

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ІМЕНІ ПЕТРА ВАСИЛЕНКА

НАВЧАЛЬНО-НАУКОВИЙ ІНСТИТУТ
БІЗНЕСУ І МЕНЕДЖМЕНТУ

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

**Збірник матеріалів
Міжнародної науково-практичної
Інтернет-конференції**

10 березня 2016 року

*Присвячується пам'яті
доктора економічних наук, професора,
члена-кореспондента НААН України
В.Я. Амбросова
з нагоди 80-ти річчя з дня народження*

Харків – 2016

УДК 338.43:631.115
ББК 65.9

П 78 Проблеми розвитку аграрної економіки в умовах глобалізації: Збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції, присвяченої пам'яті професора В.Я. Амбросова, 10 березня 2016 р., м. Харків – Харків: «Смугаста типографія», 2016. – 192 с.

Редакційна колекція:

- Л.М. Тіщенко** – ректор Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка, доктор технічних наук, професор, академік НААНУ;
- Ю.О. Лупенко** – директор ННЦ «ІАЕ», доктор економічних наук, професор, академік НААНУ;
- В.А. Войтов** – проректор з наукової роботи ХНТУСГ, доктор технічних наук, професор;
- Г.Є. Мазисв** – директор ННІ бізнесу і менеджменту ХНТУСГ, професор;
- О.О. Красноручий** – професор кафедри організації виробництва, бізнесу і менеджменту ХНТУСГ, доктор економічних наук, професор;
- Т.Г. Маренич** – завідувач кафедри обліку та аудиту ХНТУСГ, доктор економічних наук, професор;
- В.М. Онегіна** – завідувач кафедри економіки та маркетингу ХНТУСГ, доктор економічних наук, професор;
- В.Я. Плаксієнко** – завідувач кафедри бухгалтерського обліку Полтавської державної аграрної академії, доктор економічних наук, професор.

*Рекомендовано до друку Вченою радою
Харківського національного технічного університету сільського господарства
імені Петра Василенка (протокол №7 від 31.03.2016 р.).*

Збірник матеріалів містить тези доповідей учасників за результатами досліджень сучасних проблем розвитку аграрної економіки.

Для науковців, викладачів, аспірантів, студентів ВНЗ.

Матеріали друкуються в авторській редакції.

© Харківський національний
технічний університет
сільського господарства
імені Петра Василенка, 2016

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
KHARKIV PETRO VASYLENKO NATIONAL TECHNICAL
UNIVERSITY OF AGRICULTURE

EDUCATION AND RESEARCH INSTITUTE
OF BUSINESS AND MANAGEMENT

AGRARIAN ECONOMY
DEVELOPMENT PROBLEMS
UNDER THE CONDITIONS OF
GLOBALIZATION

Collection of Materials of the International
Scientific and Practical Internet-Conference

March 10, 2016

Dedicated to the memory of
Doctor of Economics, professor,
NAAS of Ukraine Corresponding Member
V.Ya. Ambrosoy
to mark the 80th anniversary

Kharkiv– 2016

Agrarian economy development problems under the conditions of globalization: Collection of materials of the International Scientific and Practical Internet-Conference. Dedicated to the memory of Doctor of Economics, professor, NAAS of Ukraine Corresponding Member V.Ya. Ambrosov to mark the 80th anniversary. – Kharkiv: “Smygasta typografiya”, 2016.- 192 p.

Editorial board:

- L.M. Tischenko** – rector of Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture, Doctor of Engineering, Professor, Academician of NAASU
- Y.O. Lypenko** – director of NSS “IAE”, Doctor of Economics, professor, academician of NAASU
- V.A. Voytov** – vice-rector on scientific work of KNTUA, Doctor of Engineering, professor
- G.E. Maznev** – director of ERI of Business and Management of KNTUA, professor of the department of Organization of Production, Business and Management of KNTUA
- O.O. Krasnorytskyy** – Doctor of Economics, professor of Department of production organization Business and Management of KNTUA
- T.G. Marenych** – head of the department of Accounting and Audit of KNTUA, Doctor of Economics, professor
- V.M. Onegina** – head of the department of Economics and Marketing, Doctor of Economics, professor
- V.Y. Plaksienko** – head of the department of Accounting and Audit of Poltava State Agrarian Academy, Doctor of Economics, professor

*Recommended for publication by the Academic Council
of Kharkiv Petro Vasylenko National Technical University of Agriculture
(Council Report №7 from 31.03.2016).*

Collection of Materials contains abstracts of participants based on the results of studies of modern problems of development of agrarian economy.

For scientists, teachers, post-graduates, university students.

Materials published in author’s edition.

© Kharkiv Petro Vasylenko
National Technical University
of Agriculture, 2016.

**СЕКЦІЯ 1. Наукова спадщина
доктора економічних наук, професора,
члена-кореспондента НААН України
Володимира Яковича Амбросова**

**НАУКОВИЙ СВІТОГЛЯД ПРОФЕСОРА
В.Я. АМБРОСОВА**

*Тищенко Л.М., д.т.н., професор, академік НААН України,
Заслужений працівник освіти України, ректор,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка*

8 березня 2016 року виповнилося б 80 років від дня народження видатного вченого, доктора економічних наук, професора, члена-кореспондента Національної академії аграрних наук України Володимира Яковича Амбросова.

Наукова громадськість економічної галузі країни в цей час вшановує життєві, професійні та творчі звершення Володимира Яковича. Своєю багатогранною і самобутньою науковою діяльністю він збагатив арсенал вітчизняної і світової теоретичної думки щодо пізнання законів і закономірностей розвитку суспільних явищ і процесів в аграрній сфері. Його теоретичні досягнення слугували і слугують широкому колу вчених економістів міцним фундаментом для наступних етапів розвитку аграрної науки. Необхідність розширення досліджень теоретичних підвалів глибоких соціально-економічних змін, що відбуваються в процесі розбудови високотехнологічного, конкурентоспроможного аграрного сектору України в умовах глобалізаційних процесів, є очевидною. Подальше поглиблення досліджень економічних проблем сучасності у сфері аграрного виробництва буде сприяти підвищенню ефективності діяльності суб'єктів господарювання,

забезпеченню країни продовольчими ресурсами, гарантуванню її продовольчої безпеки, нарощуванню експортного потенціалу.

Володимир Якович брав безпосередню участь у виконанні досліджень по ряду завершених тем, пов'язаних з організаційною структурою раціональних типів підприємств, поступом процесів спеціалізації, кооперації й інтеграції, розробкою наукових основ розвитку форм господарювання, організацією науково-виробничих систем та формувань, ефективних економічних взаємовідносин. За ініціативою і при дієвій участі В.Я. Амбросова були розроблені методики соціально-економічного планування розвитку сільськогосподарських підприємств і районів, роздержавлення та приватизації підприємств АПК. Науковий інтерес вченого був зорієнтований на опрацювання пропозицій щодо вдосконалення структури виробництва регіонального АПК, організаційних форм функціонування його сфер, системи регулювання економічних зв'язків. Запропонована Володимиром Яковичем програма реструктуризації реформованих господарств та економічного механізму їх функціонування спрямована на збереження цілісності сільськогосподарських підприємств, функціонування підрозділів як колективів власників. Заслугує на увагу його пропозиція щодо організації комерційного розрахунку, нових підходів до формування цін на продукцію та ресурси внутрішньогосподарського обігу, прибутків та фондів на рівні структурних підрозділів сільськогосподарських підприємств.

У наукових працях В.Я. Амбросова дається глибокий аналіз соціально-економічної ситуації на селі, порушуються проблеми, які пов'язані з багатофункціональністю сільського господарства, його інституціональним забезпеченням, інноваційним розвитком, державною підтримкою аграрного сектору. Характеризуючи наукову діяльність Володимира Яковича, слід, насамперед, відмітити його принципову позицію щодо оцінки ситуації в сільському господарстві, перебігу реформ в аграрній сфері.

Наукова самобутність В.Я. Амбросова, її неповторність ще не до кінця пізнана сучасними вченими. Він залишив велику наукову спадщину, яка не втратить свого значення для майбутніх поколінь.

Своїм багатим науковим і практичним досвідом Володимир Якович щедро ділився з молоддю – аспірантами, докторантами, студентами. Ним підготовлено 19 кандидатів та 4 доктори економічних наук. В нашому університеті він працював майже 28 років, спочатку за сумісництвом завідувачем кафедри економіки, бізнесу і маркетингу, а з 1999 року – завідувачем кафедри обліку та аудиту. Його професійні та творчі здобутки є уособленням вірного служіння науці та розбудові нашої країни.

НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОФЕСОРА В.Я. АМБРОСОВА В ІНСТИТУТІ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ

*Лупенко Ю.О., д.е.н., професор, академік НААН України,
ННЦ «Інститут аграрної економіки»*

У 1969 р. Володимир Якович Амбросов був обраний за конкурсом на посаду завідуючого сектором раціональних типів сільськогосподарських підприємств Харківського відділу Українського науково-дослідного інституту економіки і організації сільського господарства ім. О.Г. Шліхтера. Саме з цього часу, точніше з 26 грудня 1969 р. його наукова діяльність була пов'язана з цією науковою установою, що нині має назву Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки». Маючи досвід практичної та наукової роботи, він гармонійно вписався в роботу відділу, сконцентрувавши свої дослідження на розробці комплексних планів соціально-економічного розвитку районів Харківської області та окремих господарств, обґрунтуванню раціональних типів підприємств, забезпечення ефективності різних типів господарств, розвитку інтенсифікації виробництва та ін.

З 1974 р. В.Я. Амбросов досліджував проблеми прогнозування, розвитку, розміщення, спеціалізації та концентрації сільського господарства і його окремих галузей, зокрема свинарства. У 1979 р. його науковий доробок складав 106 наукових праць, тоді як у 1970 р. було лише 20.

У 1986 р. 50-річного В.Я. Амбросова призначають завідувачем Харківського відділу, який він очолював до його закриття. У цей період Володимир Якович значно розширив коло досліджуваних проблем. Серед найважливіших з них були проблеми розробки систем ведення сільського господарства, організації колективного підряду, створення агропромислових комбінатів, формування виробничих (науково-виробничих) систем та ін. Розширилася і географія досліджень. Як свідчать результати атестації вченого у 1989 р., ним були проведені конструктивні цільові розробки та передані виробництву для впровадження по вдосконаленню спеціалізації, інтенсифікації, організації нових інтегрованих формувань, соціально-економічному розвитку системи господарювання 97 колгоспам, радгоспам, міжгоспам, 11 адміністративним районам, одному агропромислому комбінату.

Результати цих досліджень лягли в основу докторської дисертації В.Я. Амбросова на тему «Економічні проблеми формування раціональних типів підприємств та об'єднань регіональних АПК», яка була успішно захищена у спеціалізованій вченій раді інституту у березні 1991 р. В цій роботі знайшли відображення його розробки теорії і практики формування раціональних виробничих структур в умовах самостійності, господарського розрахунку, самофінансування з урахуванням процесів кооперації, інтеграції, перетворення власності, переходу до ринкової економіки.

Вперше дослідником були обгрунтовані цільові функції та пріоритети формування внутрігосподарських кооперативів, спеціалізованих господарств та їх об'єднань, проведена економічна оцінка різних типів селянських (фермерських) господарств та ін.

Після захисту дисертації В.Я. Амбросов досліджував проблеми розвитку форм господарювання, земельних та соціально-трудових відносин, наукові основи розвитку систем господарювання регіональних АПК. Як свідчать документи особової справи, В.Я. Амбросов розробив засади організації нових форм господарювання, науково-виробничих систем як інноваційних структур ринкового типу. Ним запропоновано, зокрема, програму

реструктуризації реформованих господарств, механізм їх функціонування в постреформаційний період, принципи стабілізації цін і доходів товаровиробників, механізми збереження цілісних майнових комплексів в умовах приватної (розпайованої) власності на засоби виробництва.

У 1993 р. В.Я. Амбросова було обрано членом-кореспондентом Української (нині Національної) академії аграрних наук, де він працював у Відділенні аграрної економіки і продовольства. Вагомими підставами для такого обрання стали обґрунтування ним пропозицій щодо формування у складі регіональних агропромислових комплексів багатоукладної господарської системи на основі принципово нових типів підприємств та інтегрованих виробництв, що взаємодіють в умовах єдності приватних галузевих, господарських і територіальних інтересів з метою досягнення високих кінцевих результатів.

В.Я. Амбросов є одним з найпопулярніших і найрезультативніших дослідників проблем регіональних агропромислових комплексів. Саме він постійно акцентував увагу на необхідності врахування регіональних особливостей при визначенні стратегії та механізмів розвитку галузі, ґрунтовно вивчав і відстоював особливі засади розвитку сільського господарства та АПК в цілому залежно від природо-кліматичних та економічних умов регіонів.

З 2006 р., після закриття Харківського відділу, В.Я. Амбросов продовжив роботу на посаді головного наукового співробітника Інституту аграрної економіки, досліджуючи проблеми розвитку спеціалізації та кооперації агроформувань, забезпечення їх конкурентоспроможності в ринкових умовах.

Його науковий доробок, що налічує більше 670 наукових праць, підготовлених 4 доктори і 16 кандидатів економічних наук, численні розробки та пропозиції для практики, займає вагоме місце у результатах досліджень ННЦ «Інститут аграрної економіки», якому він віддав більше 40 років самих продуктивних років своєї наукової діяльності. Колеги і друзі Володимира Яковича, однодумці і опоненти, учні і послідовники віддають належне його внеску у

розвиток вітчизняної агроекономічної науки, його толерантності та принциповості, відданості обраній справі.

До сьогодні в ННЦ «Інститут аграрної економіки» використовують наукові розробки В.Я. Амбросова, вивчають його праці, пам'ятають про його принципову позицію щодо необхідності вивчення регіональних особливостей розвитку АПК. Його учні є достойними продовжувачами справи великого Вчителя, а науковий авторитет – заслуговує глибокої поваги і високої оцінки. Той факт, що наукові розробки В.Я. Амбросова зберігають актуальність в нинішніх умовах, свідчать про їх глибокий зміст та обґрунтованість. А це висока оцінка для Вченого, для пам'яті про нього у вітчизняній науці.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ НАУКОВОГО ДОРОБКУ В.Я. АМБРОСОВА ДЛЯ СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

*Красноруцький О.О., д.е.н., професор, Харківський національний
технічний університет сільського господарства імені Петра
Василенка*

Сфера наукових інтересів Володимира Яковича Амбросова включала структурні питання розвитку агропромислового виробництва, організаційних та організаційно-правових форм суб'єктів аграрної сфери національної економіки, механізмів та інструментів регулювання економічних відносин, концептуальних засад їх розбудови в умовах багатокладності економіки. Доробок Володимира Яковича складає понад 700 наукових публікацій, близько 100 наукових монографій. В межах заснованої Володимиром Яковичем наукової школи захищено 4 докторські та 19 кандидатських дисертацій.

За роки своєї наукової діяльності В.Я. Амбросов суттєво вплинув на розвиток цілої низки напрямів та галузей сучасної економічної думки. З його іменем пов'язане становлення цілісних

уявлень про економічний механізм, передусім в аграрній економіці, розвиток методологічних засад регулювання економічних відносин в агропромисловому виробництві, а також теоретичних та прикладних засад регуляторного впливу інститутів та інституцій на економічну ефективність діяльності підприємств та їх об'єднань, ідентифікації викликів, які зумовлюють трансформацію організаційно-правових форм сільськогосподарських товаровиробників, напрями та особливості розвитку інтеграційних процесів тощо.

В працях В.Я. Амбросова започатковано бачення економічного механізму як системи суб'єктів, об'єктів, факторів, важелів, інструментів та засобів впливу керуючої системи на керовану з огляду на масштаби та специфіку регуляторних впливів та корекції економічної поведінки суб'єктів. Також в них закладені принципи та критерії систематизації, класифікації та ідентифікації взаємозв'язків організаційного, економічного, організаційно-економічного, фінансового, цінового механізмів в агропромисловому виробництві в контексті масштабів та рівнів їх функціонування, що стало теоретично-методологічним підґрунтям для цілої площини подальших досліджень різноманітних механізмів в аграрній економічній науці.

Значна увага приділялася Володимиром Яковичем питанням вивчення процесів відтворення в аграрній сфері економіки. В основі вказаної частини досліджень лежала методологія індуктивної побудови наукових гіпотез з подальшим їх статистичним та емпіричним доведенням або спростуванням. Завдяки цьому були вдосконалені критеріальні основи визначення типів відтворення, розширена дослідницька база його об'єктів, розвинені класифікації та понятійно-категоріальний апарат. Зокрема, в науковий обіг була введена дефініція «звуженого відтворення» в аграрному секторі економіки, яка досі є об'єктом полеміки та дискусій.

Вчений зі значним скепсисом ставився до апріорної побудови наукових теорій, критикував «псевдонаукові» підходи до теоретичного обґрунтування наукових положень та результатів, наполягав на широкому використанні економіко-статистичних та

економіко-математичних методів в якості доказової бази в економічних дослідженнях. Виконані ним дослідження інтеграційних процесів в аспектах міжгосподарської кооперації, створення спеціалізованих галузевих об'єднань підприємств, сільськогосподарської кооперації, гармонізації економічних інтересів учасників таких об'єднань через активне залучення інструментарію трансфертного ціноутворення, визначення раціональних рівнів спеціалізації та концентрації сільськогосподарського виробництва стали основою управління та економічної оцінки процесів поглиблення агропромислової інтеграції, а також відповідних досліджень вітчизняних та зарубіжних авторів.

Досліджуючи процеси трансформації форм власності та господарювання, вчений встановив основні тенденції, визначив напрями, обґрунтував наукові засади вибору організаційно-правових форм реформованих господарств та їх подальшої економічної поведінки, започаткував теоретичні та методичні принципи раціоналізації розмірів агропідприємств та їх об'єднань з огляду на проблеми ефективної мобілізації їх ресурсного потенціалу. Відповідні наукові праці створили теоретично-методологічне та прикладне підґрунтя досліджень проблематики сталого розвитку суб'єктів агропромислового виробництва, секторів та галузей аграрної сфери економіки.

Глибина теоретичних здобутків, нестандартність методологічних підходів та прийомів, прикладне значення наукових праць, орієнтація на системне та всебічне використання загальних та специфічних методів дослідження, використання широкої доказової бази при обґрунтуванні ключових результатів та наукових положень, притаманні науковому доробку В.Я. Амбросова, є тим безцінним внеском в розвиток вітчизняної економічної науки, який використовуватиметься поколіннями дослідників, які, в свою чергу, здійснюючи вивчення цих надбань, ідентифікуватимуть все більш складні та важливі проблемні сфери та знаходитимуть нові та нестандартні вирішення поставлених проблемних питань.

Література: 1. Амбросов В. Я. Зібрання наукових праць [в 5-ти томах] / В. Я. Амбросов. – Х.: ННЦ ІАЕ, 2010.

ВЗІРЕЦЬ САМОВІДДАНОГО СЛУЖІННЯ АГРАРНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ НАУЦІ (ПАМ'ЯТІ ВИДАТНОГО ВЧЕНОГО В.Я. АМБРОСОВА)

*Левкіна Р.В., д.е.н., професор, Левкін А.В., к.т.н., доцент,
Харківський національний технічний університет сільського
господарства імені Петра Василенка*

Наукові дослідження В.Я. Амбросова охоплюють широке коло проблем аграрної економіки, що пов'язані із розвитком галузей сільськогосподарського виробництва, спеціалізацією, кооперацією, формуванням наукових та науково-виробничих систем, соціально-економічним плануванням, трансформаційними процесами, реструктуризацією аграрних формувань, механізмом їх функціонування в ринкових умовах.

Низка робіт присвячена таким дотепер актуальним і важливим проблемам економічної науки, як використання ресурсного потенціалу, підвищення продуктивності праці, особливостям ціноутворення на агропродукцію, фінансовому інструментарію стабілізації розвитку аграрних підприємств, зростанню доходів товаровиробників, підвищенню їх конкурентоспроможності.

Володимир Якович є автором більше 650 наукових праць, з яких близько 100 – одноосібні та колективні монографії, понад 80 - методики та методичні рекомендації. Наукові роботи видатного вченого охоплюють достатньо широкий та важливий для розвитку країни період понад п'ятьдесят років (1960 – 2014 рр.). Його наукова школа налічує 4 доктори та 16 кандидатів економічних наук. Більшість вітчизняних науковців-економістів користувалися результатами його наукових розробок та в своїх дисертаційних роботах спиралися на його життєвий та науковий досвід.

Протягом тривалого періоду Володимир Якович проводив цілеспрямовані наукові дослідження з економічної оцінки методів інтенсифікації виробництва сільськогосподарської продукції.

Насамперед, важливе значення приділялося питанням підвищення ефективності та організації кормової бази в молочно-овочевих підприємствах, організації міжгосподарських галузевих об'єднань, результатом яких у 1964 р. був захист дисертаційної роботи на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук на тему: «Організація кормової бази в молочно-овочевих господарствах».

У 1980-х роках, працюючи на посаді керівника Харківського відділу Українського науково-дослідного інституту економіки і організації сільського господарства ім. О. Г. Шліхтера, Володимир Якович приділяв велике значення розвитку виробничої кооперації і подальшому створенню інтенсивних виробничих структур на основі міжгосподарської кооперації. Логічним продовженням були дослідження більш глибоких процесів кооперації, проблем і перспектив формування і функціонування виробничих галузевих об'єднань, принципи побудови яких є актуальними дотепер, оскільки стали прототипом сучасних кластерів. Отримані результати мали важливе практичне значення, що підтверджується запровадженням в Україні перших виробничих галузевих об'єднань в Харківській та Дніпропетровській областях. Високий рівень ефективності виробництва в агропромисловому комбінаті „Чугуївський” був досягнутий завдяки використанню пропозицій, що були розроблені та обґрунтовані при безпосередньої участі і під керівництвом В.Я. Амбросова. Розгляд техніко-економічного обґрунтування пропозицій вченого в Міністерстві сільського господарства та Раді Міністрів України завершився прийняттям рішення про поширення досвіду в інших областях України (Київській, Донецькій, Сумській та інших областях), а також у Росії та Узбекистані. В подальшому під науковим керівництвом В.Я. Амбросова були створені і успішно функціонували науково-виробничі системи у Харківській, Дніпропетровській, Полтавській, Івано-Франківській, Сумській та інших областях України. Теоретико-методологічні розробки та практичні рекомендації завершилися захистом дисертації на здобуття наукового ступеня

доктора економічних наук на тему: „Економічні проблеми формування раціональних типів підприємств та об'єднань регіональних АПК” у 1991 р.

Перехід до ринкових відносин в країні, процеси приватизації і реформування призвели до трансформації сформованих форм виробництва, які вимагали нових досліджень, результатом яких були методичні рекомендації по роздержавленню і приватизації підприємств агропромислового комплексу, представлені В.Я. Амбросовим до Міністерства аграрної політики та продовольства України, Національної академії аграрних наук.

Співпраця В.Я. Амбросова як керівника Харківського відділу Українського науково-дослідного інституту економіки і організації сільського господарства ім. О.Г. Шліхтера, член-кореспондента УААН з науково-дослідними інститутами регіону, тому числі з Інститутом овочівництва і баштанництва, Інститутом тваринництва, Інститутом рослинництва імені В.Я. Юр'єва дозволила не лише ознайомитися з науковими працями та набути досвідом вченого, а й завершити наукові дослідження щодо запровадження нових методів оцінки ефективності виробництва сільськогосподарської продукції.

У науковому колі, серед колег, керівників підприємств АПК, учнів та друзів Володимир Якович користувався заслуженим авторитетом. Таємниця харизми його особистості полягає у глибині інтелекту, що спирався на життєвий та науковий досвід, феноменальну пам'ять, щирі та глибокі загальнолюдські риси і почуття. Йому були притаманні велика працездатність, ініціативність, новаторство в улюбленій справі, вимогливість, насамперед, до себе та своїх учнів, до кагорти яких ми маємо почесне право належати. Його порядність, принциповість як Вченого-Вчителя залишається взірцем самовідданого служіння аграрній економічній науці.

УДОСКОНАЛЕННЯ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО МЕХАНІЗМУ У ДОСЛІДЖЕННЯХ ПРОФЕСОРА В.Я. АМБРОСОВА

*Маренич Т.Г., д.е.н., професор, Харківський національний
технічний університет сільського господарства імені Петра
Василенка, Ковальова Т.В., к.е.н., доцент, Харківський
національний автомобільно-дорожній університет*

Ефективність суб'єктів господарювання в сільському господарстві залежить від низки об'єктивних і суб'єктивних факторів. Підвищити дохідність сільськогосподарського виробництва, покращити фінансовий стан підприємств аграрної галузі, збільшити їх фінансові можливості для здійснення розширеного відтворення забезпечує раціональна організація внутрішньогосподарських відносин в сільськогосподарських підприємствах. Глибоко опрацьовуючи дану проблематику, В.Я. Амбросов незмінно доводив необхідність здійснення товарно-грошових відносин на рівні структурних підрозділів.

На прикладі реформованих колгоспів і радгоспів Харківської області, перетворених на колективні сільськогосподарські підприємства (КСП) і акціонерні товариства, було проведено з безпосередньою участю Володимира Яковича ґрунтовне дослідження стану організації внутрішньогосподарських відносин в господарствах регіону. Результати аналізу узагальнено у відомих наукових статтях «Ефективність внутрігосподарських відносин у реформованих підприємствах», «Ценообразование и цены на продукцию и внутривладельческие ресурсы» [2] та ін. [3, 4].

В результаті було встановлено ступінь правової основи власності на засоби виробництва і землю для сільських товаровиробників; визначено особливості формування трудових колективів власників, розподілу і закріплення засобів виробництва і землі за трудовими колективами підрозділів; виявлено особливості формування внутрішньогосподарських структурних підрозділів, ступінь їх економічної самостійності та самоврядування.

Підкреслювалось, що організація внутрішньогосподарських відносин на основі власності товаровиробників на засоби виробництва і землю повинна супроводжуватися освоєнням такого механізму, який би дозволив у короткі строки відновити і використати переваги великих товарних господарств, утвердити їх економічну незалежність, підвищити мотивацію до праці.

Роблячи висновок щодо наслідків реформи на селі, Володимир Якович відмічав, що внутрішньогосподарські відносини і нині формуються без врахування інтересів власників, які сумісно використовують землю і засоби виробництва.

Основним методом господарювання вченим визначався комерційний розрахунок, який має забезпечити умови для самоокупності та самофінансування всіх трудових колективів підприємства. Відзначалось, що з формуванням внутрігосподарського ринку і утвердженням пріоритету ринкових цін прибуток повинен надходити у розпорядження підрозділів реформованих господарств. В.Я. Амбросов звертав увагу на те, що схема розподілу прибутку, одержаного від реалізації продукції (робіт, послуг), принципово видозмінюється. Від органу управління підприємством вона переходить до колективу власників-товаровиробників, що його створюють. Комерційний дохід самостійно повинен використовуватися на розвиток підрозділу, стимулювання праці, виплату дивідендів.

Обґрунтовувалось, що важливою складовою внутрішньогосподарського механізму є внутрішньогосподарські ціни на продукцію (роботи, послуги) і виробничі ресурси. Тому «...в современных условиях принципы ценообразования на продукцию, равно как и на ресурсы внутрихозяйственного оборота, должны быть едиными. Это значит, что вся продукция внутрихозяйственного оборота также становится товаром» [2, с. 25]. Тобто, доводилось, що принцип формування таких цін повинен бути адекватним галузевому підходу – відшкодовування витрат і одержання гарантованого прибутку.

Запропоновано моделі внутрішньогосподарських цін на ресурси і продукцію внутрігосподарського обороту, які

забезпечують своєчасне відшкодування витрат, гарантоване надходження прибутку у процесі товарно-грошового обміну на ринку підприємства, а отже, стійкий фінансовий стан усіх підрозділів, включаючи тих, які реалізують продукцію (роботи, послуги) на внутрішньому ринку.

Відстоюючи посилення ролі внутрішньогосподарських підрозділів, Володимир Якович стверджував, що важливою організаційною умовою при переході до комерційного розрахунку є створення надійної інформаційної бази, яка забезпечить прийняття самостійних господарських рішень на рівні структурних підрозділів. Використання комерційного розрахунку колективами власників, які функціонують самостійно, на думку вченого, вимагало принципово нових підходів до планування (бізнес-планування), обліку (децентралізація, розподіл функцій), калькулювання (платежі, податки, своя і наймана праця), договірних відносин (матеріальна відповідальність).

Володимир Якович послідовно обґрунтовував необхідність чіткого розподілу механізмів регулювання – економічного на рівні держави, господарського – стосовно до підприємств, і внутрішньогосподарського як головної ланки регулювання виробничих відносин у сфері матеріального виробництва [5, с. 3].

Дані положення наукової спадщини В.Я. Амбросова залишаються актуальними і для сучасного етапу соціально-економічного розвитку аграрної сфери України, що вимагає творчого осмислення ідей Великого Вченого.

Література: 1. Амбросов В.Я. Ефективність внутрігосподарських відносин у реформованих підприємствах / В.Я. Амбросов, Т.Г. Маренич, В.М. Русскін // Економіка України. – 1996. – №12. – С. 56-63. 2. Амбросов В.Я. Ценообразование и цены на продукцию и внутрихозяйственные ресурсы / В.Я. Амбросов, Т.Г. Маренич // Бізнес інформ. – 1997. – №18. – С. 24-26. 3. Амбросов В.Я. Реструктуризація і механізм взаємовідносин у колективних підприємствах / В.Я. Амбросов, Т.Г. Маренич // Економіка України. – 1998. – №8. – С. 62-68. 4. Амбросов В.Я. Організація комерційного розрахунку в агроформуваннях: Навч. посіб. / В.Я. Амбросов, Т.Г. Маренич. – Харків: ХНТУСГ, 2006. – 172 с. 5. Амбросов В.Я. Теорія та методологія механізмів регулювання в агроформуваннях: Монографія / В.Я. Амбросов, Т.Г. Маренич – Харків: «Міськдрук», 2013. – 166 с.

З НАГОДИ ЮБІЛЕЮ ВОЛОДИМИРА ЯКОВИЧА АМБРОСОВА

*Мармуль Л.О., д.е.н., професор, Заслужений працівник освіти
України, Одеська національна академія харчових технологій*

Восьмого березня 2016 року минає 80 років з дня народження відомого українського вченого економіста – аграрника, доктора економічних наук, професора, члена-кореспондента НААНУ Володимира Яковича Амбросова. Життєвий шлях Володимира Яковича, його основні виробничо-наукові здобутки пов'язані з науково-дослідними та навчальними установами міста Харкова. Де б не працював Володимир Якович, його завжди відзначали великі організаційні здібності, творча ініціатива, уважне й толерантне ставлення до співробітників, докторантів, аспірантів, студентів. Вражає широке коло наукових інтересів, кількість публікацій вченого – понад 650 наукових праць, велика кількість громадських обов'язків.

Наукові питання, які він розробляв, а це й виробнича типологія та створення раціональних типів сільськогосподарських підприємств, організація науково-виробничих систем ведення сільськогосподарського виробництва, формування кооперативних відносин на селі, роздержавлення і приватизація та їх наслідки та ін., є актуальними і в сучасних умовах розвитку аграрної сфери економіки. Вказані проблеми, особливо виробничо-територіальні типи сільськогосподарських підприємств, кооперативний рух потребують подальших наукових досліджень та практичного вирішення. Адже ті структурні зрушення, які відбулися у галузевій структурі та розміщенні сільськогосподарського виробництва, є не завжди раціональними з погляду використання конкурентних переваг агроресурсного потенціалу країни. Насамперед, йдеться про згортання тваринництва, надмірне поширення як спеціалізованих енергоємких технічних культур, повільний розвиток органічного землеробства.

Як свідчить вітчизняний досвід 30-х років, наукові публікації того часу (О.В.Чаянов та ін. вчені), сучасна зарубіжна практика, обслуговуючі кооперативи є запорукою фінансово-

економічної стійкості та прибутковості особистих та інших дрібних сільськогосподарських підприємств, тому викликає повагу та захоплення звернення В.Я. Амбросова саме до цієї проблематики. Плідну працю вченого продовжують представники створеної ним наукової школи. Серед них найбільш відомими є такі його учні, як Т.Г. Маренич, О.О.Красноручський, В.В. Антощенкова, О.М. Кравченко, В.І. Сахненко та інші науковці.

У спогадах колег, моїх особисто (доводилося зустрічатися з Володимиром Яковичем на засіданнях спеціалізованих вчених рад, зборах Всеукраїнського конгресу економістів-аграрників, головою осередку якого він був) В.Я.Амбросов завжди умів яскраво та переконливо донести свою наукову думку, уважно ставився до колег, талановито підтримував учнів, був прикладом виваженості й толерантності. Справа його життя розвиток економіки сільського господарства знаходить і буде знаходити продовження в успіхах його учнів, наукових колективів, які він створив та очолював.

ПИТАННЯ СУСПІЛЬНОГО ПОДІЛУ ПРАЦІ ТА ЙОГО ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ РАЦІОНАЛЬНИХ ТИПІВ ПІДПРИЄМСТВ АПК У ПРАЦЯХ В.Я. АМБРОСОВА

*Ярова В.В., к.е.н., доцент, Харківський національний аграрний
університет ім. В.В. Докучаєва, Україна, Керімов Г.Г., викладач,
Спеціалізована банківська школа імені Героя Туркменістану
Атамурата Ніязова при Центральному банку Туркменістану,
Туркменістан*

Розвиток процесів інтеграції і кооперації, виникнення нових галузей, підвищення рівня спеціалізації, об'єднання ресурсів і фінансів господарюючих суб'єктів є проявом поглиблення суспільного поділу праці, з яким тісно пов'язаний розвиток виробничих структур АПК.

Економічні проблеми формування раціональних типів підприємств та об'єднань регіональних АПК, розробка і економічне обґрунтування перспектив розвитку [2], розміщення і спеціалізації

сільського господарства на довгострокову перспективу [1, 4], аргументація принципів поділу праці та кооперації при використанні ресурсного потенціалу [3], питання тісної залежності економічного і соціального розвитку колективів підприємств стали об'єктом дослідження видатного українського вченого економіста-аграрника, доктора економічних наук, професора, члена-кореспондента НААН Володимира Яковича Амбросова.

Досліджуючи розвиток дрібнотоварного виробництва, фермерських та особистих господарств на перших етапах реформування сільського господарства, В.Я. Амбросов вказував, що у стратегічному плані вони «не вирішили проблему стабільного забезпечення продовольством у відповідності з науково обґрунтованими нормами» [3]. Підтвердженням невинуватості деконцентрації виробництва є зменшення в розрахунку на підприємство сільгоспугідь, посівних площ, чисельності продуктивного поголів'я, кількості працюючих. Наведені у табл.1 дані свідчать, що за 1998 – 2014 рр. середній розмір сільськогосподарських угідь на 1 підприємство зменшився на 44,6% (у т.ч. ріллі – на 35,1%) і становить 2003 га.

За досліджуваний сімнадцятирічний період тенденцію до суттєвого спаду показали поголів'я великої рогатої худоби – у 5,5 рази (у т.ч. корів у 6,2 рази), свиней – у 2,2 рази. Все це є ознакою деконцентрації виробництва сільськогосподарських підприємств Харківської області.

Середня чисельність штатних та позаштатних працівників, зайнятих у сільськогосподарському виробництві, у розрахунку на одне підприємство Харківської області у 2014 р. становила 44 особи. Порівняно з 1998 роком це менше майже у 5 разів. Суттєво змінилася структура зайнятості. Частка працівників галузі тваринництва знизилася на чверть і становила у звітному році лише 32,2% (проти 56,4% у базисному році). Відносні величини координації показують: якщо у 1998 році на 100 працівників галузі рослинництва припадало 129 осіб, зайнятих на виробництві продукції рослинництва, то у 2014 році це співвідношення змінилося до 47 осіб (зменшилося у 2,7 рази). «Підвищення ролі

дрібнотоварного виробництва є однією з причин посилення само експлуатації селянської праці» [3].

Таблиця 1

Деконцентрація виробництва сільськогосподарських підприємств, Харківська область

Показники	Роки					2014 р. у % до 1998 р.
	1998	2000	2005	2010	2014	
<i>В розрахунку на 1 с.-г. підприємство:</i>						
Чисельність працівників, зайнятих у с.-г. виробництві, осіб	217	171	124	50	44	20,3
в т.ч. в рослинництві, осіб	95	87	70	32	30	31,6
% до загальної чисельності	43,6	50,9	56,6	64,6	67,8	24,2
Площа с.-г. угідь, га	3613	3014	3141	2163	2003	55,4
у т.ч. ріллі, га	2976	2487	2793	2063	1932	64,9
Поголів'я корів, гол	406	284	181	68	65	16,0
Поголів'я ВРХ на вирощуванні і відгодівлі, голів	553	419	320	107	101	18,3
Поголів'я свиней, голів	443	287	352	204	202	45,6
Щільність поголів'я (на 100 га с.-г. угідь), голів:						
- поголів'я корів	11,2	9,4	5,8	3,1	3,2	28,6
- поголів'я ВРХ на вирощуванні і відгодівлі	15,3	13,9	10,2	5,0	5,0	32,7
Поголів'я свиней на 100 га ріллі, гол.	14,9	11,5	12,6	9,9	10,4	69,8
Рівень рентабельності с.-г. виробництва, %, у т.ч.	-26,4	2,7	4,2	17,6	24,2	+50,6

За 17 років продаж галузевої продукції був збитковим лише тричі: у 1998 р. (-26,4%), 1999 р. (-17%), 2006 р. (-1%). Вважаємо, що одним із чинників непрямого впливу була недооцінка, «економія» на людському факторі, оскільки вже стало традиційним, що у галузі сільського господарства найнижча заробітна плата порівняно з усіма іншими галузями національної економіки держави.

В основі функціонування великотоварних підприємств мають бути: використання механізмів кооперації, інтеграції, кластеризації, ринкових важелів; уникнення невиправданих втрат матеріальних і фінансових ресурсів; тісна співпраця усіх галузей економіки при урахуванні багатofункціонального характеру сільського господарства, дотриманні рівноправного партнерства, збереженні специфіки, виразності аграрного сектору і раціональному співвідношенні галузевих, міжгалузевих та територіальних зв'язків.

Таким чином, вирішення сучасних проблем підвищення концентрації виробництва підприємств агропромислового комплексу усіх форм господарювання, подальша трансформація галузей на рівні АПК держави, регіонів і виробничих структур пов'язані із суспільним поділом праці. Тому дослідження питань його впливу на формування раціональних типів підприємств АПК потребують подальшого продовження.

Література: 1. Амбросов В.Я. Зібрання наукових праць [Текст]: [у 5 т.] / В. Я. Амбросов. – Х.: ННЦ ІАЕ, 2009. – Т. 2: Спеціалізація, кооперація, агропромислова інтеграція. – 2009. – 684 с. 2. Амбросов В.Я. Організаційна стратегія сільськогосподарських підприємств / В.Я. Амбросов. – Х.: ННЦ ІАЕ, 2009. – 316 с. 3. Амбросов В.Я. Суспільний поділ праці та формування виробничих структур / В.Я. Амбросов. – Вісник ХНТУСГ: Економічні науки. Вип. 137. — Харків: ХНТУСГ. – 2013. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_137/01.pdf. 4. Амбросов В.Я. Шляхи відтворення тваринництва / В.Я.Амбросов // Економіка АПК. – 2012. – №5. – С. 37-40.

СЕКЦІЯ 2. Інтенсифікація як головний напрям забезпечення стійкого розвитку сільського господарства

ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА РЕГІОНАЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ МЕРЕЖЕВОЇ ЕКОНОМІКИ

*Дем'яненко М.Я., д.е.н, професор, академік НААН України,
ННЦ «Інститут аграрної економіки», Гришова І.Ю., д.е.н,
професор, Уманський державний педагогічний університет*

Одним з головних імперативів сучасних процесів соціально-економічного розвитку виступає їх інноваційність на технологічному та організаційному рівнях. Ці характеристики сучасного регіонального менеджменту діалектично взаємопов'язані в його практиці, оскільки, нові технології трансформують реальність, а отже і управлінську практику, з іншого боку, саме впровадження новітніх організаційних форм відповідає основному постулату кібернетики про відповідність параметрів керуючої системи ті її об'єкта. На сучасному етапі розвитку економіки відбувається трансформація організаційних механізмів координації економічної діяльності, впровадження мережевих моделей як на рівні принципів організації, так і в якості її засобів, на основі віртуального середовища Інтернет. Саме використання віртуального середовища виступає в якості сучасного засобу інтенсифікації трансферу знань. Завдяки вільному доступу до каналів комунікації, можливості передачі великих обсягів інформації, роботі в режимі он-лайн, постійному характеру віртуальної взаємодії, на основі інформаційно-комунікаційних технологій формується незалежний від фізичного розташування суб'єктів, простір обміну знаннями, який необхідно розглядати як основу віртуального механізму координації розсіяного знання.

В європейських країнах набули поширення державні

соціальні мережі з використанням геоінформаційних систем, що забезпечують зворотний зв'язок урядових структур з громадянами, за їхньою допомогою люди можуть вказати місце розташування на карті визначеної проблеми, повідомити про правопорушення, прийняти участь у голосуванні з питань соціально-економічного розвитку.

Використання соціальних мереж одержало широке розповсюдження у бізнес-середовищі для вирішення маркетингових завдань розвитку багатьох галузей від текстильної промисловості, IT, банківського сектору, закладів харчування до автомобільної і навіть військової галузі. Наявний досвід доводить, що за допомогою мережевого спілкування можна ефективно вирішувати завдання будь-якої складності.

Основною характеристикою інноваційних підходів до організації соціально-економічної взаємодії є впровадження технологій краудсорсингу, за допомогою яких формуються своєрідні надструктурні утворення без чітких зовнішніх і внутрішніх границь та ієрархій.

Термін краудсорсинг (від англ. crowd – натовп і sourcing – джерело, використання ресурсів) означає передачу окремих виробничих функцій невизначеному колу осіб, що об'єднані віртуальним середовищем, на підставі публічної оферти, яка не передбачає укладання трудового договору. При цьому використовуються колективний інтелект і синергія взаємодії великої кількості людей. Краудсорсинг дозволяє агрегувати інформацію, досвід, думки, прогнози, уподобання й оцінки, та на цій основі продукувати нові ідеї і приймати маркетингові рішення. Методи краудсорсингу успішно використовують компанії Nike, Pepsi, Starbucks, Ford, P&G та ін., для розробки дизайну товарів, створення рекламних продуктів, здійснення наукових досліджень. В багатьох країнах технології краудсорсингу використовуються для оптимізації діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування (обговорення законодавчих ініціатив, визначення проблем соціально-економічного розвитку).

Механізми роботи відповідних проектів дуже схожі: в Інтернеті (на окремому спеціалізованому сайті або сторінці організатора) розміщується інформація про завдання та цілі, які

ставляться перед волонтерами. Усі бажаючі залишають свої ідеї та пропозиції (рішення завдань). Журі (самі волонтери, рада експертів, або представники установи, компанії-організатора) оцінює отриману інформацію й вибирає найбільш популярну ідею, яка у підсумку реалізується. До переваг краудсорсинга, окрім налагодження зворотного зв'язку з цільовою аудиторією, належать економія часу і фінансових ресурсів. За кілька місяців і десятків тисяч доларів часто реалізуються проекти, на які при звичайних процедурах у компанії пішли б роки й мільйони інвестицій.

Мотивацією участі людей у проектах краудсорсингу є самореалізація, лідерство, визнання з боку колег, бажання поліпшити якість товарів, робіт, послуг. Матеріальна винагорода при цьому або взагалі не передбачається або приймає форму участі в доходах, фіксованого призу за кращі ідеї або разові премії у відповідності зі значимістю пропозицій. Можлива також реальна або віртуальна монетизація активності учасників на спеціалізованих біржах ідей з купівлею-продажем акцій ідеї, за допомогою якої оцінюється її потенціал.

Вироблені за допомогою краудсорсингу інноваційні рішення компаній більш привабливі для споживачів, оскільки вони приймають участь у створенні кінцевого продукту (мотиваційний фактор участі в управлінні). В результаті використання краудсорсингу поступово стираються грані між традиційними векторами інформаційних потоків, трансформуючись у бік відкритих консультацій, координації розсіяного знання, взаємного визнання досвіду, пошуку шляхів взаємодії між компанією, співробітниками, споживачами й постачальниками.

Література: 1. Шевченко А. Краудфандінг – нове джерело екофінансування / А. Шевченко. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.climateinfo.org.ua/content/kraudfunding-nove-dzherelo-eko-finansuvannya>. 2. Howe J. «The Rise of Crowdsourcing» / Jeff Howe // Wired. (June 2006). [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.wired.com/wired/Archive/14.06/crowds.html>. 3. Гришова І.Ю. Аналітичне забезпечення економічного розвитку підприємств з позицій інвестиційної привабливості / І.Ю. Гришова, С.С. Стоянова-Коваль // Проблем і перспективи економіки та управління : науковий журнал / Черніг. нац. технол. ун-т. – Чернігів : Черніг. нац. технол. ун-т, 2015. – № 2 . – С. 195-204.

РОЗВИТОК КОНЦЕПЦІЇ АГРОМАРКЕТИНГУ ЯК БАЗОВОЇ РИНКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

*Малік М.Й., д.е.н, професор, академік НААН України,
ННЦ «Інститут аграрної економіки», Ніколюк О В, к.е.н,
доцент, Одеський державний аграрний університет*

Аналіз підходів до сутності поняття агромаркетинг дозволяє запропонувати власне бачення, в якому на перший план висувається необхідність реалізації саме засад маркетингу в агросфері: агромаркетинг – це діяльність, що направлена на реалізацію концепції маркетингу на всіх етапах відтворення продукції підприємства з пріоритетом максимального застосування саморегулюючого механізму ринку. Загальна концепція маркетингу має бути повністю застосовуваною у аграрному виробництві, проте як і в будь-якому виді економічної діяльності має типові особливості:

– об'єктом маркетингу є товар першої життєвої необхідності, отже, необхідно своєчасно, в потрібному об'ємі і асортименті, з урахуванням віку, статі, національних традицій, стану здоров'я споживачів задовольняти їх потреби і інтереси. Товар, як правило, має певну специфіку щодо термінів придатності, тому оперативність постачання, упаковка, сервісне і естетичне обслуговування досить вагомі.

– яскраво виражена сезонність - робочий період і період виробництва не співпадають у часі. Наприклад, продукцію рослинництва отримують один-два раз у рік, а робочий період триває цілий рік. Тому важливо правильно зорієнтуватись (спрогнозувати) характер попиту споживачів, ринкову кон'юнктуру тощо.

– основним засобом і предметом праці є земля, виробництво продуктів взаємозв'язане і визначається її якістю і інтенсивністю використання. Існує також тісний зв'язок використання землі з розвитком галузей.

– відсутність сформованого ринку землі (основного засобу і предмету виробництва) створює певні суперечності, а, відповідно,

ризика. З одного боку приваблює низькими ставками орендної плати за її використання, з іншого – не стимулює до раціонального її використання і ставлення до землі як до капіталу.

– гостра конкуренція на ринку продукції через ідентичність товарів висуває до маркетингу вищі вимоги до адаптивності, самоорганізації і самоврядування порівняно з іншими видами маркетингу.

– суттєве державне втручання і регулювання зумовлює необхідність врахування державних і інших директивних рішень.

– відносна «молодість» науки агромаркетинг, відповідно низький рівень реалізації науково обґрунтованих рекомендацій, недостатня кількість кваліфікованих фахівців тощо.

Щодо функцій агромаркетингу, то, як і для маркетингу в цілому, це управління, організація, планування, прогнозування, аналіз, оцінка, облік і контроль. Маркетинг є невід’ємним атрибутом розвинутого ринку, який передбачає функціонування всіх складових ринку, зокрема розвинутої вертикалі ринку, наприклад, ринок – агробізнес – застосування концепції маркетингу в діяльності. Якісна реалізація кожного рівня вертикалі, з дотриманням всіх функціональних можливостей забезпечує системи існування і розвиток.

Термін «агробізнес» є складовою поняття «агро» і «бізнес», і означає ведення бізнесу в аграрній сфері. Виходячи із наведеної вище тези про те, що орієнтація на концепцію маркетингу є запорукою успішної підприємницької діяльності (бізнесу), можемо стверджувати, що для аграрної сфери агромаркетинг має стати невід’ємним атрибутом успішного агробізнесу, і, відповідно, дієвим інструментом успішного впровадження ринкових відносин в галузі.

Проаналізувавши погляди вчених, ми дійшли до висновку, що не існує єдиного підходу до сутності поняття агромаркетинг. Причиною такого явища вважаємо відсутність глибинного розуміння сутності маркетингу та його можливостей. Крім того, аграрна галузь, як жодна інша, буде діяльність за інерцією, коли всі зусилля спрямовані у сферу «створення продукту». Агромаркетинг пропонується трактувати як діяльність, що направлена на реалізацію концепції маркетингу на всіх етапах відтворення продукції підприємства з пріоритетом максимального

застосування саморегулюючого механізму ринку. Такий підхід дозволить розглядати агромаркетинг в контексті середовища, для якого застосовується. Інтеграція (адаптація) маркетингу (його інструментів, способів, методів тощо) в аграрне середовище на всіх стадіях відтворення продукції дозволить максимально задіяти механізм саморегулювання ринку, адже будь-яке господарське рішення повинне прийматися, виходячи з аналізу ринкової ситуації і тенденцій її зміни, а також з урахуванням ймовірної реакції ринку на прийняте рішення. В повній мірі реалізувати дане завдання в агросфері можливо лише за усвідомленої потреби застосування маркетингу як з боку суб'єктів галузі, так і з боку держави.

Література: 1. Гришов В.В. Механізми формування і впровадження інноваційного маркетингу підприємств / В. В. Гришов, О.Б.Звягінцева // Облік і фінанси. – 2012. – № 3. – С. 115–121. 2. Шевченко М. Развитие маркетинговой деятельности в системе аграрного рынка / М. Шевченко // Економіст, 2008. – № 9. – С. 28–30. 3. Соловійов І. О. Агромаркетинг: системна методологія, реалізація концепції : [монографія] / Соловійов І. О. – Херсон: Олди-плюс, 2008. – 344 с. 4. Гришова І.Ю. Сучасні трансформації ресурсно-виробничого потенціалу національної економіки України/ І.Ю. Гришова, М.Ю. Щербата// Zbiór artykułów naukowych. Konferencji Międzynarodowej Naukowo-Praktycznej "Economy. Priorytetowe obszary nauki" (29.11.2015 - 30.11.2015) - Warszawa: Wydawca: Sp. z o.o. «Diamond trading tour», 2015. - str. 34-37.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

***Ульянченко О.В., д.е.н., професор, член-кореспондент НААН
України, Харківський національний аграрний університет
ім. В.В. Докучаєва***

Стратегія інноваційно-інвестиційного розвитку аграрної економіки та інформаційного суспільства вимагає зусиль по створенню сприятливих умов для здійснення науково-технічної та інноваційної діяльності. Це вимагає законодавчих зусиль не лише на рівні реалізації інноваційно-інвестиційної стратегії соціально-економічної політики держави через прийняття і виконання

прогнозів та програм соціально-економічного розвитку, цільових економічних та науково-технічних програм, а також і на рівні створення правового поля для міжнародного співробітництва по вирішенню найактуальніших питань розвитку суспільства, формуванню відповідних організаційних механізмів.

Сучасний стан та перспективи вітчизняної аграрної економіки потребують реалізації стратегії випереджаючого розвитку економіки на основі активізації інноваційних чинників. В умовах глобалізації процесів економічного розвитку країн підвищення конкурентоспроможності економіки через інноваційність має стратегічне значення. За Глобальним індексом конкурентоспроможності в 2012-2014 роках Україна посідає 89 місце серед 133 країн. В 2010 році вона була 72 серед 134 країн [2].

Основними передумовами формування інноваційно-інвестиційної стратегії аграрної економіки можна визначити на глобальному та на національному рівні (екзо- та ендогенного характеру). Слід також зауважити, що реалізація інноваційного розвитку економічної системи будь-якого рівня стає можливою за умови інвестиційної підтримки.

Основними причинами виникнення проблеми низької інвестиційної активності, а отже і гальмування переходу до стратегії інноваційно-інвестиційного розвитку, в Україні слід виділити наступні: несприятливий інвестиційний клімат; нерозвиненість інвестиційного ринку та інвестиційної інфраструктури; відсутність дієвих механізмів державно-приватного партнерства в інфраструктурному інвестуванні; неналежна система підготовки програм і проектів для державного інвестування.

Наша держава належить до числа країн із високим науковим потенціалом, тому пріоритетом для діяльності органів державної влади має бути створення умов, що забезпечують не тільки збільшення такого потенціалу, а насамперед його максимальну реалізацію в інтересах суспільства. Держава має стати безпосереднім провідником інноваційно-інвестиційного розвитку, замовником і організатором досліджень і розробок на

найсучасніших напрямках науково-технічного прогресу та сприяти їх упровадженню в усі сфери економічної діяльності.

Вибір шляху інноваційно-інвестиційного розвитку та формування державної інноваційно-інвестиційної політики для уряду будь-якої держави починається з визначення пріоритетів як основоположних, базових елементів державної політики, з яких починається її формування і якими визначаються її магістральні напрями. Варто враховувати, що роль держави в становленні інноваційно-інвестиційної економіки значно більше ніж при регулюванні звичайної економічної політики. Це повинне передбачати розробку стратегії переходу до інноваційно-інвестиційної стратегії розвитку на основі використання методів наукового планування на всіх рівнях управління, підвищення рівня інноваційної культури.

Для України поки що характерні відсутність радикальних (базових) інновацій, незначна кількість інноваційної продукції принципової новизни, низька інноваційна активність підприємств. Наприклад, нові технічні рішення на рівні винаходу були використані у процесі створення лише 9% загальної кількості зразків нової техніки.

Системний погляд на формування державної політики у сфері визначення пріоритетних напрямів інноваційно-інвестиційного розвитку був закладений з прийняттям Закону України “Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності в Україні”. Зокрема, введено класифікацію пріоритетів інноваційної діяльності як за масштабністю – державні, галузеві, регіональні, – так і за термінами – стратегічні і середньострокові. Визначено порядок формування, реалізації та моніторингу виконання загальнодержавних пріоритетів, а також середньострокових пріоритетів інноваційного розвитку регіонів і галузей. Відповідно до законодавства основою визначення науково-технологічних та інноваційних пріоритетів мають бути ґрунтовні прогнозно-аналітичні дослідження. Однак більшість стратегічних пріоритетних напрямків інноваційної діяльності, визначених Законом України “Про пріоритетні напрями інноваційної діяльності України”, орієнтовані на розвиток третього-

четвертого технологічних укладів [3]. Ситуація, що склалася, викликала необхідність уточнення зазначених пріоритетів з метою їх конкретизації і визначення таких напрямів інноваційно-інвестиційного розвитку, що будуть відповідати завданням розвитку високоукладної економіки. Модернізація української економіки на засадах інноваційно-інвестиційного розвитку має забезпечуватися комплексним застосуванням усіх доступних важелів економічної політики та запобіганням конфлікту між вирішенням стратегічних та поточних завдань.

Практична реалізація стратегічного курсу на інноваційно-інвестиційний розвиток аграрної економіки України повинна ґрунтуватися на усвідомленні необхідності органічного поєднання цілеспрямованого впливу держави на розвиток економіки з ринковими механізмами її функціонування. Держава має бути організатором та учасником активних інноваційно-інвестиційних перетворень в економіці України.

Література: 1. Інвестиційний клімат в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://mfa.gov.ua/ua/about-ukraine/economic-cooperation/invest-climat>. 2. Концепція Державної програми розвитку інвестиційної діяльності на 2011-2015 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://in.ukrproject.gov.ua/index.php?get=564&id=2493#1>. 3. Тувакова Н.В. Ретроспективний аналіз інноваційних моделей економічного зростання / Н.В. Тувакова // «Фінансовий простір», 2011. – №3. – С.49-53.

ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ

*Садиков М.А., д.е.н., професор, Харківський національний
університет внутрішніх справ, Коломієць Н.О., к.е.н., доцент,
Харківська державна зооветеринарна академія, Свеженцев О.О.,
пошукач, Національний технічний університет «Харківський
політехнічний інститут»*

Високі темпи економічного зростання у світовій економіці завжди пов'язана з інноваційно-інвестиційним розвитком після довготривалої кризи. За період кризи наука, техніка і технологія

накопичує певні досвіди, здійснюють прорив у підвищенні продуктивності праці і якості продукції. Тому, в міру відновлення техніки і технології, підвищується ефективність національної економіки докризового рівня. Але підтримування високих темпів зросту економіки потребує нових інвестицій (табл.1).

Таблиця 1

Джерела фінансування інноваційної діяльності, тис.грн*

Роки	Загальна сума витрат	У тому числі за рахунок коштів			
		власних	власних інвесторів	іноземних інвесторів	інші джерела
2008	202485,0	199397,2	-	242,0	2845,8
2009	163878,0	160788,5	-	-	623,8
2010	128595,1	127895,1	-	-	-
2011	800427,2	648835,4	2682,5	9463,5	130331,2
2012	242990,6	235426,2			6459,4
2013	298671,5	298667,5			4,0
2014	339943,9	335729,6			4214,3

* Джерело: www.zp.ukrstat.gov.ua

За період 2008-2014 рр. інвестиції на науково-технічну діяльність в цілому збільшувалися, у тому числі за рахунок власних джерел, а за рахунок іноземних джерел в останні роки не здійснюються.

Якщо темпи економічного зросту у 2015 р. знижуються у зв'язку з підвищенням рецесійних процесів, як наслідок високого рівня інфляції, рушійною силою зростання виробництва у промисловості, особливо АПК, будівництві, сфері послуг, інформаційних технологій та інших продуктів глибокої переробки надається інноваційно-інвестиційному розвитку економіки. Це ознака переходу до нового зростання, його більш високої хвилі, дякуючи просуванням інноваційних напрямів розвитку економіки,

З погляду стратегії розвитку зменшення темпів економічного зростання у 2014-2015 рр. не можна вітати. Але посилення ролі

внутрішнього попиту, переважаюче зростання обробних галузей, стабільний курс і низьку інфляцію, двозначні темпи зростання реальних доходів і заробітної плати слід розглядати як ознаки більш якісної макроекономічної динаміки. До цього слід додати прискорений розвиток у 2015 році сільського господарства, сфери послуг та будівництва. Великий резерв економічного зростання закладений у децентралізації і детінізації. Відповідь на питання, як навіть без короткотермінового гальмування економічного зростання можна зменшити податкове навантаження на виробників і досягти нового масштабу виходу «з тіні», знаходиться у сфері скорочення видатків, у тому числі адміністративних, а також пільг та невиправданих субсидій і дотацій. Звичайно, потрібний ривок у банківській реформі. Саме банкіри мають бути в авангарді модернізації і якісного економічного зростання.

З боку пропозиції ці обмеження виступають через зміну співвідношення у структурі виробничих потужностей на користь незавантажених, але з високим рівнем зношеності основного капіталу. Резерв вільних, незадіяних потужностей у більшості галузей майже вичерпано. Знос основних засобів виробництва у сільському господарстві досяг критичного рівня, більш 80%. Сьогодні перспективи економічного розвитку слід пов'язувати з динамічним та масштабним оновленням їхньої незавантаженої частини, модернізацією діючих і створенням нових робочих місць. Без цього буде важче утримувати темпи зростання у межах 1-2%, а тим більше за межею 3-5%. Зазначене свідчить про необхідність інвестиційної експансії.

Основною метою стратегії макроекономічної політики на сучасному етапі слід вважати забезпечення умов стійкого довготривалого зростання, яке сприяло б структурно-інноваційній та соціальній переорієнтації економіки, формування сприятливого інвестиційного середовища. Реалізація цієї мети вимагає вжиття комплексу спеціальних заходів у різних сферах економічної політики, орієнтованих на активізацію діяльності суб'єктів господарювання, нагромадження інвестиційних ресурсів,

спрямування їх на інвестиції в розвиток національної економіки. Завдання створення передумов для європейської інтеграції України висуває нові вимоги до якості економічного розвитку, виключаючи застосування важелів та інструментів, які належать суто до сфери адміністративного регулювання, вимагаючи синхронної лібералізації економічних відносин, демократизації суспільства, запровадження прозорих правових відносин та верховенства права як в політичній, так і в економічній сферах.

Згідно до Закону України «Про державний бюджет на рік 2016» зростання доходів складає більш 30% порівнянню з 2014р. Виконувати бюджет, Уряд планує за рахунок внесення змін до податкового Кодексу. Кабінет Міністрів планує вражаючи зростання податкових надходжень та скорочення державних витрат. Посилення податкового тиску на виробника сприяє масовий дефіцит і зниження податкових надходжень. Практика 2014 р. показала, що впровадження нових податків не є достатньо прибутковий потенціал. Таким чином, доходна частина бюджету знизиться на рівні 30-40 млрд в кінці року, що скорочує можливості суб'єктів економіки у інноваційно-інвестиційному розвитку. Витрати плануються у державному бюджеті - 527.9 млрд. грн, що на 19,4% більше в порівнянні з минулим роком. Найбільший елементи витрат: оборона (16,2%), обслуговування боргу (зменшилися на 18,4%), соціальні витрати, включаючи фінансування дефіциту Пенсійного фонду (27,8%) і витрат, за винятком підтримки інших секторів економіки. На першому місце вугільна промисловість, решта економіки залишається без підтримки держави, зокрема пов'язані з передачею деяких надходжень на місцевий рівень і зміни в класифікації. Фінансування Академії наук у 2015р. скорчується до 4,9 млрд грн, проти 5,4 млрд. грн у 2014р., а фінансування Міністерства освіти і науки збільшується на 0,9 млрд. грн, що більш на 3,7% порівнянню з минулим роком. Таким чином, інноваційно-інвестиційний розвиток економіки потребує зваженої політики у всіх сферах життєдіяльності суспільства і держави.

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РИБОПЕРЕРОБНОГО КОМПЛЕКСУ

Скупський Р.М., д.е.н, професор, Уманський державний педагогічний університет, Маркова Є.Ю. к.е.н., здобувач, Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка

Ринок рибної промисловості України не забезпечується за рахунок власних ресурсів. Тому Україна постійно імпортує продукцію у партнерів-нерезидентів.

Розглянувши низку проблем рибопереробного комплексу України, слід відзначити, що збільшення обсягів вилову риби можливе у Дніпровських водосховищах, зокрема, за рахунок поліпшення умов природного відтворення риб шляхом проведення загальної меліорації мілководдя та збільшення обсягів вселення рибопосадкового матеріалу цінних видів риб в Кременчуцьке та Дніпродзержинське водосховища. Слід зауважити, що доцільно продовжувати роботу, спрямовану на переорієнтацію господарств внутрішніх водойм на широке впровадження ресурсозберігаючих технологій з переходом підприємств на прогресивні технології вирощування товарної риби.

Специфічні особливості галузі рибної промисловості вимагають здійснення невідкладної державної підтримки щодо створення сприятливих умов у сфері кредитування та залучення інвестицій. Результати аналізу економічної ситуації України у галузі рибної промисловості, що склалася в рибному господарстві внутрішніх водоймищ, а також тенденції можливих змін свідчать, що в разі відсутності державної підтримки галузі не будуть подолані негативні закономірності в її розвитку.

Для забезпечення розвитку рибпромислової галузі держава повинна провести реструктуризацію податкової та митної політики, фінансування якої повинно проводитись за рахунок коштів державного бюджету. Також слід проводити фінансування

організацій, що займаються вивченням, охороною та відтворенням рибних запасів, а також науково-дослідних організацій, які виконують тематичні роботи, що мають загальнодержавне значення.

З досвіду зарубіжних держав, у 2014 році Європейська Комісія затвердила ключовий інвестиційний пакет для галузі рибальства Латвії та сектору аквакультури на суму майже 184 млн. євро, включаючи 139 млн. євро інвестицій ЄС .

Таким чином для ефективного функціонування рибпромислового комплексу слід провадити інвестування за наступними пунктами:

- підтримка розвитку галузі рибальства, яка б ґрунтувалася на принципах сталості навколишнього середовища, ефективності використання ресурсів, інновацій, конкурентоспроможності та науковості;

- сприяння розвитку галузі аквакультури, яка б ґрунтувалася на принципах сталості навколишнього середовища, ефективності використання ресурсів, інновацій, конкурентоспроможності та науковості;

- допомога розвитку сфери реалізації та переробки продукції.

Незважаючи на настільки значне зменшення обсягів видобутку на початку XXI ст., в період з 2010 по 2012 роки спостерігається зниження обсягу вилову риби та добування інших водних живих ресурсів на 16,4%, тобто на 15,1 тис. т.

Період 2013-2014 рр. характеризується позитивною динамікою, в результаті чого вилов риби і нерибних об'єктів в 2014 р. зріс на 9,3% і досяг 91,3 тис. т.

При цьому частка уловів України в Азовському морі склала близько 20,6%, в Чорному морі - 3,7% від обсягу вилову риби в 2014 р.

В українському рибальстві проблема дефіциту водних біологічних ресурсів (ВБР) у основних промислових районах вітчизняної ІЕЗ в даний час не настільки гостра - є резерви для збільшення видобутку. Однак питання про надлишкові видобувні

потужності флоту є досить актуальним стосовно видобутку основних найбільш затребуваних промислових видів ВБР, таких як скумбрія, сардина, ракоподібні й ін. Проблема ж викидів і в українському рибальстві не менше гостра, ніж у світовому .

З урахуванням передбачуваного збільшення обсягів вітчизняного видобутку (вилову) ВБР важливе місце в розвитку рибальства країни має займати розширення промислу в ІЕЗ зарубіжних країн і в конвенційних і відкритих районах Світового океану. Однак, вітчизняний промисел в цих районах безперервно скорочується. Разом з тим, Україна має велике число двосторонніх і міжвідомчих міжнародних угод по рибальству з багатьма країнами, є членом багатосторонніх конвенцій та угод, що регулюють промислову діяльність в різних районах Світового океану.

Негативні наслідки зниження обсягу видобутку риби і нерибних об'єктів світовою спільнотою вирішуються за рахунок прискореного розвитку аквакультури. В українському ж рибальстві аквакультура розвивається неприпустимо повільно, її продукція в останні десятиліття залишається практично на одному рівні - близько 91-92 тис. т на рік, що не відповідає статусу великої рибальської держави і вимагає термінових заходів щодо прискореного розвитку цього сектора рибальства.

Видовий склад аквакультури в Україні представлений, в основному, рибою і безхребетними: на їх частку припадає 99,1% загального обсягу аквакультури. Розведення водоростей та інших водних рослин ще не стало предметом бізнесу для українських рибпромисловців.

Література: 1. Красноруцький О. О. Теоретико-методологічні аспекти оцінки розвитку конкуренції та ефективності збуту сільськогосподарської продукції / О. О. Красноруцький // Вісник ТНЕУ. — № 2 (53). — 2013. — С. 90-99. 2. Гришова И.Ю. Система организационно-экономических инструментов коммерциализации экотехнологий/ И.Ю. Гришова, Т.В.Бутенко// Материалы конференции. Социальная ответственность бизнеса. Сборник научных трудов под ред. Анисимовой Ю. А. - Тольятти: Изд-во ТГУ, 2014 г. – С.17-24.

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА

*Шиян Д.В., д.е.н., професор, Божко М.В., аспірант,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця*

Різні аспекти проблеми інтенсифікації сільського господарства постійно привертали увагу науковців. Так зокрема, відносно дослідження проблем виявлення періодичності коливань в економіці та причин, що їх обумовлюють, висловлюється така думка: вони не залишили байдужими жодного з провідних економістів 19-20 століття [1]. Подібну констатацію є підстави віднести і до проблем інтенсифікації, особливо якщо врахувати, що до їх числа в якості складових входять проблеми спадної родючості ґрунтів, умови і особливості утворення земельної ренти.

З таких позицій необхідно звернутися до особливості німецького економіста А. Теєра, який вперше ввів у науковий обіг терміни інтенсивного і екстенсивного господарства. На цю обставину слушно вказує М.С.Вітков [2]. Але в історію науки він увійшов і завдяки тому, що відіграв значну роль у формуванні світогляду видатного економіста Генріха фон Тюнена [3], який зробив помітний внесок в теорію інтенсифікації [4].

Але особливий вплив на формування уявлень про сутність інтенсифікації сільського господарства справила позиція в цьому питанні К. Маркса. Вона сформульована ним при визначенні умов формування другої форми диференціальної ренти (диференціальної ренти 2). Вихідним положенням при цьому виступає розмежування двох способів використання додаткових вкладень капіталу, які спрямовуються на обробку землі: екстенсивного, при якому зростання обсягів виробництва відбувається шляхом розширення площі оброблюваних земель; інтенсивного, коли капітали різної продуктивності вкладаються один після другого на одній і тій же земельній ділянці [5].

У відповідності з даними положеннями К.Маркс вводить поняття інтенсивної культури: «Тому в країнах з інтенсивною культурою (а в економічному сенсі під інтенсивною культурою ми розуміємо не що інше, як концентрацію капіталу на одній і тій же земельній площі, замість розподілу його між земельними ділянками, які знаходяться одна біля одної)» [5, с. 733].

Про позицію К. Маркса відносно поняття «інтенсивна агрокультура» переконливо свідчить ще одне положення сорокової глави «Капіталу», в якому це поняття пов'язується з додатковими витратами капіталу на одній і тій же земельній ділянці. «Але по самій природі інтенсивна агрокультура, тобто послідовні витрати капіталу на одній і тій же землі...» [5, с. 739].

Наведені цитати виступають підставою для двох висновків. Перший з них полягає в тому, що К. Маркс процес інтенсифікації пов'язував з рослинництвом і не ставив питання про особливості його протікання у другій провідній галузі сільського господарства – тваринництві. Другий доволі очевидний – інтенсивний розвиток пов'язується з додатковими витратами капіталу, віднесеними до одиниці земельної площі.

У Радянському Союзі наведені положення мали визначальне значення для визначення сутності інтенсифікації сільського господарства, причому не зважаючи на те, що у К.Маркса був ще один підхід до визначення сутності інтенсифікації взагалі. У зв'язку з цим ним було сформульоване положення відносно сутності інтенсифікації, яке є всі підстави розглядати в якості класичного: «... через певні проміжки часу здійснюється відтворення... В розширеному масштабі, розширеному екстенсивно, якщо розширюється тільки поле виробництва, розширеному інтенсивно, якщо застосовуються більш ефективні засоби виробництва [5].

Таким чином, створювалися можливість формування двозначності в підходах до визначення сутності інтенсифікації сільського господарства, яка нерідко набувала, яка нерідко виливалася у форму, отримавши назву «битва цитат». Намагання консолідувати положення теорії інтенсифікації, спираючись на вислови К. Маркса, породило доволі своєрідну ситуацію, для

характеристики якої вважаємо за доцільне звернутися до позиції авторів економічної енциклопедії, яка готувалася за редакцією А.М. Румянцева. Згідно з нею слід виділити поняття інтенсифікації в широкому розумінні і окремо – інтенсифікації сільського господарства. Поняття інтенсифікації виробництва в цілому трактується як процес розвитку, який базується на використанні більш ефективних засобів виробництва і більш досконалих форм організації праці і технологічних процесів [6]. І паралельно дається визначення поняття «інтенсифікація сільського господарства – це процес зростання виробництва продукції за рахунок додаткових, послідовно здійснюваних витрат живої та уречевленої праці на одиницю земельної площі [6].

З методологічної точки зору важливе значення має ще одне положення. Зроблене воно було науковцями Харківського сільськогосподарського інституту. Керуючись положенням, що сільськогосподарське виробництво є складовою частиною народного господарства, було визначено: суть його інтенсифікації і підстави розглядати аналогічно сутності цього комплексу. Одночасно було зазначено, що інтенсифікація сільського господарства характеризується істотними особливостями. А це виступає підставою для виділення поняття інтенсифікації сільського господарства у вузькому розумінні, яке повною мірою розкривається особливостями галузі [7, 8].

Література: 1. Економічна теорія: Політекономія: підручник / За ред. В.Д. Базилевича. – 9-те вид., перероблене і доповнене. – К.: Знання, 2014. – 710 с. 2. Вітков М.С. До теоретично-методологічних засад інтенсифікації аграрного виробництва / М.С. Вітков // Економіка АПК. – 2004. - № 11. – С. 33-37. 3. Злупко С.М. Історія економічної теорії / С.М. Злупко. – К.: Знання, 2005.- 719 с. 4. Ядгаров Я.С. История экономических учений / Я.С/Ядгаров. – М.: ИНФРА-М, 2001.- 480 с. 5. Маркс К.. Капитал. Критика политической экономии/ К. Маркс. Под ред. Ф. Энгельса. – М., Политиздат, Т. 3. 1975. -1084 с. 6. Экономическая энциклопедия. Политическая экономия. М.: Советская энциклопедия: в 4-х томах, т. 11. – 656 с. 7. Економіка, організація і планування сільськогосподарського виробництва / За ред.. Г.К. Телешека та ін.. К.: Урожай, 1980. – 296 с. 8. Економіка, організація і планування сільськогосподарського виробництва / За ред. Г.К. Телешека та ін.. К.: Урожай, 1980. – 296 с.

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ ВИРОБНИЦТВА ЕКСПОРТНО-ОРІЄНТОВАНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

*Бабан Т.О., старший викладач, Харківський
національний технічний університет сільського
господарства імені Петра Василенка*

Сучасні процеси глобалізації, що відбуваються у світовому господарстві, мають значний вплив як на економіки в цілому, так і на окремі їхні галузі. Не виключенням є і аграрна галузь, важливість розвитку якої є безперечною для будь-якої держави. Актуальність розвитку аграрного сектору в світовому масштабі пов'язана зі зростанням населення світу, що викликає необхідність у забезпеченні людей продовольством, а також кліматичними змінами, які призводять до скорочення посівних площ в деяких країнах. Сприятливі природні умови та значні площі родючих земель визначають спеціалізацію України. Позитивний розвиток зовнішньоекономічної діяльності нашої держави, спричинений в тому числі і інтеграційними зв'язками, не обійшов і національну аграрну галузь. Сучасні економічні та політичні чинники визначають вектори та стратегічні напрямки розвитку цієї галузі, яка є в сучасних умовах локомотивом української економіки. Саме питання визначення та розвитку стратегій розвитку аграрного сектору, його експортних можливостей є достатньо актуальним наразі.

Питанням дослідження ролі експорту в економічному розвитку аграрного сектору національної економіки присвячені праці таких вітчизняних науковців як С.Кваша, С. Майстро, Б. Супіханов, П. Саблук та інших. Разом з тим, питання пов'язані з розвитком експортоорієнтованої діяльності в аграрному виробництві в сучасних умовах економічних та політичних трансформацій залишаються відкритими.

Саме тому метою дослідження є визначення сучасного стану та можливих стратегічних напрямків розвитку

експортоорієнтованого аграрного виробництва.

Зовнішньоекономічна діяльність аграрного сектору протягом останніх років характеризується, на відміну від деяких інших секторів, позитивним сальдо та зростаючими темпами експорту. Загалом експорт є одним з джерел надходження валютних коштів та, відповідно, вагомим чинником економічного розвитку держави.

Вагоме місце в експорті сільськогосподарської продукції займає зерно. В 2014 році його питома вага склала 39,3% в загальній структурі експорту сільськогосподарської та продовольчої продукції. Частина зерна, яка була експортована, від сукупного валового виробництва, склала 57%. Українське зерно користується достатнім попитом на світовому ринку. Основними ринками збуту є країни Африки, Азії та Європи. До десятки основних країн-імпортерів українського зерна відносяться Єгипет, Китай, Іспанія, Саудівська Аравія, Італія, Корея, Нідерланди, Ізраїль, Таїланд, Туніс.

Переважаючими конкурентними перевагами України на ринку зернових залишається приваблива ціна.

Але існують конкурентні переваги, які не достатньо використані українськими аграріями. На думку багатьох економістів однією з переваг вітчизняного аграрного сектору повинна стати екологічність вітчизняної продукції.

Говорячи про виробництво та експорт органічної продукції необхідно зазначити, що у національних товаровиробників є достатньо великий потенціал у цьому напрямку. За даними деяких спеціалістів в Україні близько восьми мільйонів гектарів екологічно чистих чорноземів. Так В.І. Кисіль виділяє зони, придатні для вирощування екологічно-чистої продукції, до яких включені 50% земель Миколаївської області і 80% Херсонської області. Але кількість сертифікованих земель, що відведені під органічне виробництво, поки лише 393,4 тис. га, що складає майже 1% від загальної площі сільськогосподарських угідь. Тобто перспективи у органічного виробництва значні. В цілому по Україні виробництвом органічної продукції вже займається 400 підприємств.

Потрібно зазначити, що українське органічне зерно

користується значною популярністю в країнах Європи, де є платоспроможний попит на органічну продукцію, експорт якої є більш вигідним, адже зерно під маркою органік коштує на 40% дорожче звичайного.

Для розвитку органічного виробництва в Україні проводяться законодавчі впровадження. Так, починаючи з січня 2014 р. в Україні вступив у дію підписаний 03 жовтня 2013 р. Президентом України Закон України № 425-VII «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини». Законом визначаються правові та економічні основи виробництва та обігу органічної сільськогосподарської продукції та сировини, заходи контролю та нагляду за такою діяльністю і спрямовані на забезпечення справедливої конкуренції та належного функціонування ринку органічної продукції та сировини, покращення основних показників стану здоров'я населення, збереження навколишнього природного середовища, раціонального використання ґрунтів, забезпечення раціонального використання та відтворення природних ресурсів, а також гарантування впевненості споживачів у продуктах та сировині, маркованих як органічні.

На даний час в Україні діє вже 16 сертифікаційних організації, які проводять сертифікацію підприємств, що переходять на органічне виробництво. Для підприємств, що займаються органічним виробництвом виділяється державна допомога для подальшого розвитку.

На нашу думку саме органічне виробництво повинно стати одним з нових стратегічних напрямків розвитку фермерських господарств та середніх підприємств, які за допомогою коопераційних зв'язків зможуть налагодити виробництво органічної продукції та знайти свою нішу на ринку цієї продукції, яка ще майже не зайнята в Україні, та має потенціал збуту на зовнішніх ринках. Відповідно, збільшення об'ємів виробництва органічної продукції дасть можливість розширити експорт органічної продукції.

ПРОБЛЕМИ ЗЕРНОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ

*Даниленко В.В., аспірант,**

Харківський національний технічний університет сільського господарства імені Петра Василенка

Зерновий комплекс – це основа для розвитку внутрішнього ринку зерна, хлібу, борошномельної і круп'яної промисловості, комбикормової та інших галузей. Зерновий ринок по масштабам і важливості займає провідні позиції в Україні. З ним пов'язана чимала кількість інших галузей промисловості та тваринництва. У продовольчому забезпеченні населення він займає лідируючі позиції. Також займає провідні позиції за обсягами продажів та за ринковою інфраструктурою.

На функціонування ринку зернових впливають: соціально-економічне середовище, природні умови, наявність трудових ресурсів, забезпеченість матеріально-технічними ресурсами. Проте, існують фактори, які викликають ризики розвитку зернового ринку, такі як недостатнє нарощування потенціалу агропромислового комплексу в господарствах, виснаження родючості ґрунтів, недостатня державна підтримка і недостатній рівень державного регулювання ринку зернових.

Гострою проблемою є підвищена ризикованість діяльності на зерновому ринку. Існують декілька шляхів підвищення конкурентоспроможності підприємств:

- 1) підвищення обсягів реалізації товарів;
- 2) покращення якості товарів;
- 3) зменшення витрат;
- 4) керування ризиками [2].

Ризик як невід'ємний елемент економічного життя суспільства неминує супроводжує всі напрямки та сфери діяльності підприємства. Нестабільність рівня попиту та пропозиції, посилення конкуренції, різкі зміни валютних курсів, інфляція,

* Науковий керівник: д.е.н., професор Красноручський О.О.

нестабільність законодавчої бази, а також багато інших факторів створюють умови, за яких жодна комерційна операція не може бути здійснена з гарантованим успіхом [3, с. 360]. Отже, неодмінною умовою функціонування агропромислового підприємства є реалізація процесів управління ризиками, метою якої є підвищення його конкурентоздатності. Особливо важливим на агропромислових ринках є здійснення обліку зовнішніх ризиків: постачальницьких, конкурентних, посередницьких, споживачьких, ризиків контактних аудиторій. Дані ризики хоча й носять об'єктивний характер, проте вони розміщені у сфері безпосереднього впливу з боку агропромислових підприємств [4, 368].

Зерновому ринку притаманна також своя специфіка товароруху і торгівлі.

Ефективний розвиток ринку зернових та його інфраструктури в даний час є передумовою розв'язання різноманітних фінансових та промислових проблем, запорукою економічного зростання у великих масштабах.

Ринкова інфраструктура розвивається в умовах динамічно змінюваної ринкової економіки. Інтереси виробників, переробників і споживачів, які зведені до напрямку розв'язання існуючих проблем, є запорукою ефективного функціонування ринку зернових.

Економічні зв'язки продавців та покупців зерна, їх інтереси та діяльність пов'язані складною системою ринкових відносин. Механізм функціонування зернового ринку залежить від стану економіки країни, процесів на світовому ринку зернових та є частиною продовольчого ринку і економіки країни в цілому.

Забезпеченість українських аграріїв зернозбиральною технікою дуже низька. За офіційними даними профільного відомства під час жнив Україна втрачає близько 6 млн. тон зерна. Проблема пов'язана з відсутністю фінансування для здійснення ремонтних та відновлювальних робіт оснащення, рівень зношеності машино-технологічного парку достатньо високий. Нестача великої кількості технічних засобів не дає можливості досягти рівня

технологічних потреб. З цим тісно пов'язана ще одна проблема, яка полягає у тому, що спостерігається нехватка висококваліфікованих кадрів. В результаті цього продукція втрачає конкурентні переваги не тільки на зовнішньому, але і на внутрішньому ринку [5].

Важливою проблемою після збору врожаю є питання зберігання зерна, яке впливає на його якісні показники, що достатньо важко втримати на високому рівні протягом довгого періоду часу. Відомо, що більшість зерносховищ України потребують реконструкції або повного відновлення. Сільськогосподарські виробники постали перед проблемою нехватки сертифікованих зерносховищ для зберігання зерна, коли отримали в позаминулому році рекордний валовий збір зернових. Зважаючи на це, набирає доцільності задача будівництва елеваторних комплексів, які повинні відповідати всім сучасним вимогам галузі. Також вони повинні забезпечувати високу функціональність, яка забезпечить виконання будь-яких технологічних операцій при повній автоматизації виробництва з мінімальною кількістю персоналу. Цю проблему можливо розв'язати тільки за допомогою розвитку логістичної складової та будівництва необхідної інфраструктури. Достатньо велика кількість сільгоспвиробників знаходяться у стані постійного пошуку можливостей покращити збереженість свого врожаю.

Врожайність зернових культур в Україні майже в два рази нижче середньоєвропейських показників і майже в 3 рази нижче американських. Ступінь амортизації техніки, яка використовується в Україні в середньому складає 80%. Проблема полягає в тому, що відбувається недостатнє фінансування в основні засоби. Проте, існує ще низка факторів, на які варто звернути увагу. Наприклад, українські аграрії у значно меншій кількості використовують мінеральні добрива та засоби захисту рослин. Позитивних змін можна досягти шляхом використання найсучасніших наукових розробок в сільському господарстві і найсучаснішого менеджменту. Це, в свою чергу, досягається в умовах ведення не дрібнотоварного, а індустріального сільського господарства [1].

Роль ринку зернових полягає у задоволенні потреб населення зусиллями продовольчої та харчової промисловостей. Повинні підтримуватися міжгалузеві зв'язки та пропорції зернопродовольчого комплексу. Невідповідність попиту та пропозиції зерна здійснює вплив на формування ринкової ціни, і це призводить до нестабільності зернового господарства. Така нестійкість є на сучасному етапі проблемою функціонування зернового ринку.

Завдяки близькості водних ресурсів, якісній землі та трудолюбивому населенню, Україна вважається країною з великим аграрним потенціалом, для розкриття якого існують всі необхідні передумови. Але успішному розвитку ринку зернових заважає недостатнє фінансування, яке пов'язане з нестабільною економікою і політичною ситуацією в країні, з ризиками для капіталовкладень.

Для посилення позицій ринку зернових і нарощування можливостей інфраструктури важливу роль відіграють інвестиції в інфраструктуру зернового ринку. При наявності елеваторів, транспортних засобів, терміналів покращується конкурентоспроможність трейдера.

Державна політика повинна бути не такою ж мінливою, як погодні умови, а бути системною, продуманою, передбачуваною і не створювати додаткові ризики в роботі суб'єктів аграрного ринку України.

Література: 1. Бондар О.В. Формування цінових тенденцій на зерновому ринку України / О.В. Бондар // Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природокористування України. – 2010. – Випуск 154.1. [Електронний ресурс]. 2. Голомша Н.Є. Конкурентоспроможність зернових на аграрному ринку / Н.Є. Голомша // Економіка АПК. – 2009. - № 12. – С. 83-87. 3. Конкурентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення: [монографія] / За заг. ред. О.Г. Янкового. – Одеса: Атлант. – 2013. – 470 с. 4. Окландер Т.О. Види маркетингових ризиків промислових підприємств / Т.О. Окландер // Економічний вісник НТУУ «КПІ»: збірник наукових праць. – 2012. - №9. С. 365-369. 5. Турчина С.Г. Особенности развития АПК Украины в условиях глобализации // С.Г. Турчина // Экономика и управление в условиях глобализации. – С: Таврия, 2010. - № 3. – С. 366-369.

МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВИМИ РИЗИКАМИ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА

*Данько Ю.І., к.е.н., доцент, Блюмська-Данько К.В., к.е.н.,
Галинська А.В., аспірант, Сумський національний аграрний
університет*

Аналіз існуючих теоретико-методичних підходів до систематизації маркетингових ризиків показав, що класифікації, які на сьогоднішній день використовуються в науковій літературі, розглядають маркетинговий ризик як одну з складових господарського (підприємницького) ризику. У складі маркетингових ризиків окремо виділяють конкурентний ризик, ризик неприйняття продукції споживачами, ризик неадекватної оцінки місткості ринку, ризик прийняття невірних маркетингових рішень, ризик, пов'язаний зі змінами ситуації на ринку у період між його аналізом і прийняттям маркетингових рішень, що спираються на результати аналізу тощо.

Маркетинговий ризик аграрного підприємства можна визначити як ймовірність втрат, що виникають при вкладенні підприємством коштів в реалізацію маркетингових заходів, а також в розробку управлінських рішень, які не принесуть очікуваного ефекту. Загалом під ризиком у маркетингу слід розуміти загрозу понесення збитків або недоотримання прибутків у результаті реалізації конкретних рішень чи видів виробничо-збутової діяльності, що спираються на рекомендації маркетингу.

При здійсненні маркетингової діяльності аграрні підприємства можуть зіткнутися з рядом маркетингових ризиків, основними з них: галузеві; організаційні; збутові; цінові; закупівельні; комунікаційні.

Слід зазначити, що маркетингові ризики аграрних підприємств проявляються у вигляді не реалізації чи зменшенні обсягів реалізації продукції і цін на неї, наслідком чого є

недоотримання прибутку або збитки і, загалом, спричиняються наступним:

1. Невідповідністю якісних параметрів агропродовольчої продукції запитам споживачів. Агропродовольча продукція має ряд специфічних особливостей відносно визначення якості та шляхів її забезпечення.

2. Завищеними цінами або іншими недоліками цінової стратегії. Зокрема, слід маркетинговій службі при розробці цінових стратегій необхідно враховувати сезонні коливання ціни на ринках та узгоджувати цінову стратегію враховуючи затрати на зберігання, транспортування тощо.

3. Неefективною системою збуту, яка не відповідає ринковим реаліям. Наприклад, розтягнутий термін виконання замовлення і пов'язане з цим невиконання умов постачання, що може призвести і до псування агропродовольчої продукції.

4. Неадекватною цільовому ринку системою стимулювання збуту. Зокрема вітчизняні аграрні підприємства дуже мало уваги приділяють політиці комунікацій. Найбільш розповсюдженим способом стимулювання продаж є пряма реклама на регіональному рівні. Такі складові політики комунікацій як зв'язки з громадськістю чи пропаганда майже не використовуються.

5. Низькою конкурентоспроможністю продукції і підприємства-товаровиробника (продавця) взагалі.

Крім того, при виділенні системи маркетингових ризиків аграрного підприємства слід враховувати, що вони спричиняються як об'єктивними, так і суб'єктивними факторами.

Систематизація маркетингових ризиків і визначення факторів, що їх спричиняють, надають принципову можливість розробки процедур цілеспрямованого їх аналізу з метою розробки заходів, спрямованих на запобігання, зменшення чи компенсацію ризику різних видів маркетингової діяльності. Ці заходи дають змогу зменшувати втрати підприємства і є запорукою його успіху на ринку.

Метою маркетингу в практичній діяльності аграрного підприємств є підвищення ефективності їхнього функціонування на

цільовому ринку агропродовольчої продукції. При цьому головне завдання маркетингової діяльності полягає в тому, щоб зменшити ступінь невизначеності й ризику в маркетинговій діяльності й забезпечити концентрацію ресурсів на обраних пріоритетних напрямках розвитку.

В сучасних умовах процес управління стратегічним маркетингом в аграрних підприємствах повинен охоплювати також ризики. Основні цілі аналізу маркетингових ризиків аграрного підприємства зображені на рис. 1.

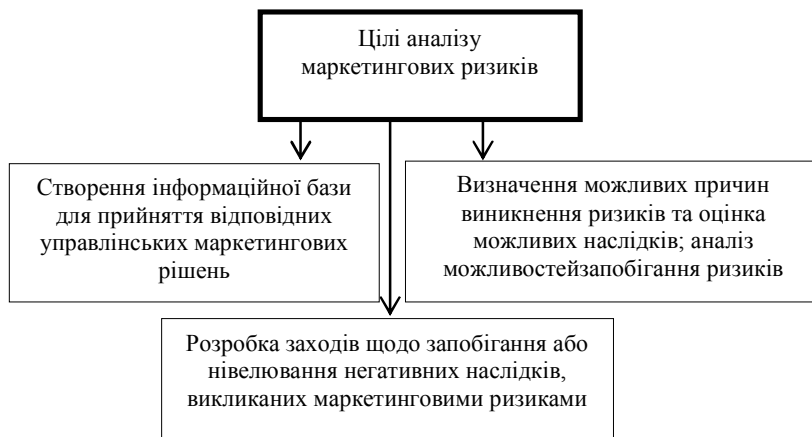

Рис. 1. Цілі аналізу маркетингових ризиків аграрного підприємства*

** Джерело: узагальнено автором*

Аналіз маркетингових ризиків забезпечує підґрунтя для побудови менеджментом аграрного підприємства системи управління ризиками, як складової системи його конкурентоспроможності. Ми пропонуємо розглядати систему управління маркетинговими ризиками як сукупність інструментів, прийомів, методів і заходів, які дають можливість прогнозувати настання ризикових подій і вживати заходів для недопущення або зниження їх негативних наслідків.

ЧИ ВАРТО ПРОДАВАТИ ЗЕМЛЮ?

*Луценко О.А., к.е.н., доцент, Харківський національний
технічний університет сільськогосподарства імені Петра
Василенка*

Однією із найактуальніших проблем реформування економічних відносин в Україні є формування такої моделі земельного ринку, яка відповідала б інтересам суспільства та сприяла інтеграції України до економічно розвинутих країн. Ця проблема залишається предметом вивчення, дослідження та наукових дискусій впродовж тривалого часу, бо земельні ресурси в Україні забезпечують формування майже 90-95% продовольчого фонду та 2/3 фонду товарів споживання[1].

Мораторій на продаж землі та її відчуження був накладений ще у 2003-2004рр. практично одночасно з масовим переходом сільськогосподарських земель у власність громадян і повинен був діяти до 2012р. Пізніше заборона, передбачена мораторієм, була лише посилена, а укладені у період дії мораторію договори про передачу права власності на землю були визнані незаконними.

Умовою для початку формування ринку землі в Україні стало набирання чинності законів «Про державний земельний кадастр» і «Про оборот земель сільськогосподарського призначення», де зазначалися особливості обігу земель сільськогосподарської і комунальної власності[2,3]. У 2012р. набув чинності «Закон Про державну реєстрацію права на нерухомість», який регламентує право власності на землю, його державну реєстрацію і захист. Ведення кадастру і реєстру права власності мали дві організації: Державне агентство земельних ресурсів і Міністерство юстиції. Незважаючи на те, що у парламенті були зареєстровані три проекту закону «Про ринок землі», у т.ч. урядовий, який був прийнятий у першому читанні, ймовірність введення в Україні ринку земель була високою, Верховною Радою було подовжено мораторій на продаж земель.

На думку експертів Українського клубу аграрного бізнесу, Україна ще не готова повністю до введення ринку землі. Навіть після прийняття закону «Про земельний кадастр» кадастру у відповідному вигляді не існує. Український уряд ще повинен затвердити порядок ведення кадастру. Згідно з соціологічними дослідженнями більшість громадян України негативно відноситься до ідеї торгівлі цим природним багатством.

Прийнятий урядом законопроект «Про ринок землі» містить велику кількість обмежень: по – перше, з ринку відходять потенційні інвестори, пов’язані з аграрною сферою, у т.ч. іноземці; по – друге, не зважаючи на умови, що складаються, всі переваги під час роботи з землею отримує держава, яка має шанс сконцентрувати у своїх руках більшу частину земель, включаючи ті, що знаходяться у приватному володінні громадян і передані в оренду різним аграрним структурам. Таким чином, уряд намагається вивести на ринок державну корпорацію з банком земель 1 млн га. Проте створення такої структури неможливо без перерозподілу тих земельних ресурсів, якими вже користується аграрний бізнес. Слід зауважити, що сам по собі законопроект вступає у конфлікт з цілями його ведення, а саме: залученням інвестицій у сільське господарство і розвитком сільських територій. Таким чином, у випадку прийняття законопроекту у незмінному вигляді наслідки його такі:

- держава, як мінімум на початку становлення ринку земель, буде самим активним гравцем і сконцентрує у своїх руках більшість земельних ділянок;

- окремі громадяни, які пов’язані з держструктурами і органами місцевого самоврядування, матимуть можливість скупляти земельні ділянки сільських громадян у значних обсягах;

- договори купівлі-продажу і оренди земель можуть мати загрозу розриву відповідно до законопроектів «Про ринок землі» і «Про державний земельний кадастр», які можуть робити такі договори недієздатними;

- внаслідок адміністративного підвищення в 1,7 рази вартість землі як основи для розрахунку орендної плати і фіксованого

сільськогосподарського податку, а також законодавчого закріплення мінімальної орендної плати на рівні 3% від вартості може значно зростати вартість користування землею для сільськогосподарських потреб.

Література: 1. Концепція Державної цільової програми розвитку земельних відносин в Україні на період 2020р.[Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://search.ligazakon.ua/doc2nsf/link1/tr090743>. 2. Закон України «Про Державний земельний кадастр» №5462-VI від 16.10.2012р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/3613-17>. 3. Закон України «Про оборот земель с.-г. призначення. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/go/5429-VI>. 4. Закон України «Про державну реєстрацію прав на нерухомість» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua>.

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО, ЕКОЛОГІЧНО ЗОРІЄНТОВАНОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ

*Назаренко О.В., к.е.н., доцент,
Сумський національний аграрний університет*

В умовах сьогодення економічне стимулювання раціонального використання та охорони земель сільськогосподарського призначення представляє собою комплекс взаємопов'язаних заходів, що спрямований на підвищення зацікавленості землекористувачів щодо збереження та відтворення, якісного стану (родючості) ґрунтів, захисті земельних ресурсів від негативних наслідків господарської діяльності.

Дані питання залишаються недостатньо вивченими в Україні та потребують системного, теоретичного, методичного та практичного дослідження.

На наш погляд, розв'язання проблем, пов'язаних із раціональним використанням і охороною сільськогосподарських земель, передбачається здійснити шляхом:

поетапного відновлення екологічно збалансованого співвідношення земельних угідь у зональних системах землекористування, необхідних для задоволення виробничих та природоохоронних потреб, зокрема зменшення розораності та збільшення лісистості територій;

підвищення рівня родючості ґрунтів за рахунок внесення добрив в оптимальних нормах і співвідношеннях, проведення хімічної меліорації ґрунтів, впровадження науково обґрунтованих сівозмін, елементів біологізації землеробства, прогресивних технологій збереження та відтворення родючості ґрунтів і ведення землеробства;

запобігання деградаційним процесам ґрунтового покриву, зокрема на землях сільськогосподарського призначення, шляхом впровадження ґрунтозахисних технологій та здійснення інших заходів щодо збереження та відтворення родючості ґрунтів, проведення консервації деградованих, малопродуктивних і техногенно забруднених земель;

обмеження вилучення (викупу) особливо цінних земель, зокрема сільськогосподарського призначення, для несільськогосподарських потреб;

проведення агрохімічної паспортизації земель сільськогосподарського призначення та їх сертифікації;

резервування земель для наступного їх віднесення до земель природно-заповідного фонду та іншого природоохоронного призначення, а також оздоровчого, рекреаційного та історико-культурного призначення;

Крім того слід розробити, вдосконалити та забезпечити виконання законодавчих актів та науково-методичних підходів у галузі землекористування щодо:

1) гранично допустимих рівнів забруднення ґрунтів, якісного стану ґрунтів, оптимального співвідношення земельних угідь, показників деградації земель та ґрунтів;

2) стандартизації щодо охорони та використання земель, зокрема: організаційно-методичні, у яких визначаються терміни, поняття класифікації тощо, технічні, у яких визначаються умови

надання послуг, пов'язаних з охороною та використанням сільськогосподарських угідь, гірничотехнічні, якими регламентується проведення рекультивації порушених земель тощо;

3) проведення фундаментальних і прикладних досліджень за напрямками: еколого-економічного обґрунтування показників забезпечення земельними ресурсами різних видів господарської діяльності, створення системи оцінки раціонального використання та охорони земель, удосконалення методології оптимізації землекористування в сучасних умовах, розробка класифікації земель за ступенем придатності їх для використання, а також класифікації ґрунтів, обґрунтування і запровадження природоохоронних обмежень у використанні земель та формуванні екологічної мережі.

4) забезпечення збереження та відтворення родючості ґрунтів, зокрема: проведення тривалих дослідів з вивчення родючості ґрунтів у регіонах з метою удосконалення технологій застосування агрохімікатів (добрив і хімічних меліорантів), наукове обґрунтування прогресивних технологій збереження та відтворення родючості ґрунтів, удосконалення і стандартизація методів дослідження родючості ґрунтів, вивчення причин і масштабів інтенсивності зниження рівня родючості ґрунтів та визначення заходів щодо його припинення, удосконалення методів природно-сільськогосподарського, еколого-агрохімічного і ґрунтово-екологічного районування земель сільськогосподарського призначення, реабілітації техногенно забруднених земель, регламентація методів, технологій та технічних засобів біологічного землеробства; використання геоінформаційних систем та даних дистанційного зондування Землі для оцінки і контролю родючості ґрунтів.

Як висновок, слід зазначити, що для окремо взятої країни альтернативний варіант розв'язання проблеми відсутній. Це зумовлено значною питомою вагою земельно-ресурсного потенціалу, частка якого в загальній структурі природно-ресурсного потенціалу України становить 44,4 відсотка, наявністю значного обсягу деградаційних процесів і явищ на землях всіх категорій і форм власності.

МАРКЕТИНГОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕТОСПРОМОЖНОСТІ ОРГАНІЧНОЇ ОВОЧЕВОЇ ПРОДУКЦІЇ

*Нікітіна О.М., асистент, Харківський національний технічний
університет сільського господарства імені Петра Василенка*

Формування системи маркетингу на органічних підприємствах овочевого підкомплексу вимагає детальної розробки основних інструментів практичної реалізації маркетингової стратегії, серед яких цінова та товарна політики, засоби комунікацій та канали товаропросування.

Цінова політика в залежності від обраного методу ціноутворення дозволяє досягти конкретної мети. Такої як максимізація прибутку, захоплення більшої частини ринкового сегменту, перемога над конкурентами.

Товарна політика реалізується через розширення товарного асортименту, в тому числі пов'язаного із диверсифікацією виробництва. Для підприємств овочевого підкомплексу – це збільшення номенклатури виробництва. Для переробних підприємств через постачання продукції не тільки у консервованому та маринованому виді, а й сушеному, квашеному та замороженому. Для виробників свіжої овочевої продукції – це збільшення видового різноманіття вирощуваних культур, використання сортів та гібридів, що мають не лише різні терміни збирання, а й відрізняються за смаковими характеристиками, можливостями задоволення споживчих потреб.

Диверсифікація товарної політики полягає у вирощуванні малопоширених, але корисних для людини культур та виробництва продукції за органічними технологіями. Щодо останнього прослідковується наочна потреба у високоякісній продукції, що не містить шкідливих речовин. Проведені нами дослідження підтверджують готовність споживачів до участі у функціонуванні ринку органічної продукції.

Засоби масових комунікацій повинні донести виробничі потужності підприємств до споживачів та продемонструвати їх перевагу. Наразі, засоби масової інформації все частіше приділяють більш значну увагу органічному виробництву. Громадські ініціативи та об'єднання за інтересами повинні додатково посилити свідомість населення щодо переваг органічних продуктів через усі наявні інформаційні канали (виставки, інформаційні заходи, медіа-джерела та ін.). У 2011 р. з метою підтримки органічного руху проводиться і займає центральне місце щорічний «Всеукраїнський Ярмарок органічної продукції», який збирає десятки тисяч зацікавлених відвідувачів. В рамках всеукраїнського конкурсу «Органік року» щорічно нагороджуються виробники та дилери органічної продукції та важливі інвестори в цій області за результатами їхньої діяльності. Основними інструментами впливу на вибір споживачів стануть додаткові можливості щодо оздоровлення організму та підтримання його в працездатному стані, покращення екологічної ситуації навколо великих міст та в місцях відпочинку, рекреаційних зонах та ін., що в свою чергу формує національну економіку та створює міжнародний імідж країни.

Останній четвертий інструмент дозволяє підприємствам обрати ті канали товаропросування, що є більш ефективними. Розширення економічної співпраці з ЄС та традиційні відносини з країнами СНД, сприяє, з одного боку, додатковим можливостям реалізації, а з іншого, підвищення рівня конкуренції з боку іноземних виробників, що пропонують широкий асортимент як свіжої продукції, так і переробленої. Основні канали збуту органічної продукції в Україні – це мережі супермаркетів, спеціалізовані магазини, що займаються продажем органічних продуктів, а також через інтернет.

Отже, використання маркетингових інструментів на органічних підприємствах овочевого комплексу дасть змогу зайняти свою нішу на вітчизняному і розширити експортний потенціал країни на європейському ринку.

ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Печка В., здобувач, Харківський національний аграрний
університет ім. В.В. Докучаєва*

Проблеми ефективності використання ресурсів є центральними в будь-якій економічній системі. В даному випадку слід відмітити, що без ефективного використання ресурсів взагалі неможливо створити інноваційного економічного механізму. Саме можливість отримувати економічний зиск змушує конкретних підприємців ризикувати і запроваджувати інновації. Цей принцип безумовно діє і в відношення головного ресурсу сільського господарства – землі.

Приблизно 46% земельно-ресурсного потенціалу України становлять чорноземи і лучно-чорноземні ґрунти, які характеризуються відносно високим вмістом гумусу. Володіючи такими землями, Україна в роки загострення світової продовольчої кризи, що надалі посилюватиметься через зростання кількості населення на планеті та обмеженість придатних для обробітку угідь, може стати одним із провідних постачальників продовольства на світовий ринок, забезпечуючи додаткові доходи аграрним товаровиробникам і збільшення надходжень до держбюджету країни [1].

Відтак постає питання, яка ситуація сьогодні з економічною ефективністю використання сільськогосподарських угідь в Україні та Харківській області, зокрема. Для відповіді на це питання розглянемо ситуацію на прикладі фактичних даних сільськогосподарських підприємств Харківської області (табл. 1). Розпочнемо аналіз з розгляду взаємозв'язку величину прибутку на 1 га та показників рівня витрати на 1 га, величини товарної продукції на 1 га, прибутку рослинництва на 1 га, прибутку тваринництва на 1 га, рентабельності рослинництва, рентабельності тваринництва, питомої ваги тваринництва в товарній продукції.

* Науковий керівник: к.е.н., доцент Ломовських Л.О.

Таблиця 1

Групування сільськогосподарських підприємства Харківської області за величиною прибутку на 1 га сільськогосподарських угідь у 2014 році

Група	Витрати на 1 га, грн	Товарна продукція на 1 га, грн	Прибуток рослинництва на 1 га	Рентабельність рослинництва, %	Рентабельність тваринництва, %	Питома вага тваринництва в товарній продукції, %
до 0	6650,6	6777,1	-3359,7	-36,4	-26,8	13,5
0,1-500	5525,6	5595,7	395,6	8,7	-13,7	11,9
500,1-1000	5085,8	5371,6	827,5	20,1	-16,2	7,9
1000,1-1500	6231,9	6828,8	1230,0	26,1	1,5	12,9
1500,1-2000	5865,6	6511,2	1603,2	39,9	12,5	13,7
2000,1-2500	6228,7	8509,0	2292,3	41,5	-5,7	8,1
2500,1-3000	7410,7	8484,0	2470,3	60,2	17,6	22,5
3000,1-4000	6251,2	9060,5	3201,2	67,8	21,1	12,6
4000,1-6000	7955,8	12459,9	4602,5	80,1	10,8	16,9
більш 6000	15667,8	26952,5	8506,0	107,0	10,7	38,9
По області	6480,5	7970,2	1496,6	28,6	2,9	15,6

Аналіз даних показників дозволив встановити наступні закономірності. По-перше, загальна величина прибутку по підприємствах фактично визначається прибутком по галузі рослинництва. Так, в середньому по всіх сільськогосподарських підприємствах його величина дорівнювала 1531 грн/га, в тому числі по галузі рослинництва – 1496,6 грн/га, а по галузі тваринництва – 34,6 грн/га. Найбільша величина прибутку від галузі тваринництва мала місце в останній групі, однак навіть в ній вона була значно менша, ніж по галузі рослинництва (8506 грн/га та 1013 грн/га відповідно). Дана група також виділяється не тільки найбільшою величиною прибутку на одинцю земельної площі, але і найбільшою величиною товарної продукції, величиною витрат та питомої ваги галузі тваринництва (38,9%). Останній показник свідчить про те, що в дану групу входять підприємства, які в значній мірі спеціалізуються саме на виробництві продукції тваринництва. Однак, рентабельність даної галузі при цьому залишалась на низькому рівні порівняно з попередніми групами.

По-друге, відсутній прямий зв'язок між рівнем інтенсивності виробництва та рівнем прибутковості. Якщо не брати до уваги

останню групу з найбільшим рівнем прибутковості використання землі, то між групою з рівнем прибутку до 0 да групою з його величиною на рівні 4000,1-6000 грн/га не мала суттєвого значення (6650,6 грн/га та 7955,8 грн/га відповідно). Відтак, можна зробити припущення про значний суб'єктивний характер впливу в процесі формування фінансових результатів.

По-третя, доволі чітко простежується взаємозв'язок між величиною прибутку та величиною товарної продукції на одиницю земельної площі. Це логічно, бо саме від величини отримуваного доходу багато в чому повинно залежати величина фінансового результату.

Література: 1. Ступень М. Економічні аспекти раціонального землекористування сільськогосподарського призначення / М. Ступень, О. Скорупська // Вісник Львівського національного аграрного університету : Економіка АПК. – 2014. – № 21(1). – С.389-394.

THE DEVELOPMENT OF PRODUCTION OF BIOFUEL AS A RESOURCE DIVERSIFY ENERGY SOURCES

*Skudlarski Jacek, dr inż., Warsaw University of Life Sciences –
SGGW, Poland,*

*Zaika S.O., PhD, Associate Professor of Economic Sciences,
Kharkov Petro Vasilenko Nstional Technical University of Agriculture*

One of the most important features of the modern world is the increased attention to problems of rationality and energy efficiency, the introduction of energy saving technologies and renewable energy research.

In modern conditions of deepening problems of the world economy development of renewable energy took the accelerated nature of the world.

Obviously, in the next decade laid the tendency not only continue, but will also have an upward trend, due primarily to increases in the energy multifactorial nature of global crises [3].

On the one hand, the processes on a global scale due to limitations and exhaustion of the geological reserves of the main types of fuel

resources - oil and gas, which leads to an inevitable increase in prices for them. On the other hand, it increases the negative impact of environmental factors caused by the effects of human activities.

Today, the impact of the growing ecological crisis is felt with ever greater severity. The main environmental damage associated with global climate change of the Earth - the greenhouse effect, applied mainly mining, processing and burning of fossil fuels - coal, oil and gas [1, 4].

In this context, the task of satisfaction the growing needs of the world's population in the fuel, along with environmental security, necessitates the development of renewable energy.

The biofuel holds a special place in the structure of renewable energy sources. The biofuels is one of the few alternative fuels in the transport sector. It is viewed as an important resource for diversification of energy sources and ensuring energy security, the development of agriculture, as well as to mitigate climate change by reducing greenhouse gas emissions.

In this context, the beginning of the XXI century was a period of active formation and development of the biofuel market in the course of which laid the future model of the world energy system, whose role in the economic development of society in recent years has expanded at the expense of solutions in its space technology, environmental and social problems [2].

Thus in early twenty-first century, the problem of optimal functioning of the global energy system moved into first place. These problems involve integrated linking of all its functions in order to ensure energy security and stability in the world while preserving the environment, promoting sustainable development and improving the quality of life.

Implementation of these objectives in the long term requires a transition from industrial to post-industrial power, independent of traditional fossil natural resources, and at the same time more environmentally friendly. However, such high-tech contribution to the energy balance may arise not earlier than the middle of the XXI century. In this regard, the use of alternative energy sources and, in particular, biological resources has become noticeably more active for energy purposes in many countries. It happens in order to further partially supplement or replace scarce natural hydrocarbon resources, thus making

the transition from the current crisis to the future sustainable energy smoother and more manageable [5]. The biomass is currently the most common among the renewable sources of energy commodity international trade from all other alternative energy sources it is distinguished by versatility and the ability to replace any traditional fuel element. Moreover, unlike other renewable energy sources, energy is typically consumed and remains in the local time of generation, the biomass can be stored, transported and sold directly as a primary raw material, and as their derivatives.

The use of biomass in the world has increased by more than 4 times in the last five years, but still modern process of formation of the biofuel market is difficult for some countries, controversial and somewhat controversial. In this regard, the most urgent question is the definition of efficient and competitive biofuels with a view to ensuring a positive contribution to the preservation of the environment and at the same time to minimize the negative energy, environmental and social impact.

A clear understanding of the specifics of the new production of the biofuel industry, the characteristics of the economy and the formation of market conditions, growth factors, production and international trade, pricing laws and government regulation will allow to find the most effective criteria to ensure economically, environmentally and socially sustainable biofuel production and contribute to the solution of global problems of the world economy.

Literature: 1. Bezpieczeństwo energetyczne na wspólnym rynku energii Unii Europejskiej / [Redakcja naukowa Stanisław Gędek, Mariusz Ruszel]. – Warszawa: Wydawnictwo Rambler, 2015. – 325 c. 2. Izdebski W. Opportunities and barriers to development of bio-fuels for transport in Poland - experience for Ukraine / [W. Izdebski, J. Skudlarski, S. Zaika] // Технологический аудит и резервы производства. - № 3/3 (17). – 2014. – С. 23-27. 3. Izdebski W. Stan i perspektywy rozwoju energetyki odnawialnej w Polsce i na Ukrainie / [W. Izdebski, J. Skudlarski, S. Zaika] // Stowarzyszeni eekonom is towrol nictwa iagrobiznes u roczniki naukowe. – Tom XVII. - zeszyt 1. – 2015. – С. 72-76. 4. Skudlarski J. Alternative energy development in the context bio-fuel production / J. Skudlarski, O.O. Krasnorutskyy, S.O. Zaika // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки. Вип. 162. - Харків: ХНТУСГ. – 2015. - С. 3-11. 5. Szczerbowski R. Bezpieczeństwo energetyczne Polski – mix energetyczny i efektywność energetyczna, «Polityka Energetyczna» - 16/4. – 2013. - S. 35-47.

СЕКЦІЯ 3. Соціально-економічний розвиток сільських територій

ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА РІВНІ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ

*Амосов О. Ю., д.е.н., професор, Заслужений діяч науки і техніки
України, Харківський регіональний інститут державного
управління Національної академії державного управління при
Президентові України,
Гавкалова Н.Л., д.е.н., професор, Харківський національний
економічний університет імені С. Кузнеця*

Децентралізація управління та фінансів в сільських місцевостях на сьогоднішній день є актуальним об'єктом наукових досліджень. На рубежі 2014-2015 років було задекларовано і частково введено в дію масштабну за своїм розмахом децентралізаційну реформу в Україні. За цей час було прийнято новачі до Податкового і Бюджетного Кодексів України, прийнято нові Закони «Про місцеві вибори в Україні», «Про добровільне об'єднання територіальних громад», проведено декілька важливих етапів внесення змін до Конституції України. Наразі вже реформовано податково-бюджетні відносини між рівнями публічного управління та взято курс на зміну управлінського устрою нашої держави. Основними проблемами, встановленими під час дослідження, стали неоднозначність фінансової децентралізації і низький рівень розвитку інформаційно-комунікаційної демократії.

Метою даного дослідження є встановлення підходів до фінансової децентралізації аграрних територій в Україні.

Результати проведених досліджень, що були використані під час написання даної статті, засвідчують приблизно однакову тенденцію щодо обізнаності, а точніше необізнаності сільського

населення України в питаннях децентралізації: одна третина усіх опитаних взагалі нічого не знає про це, одна третина знає лише поверхнево, і лише інші 30% розуміються на питаннях децентралізації управління аграрними територіями. За нашими дослідженнями, при цьому, в питаннях фінансової децентралізації управління селищами та селами майже ніхто не обізнаний. Поверхнево розбирається не більше 15 % громадян, більшість з яких є службовцями органів публічного управління.

Таким чином, першим важливим висновком, отриманим у ході дослідження, став низький рівень обізнаності сільського населення у питаннях фінансової децентралізації і вироблення спільних рішень самими органами публічного управління стосовно об'єднання громад.

Наступною проблемою, встановленою у ході дослідження, став низький рівень самостійності місцевих рад, у тому числі у фінансових питаннях. Автори публікації наголошують на обов'язковості певної фіскальної самостійності, зокрема встановлення і варіювання органами місцевої публічної влади як місцевих податків, так і питомої їх ваги у загальнодержавних, яку встановити не вдалося. Зокрема, йдеться про податки, які надходять до місцевих бюджетів, але які не є місцевими, що відповідно унеможливує встановлення умов оподаткування саме місцевими радами (зокрема, йдеться про підакцизний податок, що став у 2015 році основним джерелом наповнення місцевих бюджетів).

На нашу думку, нажаль, при реорганізації податкової системи не було враховано регіональні диспропорції та особливості. Мається на увазі, що в Україні, як і в більшості країн світу, є сільські території з переважаючими фінансовим, реальним або туристичним секторами. В залежності від того, до якого типу належить територія, податкові можливості у кожного будуть різними. Так, наприклад, у Полтавській, Сумській областях переважає реальний сектор. Територіальні громади живуть за рахунок сільського господарства, відповідно їх бюджети – за рахунок ПДФО. У той час у Івано-Франківській, Закарпатській областях переважає туристична складова, яка надає можливості для

поповнення місцевих бюджетів за рахунок туристичного збору і демонструє певну сезонність. Таким чином, віднесення податків до місцевих та загальнодержавних, а також можливість їх варіації, про які велася мова вище, слід було б піддати більш детальному аналізу з подальшою диференціацією.

До позитивних явищ фінансової децентралізації, на нашу думку, слід віднести систему міжбюджетного вирівнювання, яка буде використовуватись майбутніми об'єднаними територіальними громадами. На зміну системи балансування прийшла система бюджетного вирівнювання, яка передбачає горизонтальне вирівнювання податкоспроможності територій залежно від рівня надходжень на одного жителя. Таке вирівнювання здійснюватиметься на основі надходжень ПДФО. Механізм вирівнювання передбачає, що місцеві бюджети з рівнем надходжень нижче 0,9 середнього показника по Україні отримуватимуть базову дотацію у розмірі 80 відсотків суми, необхідної для досягнення показника. А із бюджетів перевищення надаватиметься реверсна дотація до державного бюджету в обсязі 50 відсотків перевищення. Це є дійсно європейське рішення проблеми вирівнювання бюджетів сільських територіальних громад з різними можливостями. Однак на сьогодні дана система працює лише у відносинах з районами і областями. Сільські та селищні територіальні громади поки що в ній не задіяні. Таким чином, наступним висновком, встановленим під час дослідження, стала наявність ефективною системи міжбюджетного вирівнювання, яка, щоправда, для місцевих громад сьогодні не працює.

До цього слід додати не виконання принципу прозорості і доступності інформації стосовно доходної і витратної частини місцевих бюджетів. За допомоги даного принципу, з залученням інформаційних технологій функціонують окремі онлайн-платформи, які висвітлюють доступною мовою і доступними зображеннями усі фінансові рухи.

Розпочаті податкові реформи, що були проведені на рубежі 2014-2015 рр., не є завершеними з одного боку. Показники надходжень бюджетів територіальних громад характеризуються

ростом, з іншого, це зростання не є вагомим. Дано позитивну оцінку новій системі міжбюджетного вирівнювання, зазначивши при цьому її теперішню недовість для місцевих сільських громад, для яких вона стане реальною лише після добровільного їх об'єднання.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

*Гуторов О.І., д.е.н., професор, Гуторова О.О., к.е.н., доцент,
Харківський національний аграрний університет
ім. В.В. Докучаєва*

Сучасна соціально-економічна ситуація сільських територій України характеризується проблемами, що перешкоджають їх переходу до сталого розвитку. Зокрема, досі не досягнуто дореформеного рівня виробництва в аграрному секторі, зберігається тенденція скорочення ресурсного потенціалу сільського господарства, не завершено процес формування економічно активних суб'єктів сільського бізнесу. Погіршується демографічна та екологічна ситуація, продовжується руйнування соціальної інфраструктури, знижується тривалість життя сільського населення. Саме тому концепція сталого розвитку, що об'єднує три базові частини, включаючи економічну, соціальну й екологічну складові, логічно потребує динамічного визначення ключової ланки, впливаючи на яку можливо активізувати процеси самоорганізації господарських систем.

Сьогодні такою ланкою стає саме інноваційний економічний механізм, тому що наріжною проблемою України є впорядкування різноспрямованих інтересів влади, бізнесу та громади. У свою чергу, це потребує пошуку методів гармонізації відносин між суб'єктами господарювання. Спираючись на європейський досвід, це можливо тільки за умов децентралізації системи управління з

акцентом на низовий територіальний рівень. Особливе значення такий підхід має для сільських територій, де антропогенна діяльність безпосередньо впливає на навколишнє природне середовище, значною мірою послаблюючи його здатність до відтворення, а відтак – не тільки економічну складову сталого розвитку, а й соціальну як джерело культурологічного національного відродження.

В загальній схемі поліфункціонального механізму сталого розвитку сільських територій домінуючу роль щодо впорядкування взаємодії екологічного, соціально-організаційного та інституціонально-правового механізмів забезпечення децентралізованого впливу на об'єкти управління сталим розвитком відіграє економічний механізм. У рамках визначеного концепту децентралізованого сталого розвитку сільських територій пропонується розширити структурний склад інструментів економічного механізму, згідно з яким до традиційного комплексу організаційних та нормативно-правових складових на адаптивних засадах включити фіскальну групу інструментів. Це сприятиме фінансовому забезпеченню екологічної компоненти та охоплюватиме процеси оподаткування, кредитування, субсидювання, страхування і ціноутворення.

Концепція багатофункціональності базується на тлумаченні сільського господарства як специфічної сфери економічної діяльності, що вирізняється суспільними результатами праці, оскільки у процесі сільгоспвиробництва створюються не тільки продукти харчування, корми, біопаливо, лікарська та декоративна продукція, а й суспільні блага нетоварного характеру – екологічні послуги, ландшафти, культурна спадщина тощо.

У цьому напрямі пріоритетним завданням слід визначити методологічне обґрунтування концепту сталого розвитку сільських територій із зосередженням зусиль держави та бізнесу на вирішенні нагальних економічних, соціальних й екологічних проблем села, підвищенні рівня та якості життя селян на інноваційній основі. Забезпечення сталого соціально-економічного розвитку сільських територій залежить передусім від стану галузей, які мають

безпосереднє відношення до використання природно-ресурсного потенціалу. Таким чином, перспективи розвитку ключових галузей сільського господарства, у тому числі агропродовольчої сфери, потребують акцентування уваги на дотриманні принципів екологічно збалансованого природокористування.

Виходячи з цієї позиції концептуальна схема економічного механізму формування збалансованого природокористування в концепції забезпечення сталого розвитку сільських територій потребує виокремлення додаткового блоку організаційно-методологічного забезпечення. Він повинен спрямувати дії щодо ефективного функціонування господарюючих суб'єктів на подолання негативних тенденцій в аграрній економіці за рахунок використання систематизованого економічного механізму.

Важливим інструментом державного забезпечення збалансованого природокористування на засадах розвитку об'єднаних територіальних громад визначено вдосконалення бюджетної політики. Одним із напрямів покращення існуючої методології бюджетування є шлях установлення чіткого взаємозв'язку між витраченими ресурсами та отриманими результатами щодо задоволення інтересів громади. При цьому особливу роль відведено моніторингу, що виконує функцію інструмента відстеження впровадження відповідних програм, а також виявлення відхилень поточних показників від планових. Моніторинг варто концентрувати саме на циклічності співвідношення існуючих та потенційних проблем і його відображення в оцінці етапів реалізації програм, стимулюючи за необхідності розробку заходів щодо виправлення ситуації.

Найгострішими проблемами охорони довкілля визначено недостатнє фінансування природоохоронних заходів, основним джерелом якого є фінанси цільових фондів охорони навколишнього природного середовища, що формуються за рахунок екологічного податку та збору за його забруднення, грошових стягнень за порушення норм і правил охорони довкілля та шкоду, заподіяну порушенням природоохоронного законодавства в результаті господарської та іншої діяльності.

Незважаючи на те, що фінансування відтворення та охорони природних ресурсів залежить від надходжень екологічних платежів до Державного та місцевих бюджетів, найбільші обсяги капітальних інвестицій на охорону довкілля здійснюються за рахунок власних коштів підприємств, організацій і установ. Таким чином, нарощування обсягів природоохоронних капітальних інвестицій повинно супроводжуватися диверсифікацією їх джерел, зокрема за рахунок міжнародних договорів, грантів, угод державно-приватного партнерства, банківських кредитів тощо.

З метою збільшення надходжень до місцевих бюджетів від плати за землю доцільно вдосконалити адміністрування цих платежів, завершити процес інвентаризації земель та її грошової оцінки, передбачати в договорах оренди земельних ділянок обов'язкову незалежну оцінку якості землі на початок та кінець терміну дії договору, а також забезпечити безперервний моніторинг її якісних характеристик. Одним із шляхів здійснення контролю використання земельних ділянок за призначенням визначено надання більших повноважень адміністративним комісіям при сільських радах.

Спираючись на концепт децентралізованого сталого розвитку сільських територій, який формується на засадах ефективного використання фінансів природно-ресурсного спрямування, доцільним є реалізація такої моделі саме в інноваційній площині. У змістовному аспекті модель інноваційного, екологічно спрямованого розвитку територіального простору передбачає: формування інвестиційно забезпеченого виробництва, інноваційно-орієнтованого ринку інвестицій, інноваційно-інтегрованих структур, пов'язаних власне з механізмом розвитку державно-приватного партнерства. Крім того, увагу необхідно зосередити на забезпеченні умов для збалансованості інвестиційного та фінансового ринків, створення системи сучасних механізмів впливу держави на інноваційну спрямованість сільського господарства, підвищення ролі інноваційної компоненти у процесі збереження та відтворення людського потенціалу сільських територій, пов'язаної з економізацією соціальних та екологічних відносин на засадах

використання ефекту інноваційних інвестицій, а також трансформацію базисних цільових орієнтирів розвитку господарської системи регіону в цілому.

Таким чином, формування децентралізованої моделі сталого розвитку сільських територій потребує відповідної трансформації системи цільових соціогуманітарних орієнтирів, які б дали можливість сприйняти необхідні системні перетворення на рівні громад.

МОЖЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОВНОЦІННИХ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В КОНТЕКСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА РЕФОРМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ

*Панухник О.В., д.е.н., професор,
Тернопільський національний технічний університет
імені Івана Пулюя*

Сільські території перебувають у процесі системного реформування, від результатів якого у значній мірі залежить подальша доля української держави. Це потребує підвищеної уваги до даного складного об'єкту політичного впливу з боку вищих органів державної влади, а також наукових установ.

Запорукою успішного соціально-економічного розвитку будь-якої території, у тому числі й сільської, є повноцінне й ефективне місцеве самоуправління, що здійснюється за умови надання відповідних повноважень і фінансування. Досвід розвинутих європейських країн показує, що основною ланкою формування ефективної держави є громада. Саме за таким підходом побудоване сьогодні європейське співтовариство. Розвиток місцевого самоврядування є наріжним каменем швидкого й успішного поступу Європейського Союзу. Оскільки наша країна проголосила себе європейською державою, то Україна повинна теж надати якомога більше можливостей для розвитку місцевого самоврядування. За

умов проголошеної децентралізації та реформи місцевого самоврядування, головною рушійною силою майбутнього розвитку в нашій країні повинні стати місцеві громади незалежно від їх статусу – сільські, селищні, міського типу. Українці важливо передати повноваження, функції з надання послуг і фінансові ресурси на місцевий рівень. Це потрібно зробити якомога швидше, оскільки існуюча соціально-економічна система України вже не в змозі впоратися з наростаючими проблемами та здійсненням своєї фактично головної місії – забезпечення сприятливих умов для розвитку українського суспільства. Нажаль, можна назвати чимало показників, які свідчать про вкрай “скромні” здобутки нашої країни в світі – за даними Глобального звіту про конкурентоспроможність 45-го Всесвітнього економічного форуму у Давосі (2015 р.), Україна займає 73 місце серед 144 обстежених країн у 2013-2014 рр., у той час як за рівнем інноваційного розвитку – 79 місце, інституційного розвитку – 132 місце, ефективності ринків товарів та послуг – 117 місце.

Відповідно, приклад усіх без винятку європейських держав свідчить про те, що вони лише тоді добре функціонують, коли в них швидко розвиваються територіальні громади, головною рушійною силою яких є дрібний та середній бізнес. Усі ланки інтегральної системи аграрних підприємств і установ, які пов’язані з вирощуванням сільськогосподарської продукції та виробництвом продовольчих товарів, як правило, функціонують у межах територій, пов’язаних зі сільською місцевістю. Все це обумовлює необхідність ефективної діяльності держави і підлеглих їй інститутів влади щодо формування економічних, соціальних, правових умов життєдіяльності саме цих територій. Механізми реалізації самостійності сільського поселення та її спрямування дотепер, навіть за умов здійснення децентралізації, не є чітко визначеними. Сам термін “питання місцевого значення” ще потребує певного уточнення – у Конституції України він також чітко не визначається.

З метою формування повноцінних сільських територій та досягнення ефективності їх розвитку доцільно застосовувати комплекс правових, стратегічних, організаційних, інфраструктурних,

фінансових заходів, які за використання інноваційних підходів сприятимуть формуванню довготермінового потенціалу та забезпечать економічну привабливість та конкурентоспроможність території.

Саме реалізація низки означених питань, на нашу думку, дозволить місцевим громадам, у першу чергу сільських територій, стати спроможними у широкому розумінні та консолідувати власні наявні ресурси для вирішення питань місцевого значення, підвищити роль органів місцевого самоврядування у підтримці розвитку громадянського суспільства, а також ініціювати конкретні зміни, спрямовані на надання більших повноважень місцевим громадам та виокремлення механізмів успішного місцевого розвитку.

РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

*Перебийніс В.І., д.е.н., професор, Полтавський університет
економіки і торгівлі,*

*Малиш М.Н., д.е.н., професор, Санкт-Петербурзький державний
аграрний університет,*

*Перебийніс Ю.В., Полтавський юридичний інститут
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Подальший розвиток аграрного сектора економіки нерозривно пов'язаний із забезпеченням функціонування сільської місцевості [1].

Сільська територія, на наш погляд, – це частина території, що визначається протяжністю, площею, природно-економічними умовами, де може здійснюватися переважно сільськогосподарське виробництво і можуть бути розташовані населені пункти.

Згідно з Державними будівельними нормами ДБН Б.2.4-1-94 «Планування та забудова сільських поселень» сільські населені пункти поділяють на селище, село, хутір. Проблематичним залишається статус селища міського типу, яке займає проміжне

місце між сільським населеним пунктом і містом. Зазначимо, що в Україні значна кількість районних центрів має статус селища міського типу. Водночас такі селища на своїй території можуть мати не тільки підприємства промисловості, побуту, але й сільського господарства. Зокрема, селище міського типу Котельва Полтавської області (районний центр Котелевського району, 12 тис. жителів) має за основні підприємства, що забезпечують населення роботою, сільськогосподарські виробничі кооперативи «Батьківщина», «Дружба» та ТОВ «Агрофірма «Маяк», які формують понад половину валового продукту цієї галузі зазначеного району. Тому, виникає закономірне питання щодо приналежності зазначених селищ міського типу до сільської місцевості.

Особливістю сільської поселенської мережі є те, що вона значною мірою залежить від розвитку сільськогосподарського виробництва. Проведені дослідження свідчать, що укрупнення колгоспів в 60-70-ті роки минулого століття стало початком відмирання так званих «неперспективних» сіл та у геометричній прогресії сприяло міграції сільської молоді в міста.

Реформування аграрної економіки в період з 90-х років ХХ ст. до нашого часу на перший план виносило питання переведення сільськогосподарського виробництва на ринкові засади господарювання. Отже основним ставала економічна доцільність функціонування тих чи інших організаційно-правових форм господарювання. Водночас «на завтра» відкладалися соціальні питання. Сьогодні, як вважають дослідники, «однією з фундаментальних проблем економічної науки є розроблення теоретико-методологічних засад комплексного і збалансованого розвитку аграрного сектора економіки і сільських громад як єдиної агросоціальної системи» [2].

Джерелом розвитку сільських територій, з одного боку, є господарські суб'єкти, які забезпечують працевлаштування сільських мешканців, формують основні податкові надходження і цим сприяють підтриманню чи навіть розвитку соціальної інфраструктури. З іншого боку, очевидно, певний фінансовий вклад

має здійснювати держава, особливо в депресивних районах. Окрім того, на державу інституціональна теорія накладає важливі функції державного регулювання соціально-економічних процесів на селі, що мають здійснюватися через інститути та інституції, які повинні ефективно функціонувати.

Не зважаючи на чисельні недоліки соціальної моделі держави (зростання боргових зобов'язань держави, збільшення соціальної диференціації, загострення екологічних проблем, рух соціальної активності окремих верств населення до радикалізму, корупція), її інститути в цілому забезпечили економічний і соціальний розвиток західноєвропейських країн у період після Другої світової війни до наших днів.

Сільське господарство (відповідно й сільське населення) потерпає від так званих «провалів ринку», які час від часу виникають внаслідок неспрацювання традиційних ринкових законів, зокрема, на ринку праці. Про це свідчить і те, що впродовж останніх 15-20 років більшість випускників сільських шкіл поповнюють лави вищих навчальних закладів, у той же час як через недобори постає питання про існування окремих сільських профтехучилищ, які готують кадри механізаторів та інших фахівців для села. Тому держава має удосконалювати свої інститути з тим, щоб соціальна держава могла обмежувати зазначені провали ринку, забезпечуючи розвиток сільської місцевості.

Як один із напрямків удосконалення інституційного забезпечення розвитку сільських територій є застосування програмно-цільового підходу. Очевидно, координатором розробки відповідних програм має бути міністерство економічного розвитку і торгівлі України, а до формування програми мають залучатися інші міністерства і відомства, зокрема, міністерство аграрної політики і продовольства, наукові установи, вищі навчальні заклади.

До першочергових напрямків удосконалення інституційного забезпечення соціально-економічного розвитку сільських територій варто віднести такі: удосконалення державного регулювання доходів сільського населення, зокрема, оплати праці сільськогосподарських працівників, підвищення її рівня до

середнього по країні; розробка й реалізація державних програм із розвитку соціальної інфраструктури сільських територій, благоустрою сільських населених пунктів; застосування програмно-цільового підходу як інструмента державного регулювання розвитку сільських територій.

Література: 1. Перебийніс В.І. Державне регулювання соціально-економічного розвитку сільських територій / В.І. Перебийніс, В.І. Гавриш, Ю.В. Перебийніс // Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Серія «Економічні науки». – 2014. – №1. – С. 79-84. 2. Гець В.М. Яке майбутнє у соціальної держави? // Економіка України. – 2013. – №7 (620). – С. 4-20.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

*Крюкова І.О., д.е.н., доцент,
Одеський державний аграрний університет*

Генеральною стратегічною метою розвитку агропромислового виробництва України є формування сприятливих передумов для забезпечення гармонійного поєднання економічних, соціальних і екологічних інтересів суспільства. Нехтування соціального чинника та потреб мешканців сільських територій протягом останніх 25 років призвели до фактичного руйнування соціальної інфраструктури села, активізації міграційних процесів серед працездатного населення, різкого зниження рівня духовного і матеріального добробуту сільського населення. Такі негативні тенденції в стратегічній перспективі здатні призвати до занепаду системо утворюючого сектору національної економіки, якою сьогодні офіційно визнана аграрна галузь.

Сутність категорії «соціально-економічний розвиток сільських територій» ми бачимо у безперервному послідовному процесі якісних змін у життєвому рівні сільського населення, які призводять до зростання реальних можливостей населення задовольняти свої матеріальні і нематеріальні потреби та

нарощування економічного потенціалу аграрної сфери в межах сільських населених пунктів.

Вирішення проблеми відродження сільських територій потребує опрацювання ефективних механізмів та дієвих інструментів його практичної реалізації. Нормативно-правовим базисом формування такого організаційно-економічного механізму розвитку сільських територій стало затвердження Концепції Державної цільової програми сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року [1].

Реалізація концепції сталого розвитку сільських територій потребує удосконалення організаційних і методичних аспектів здійснення конкретних заходів з соціального, економічного та екологічного розвитку вітчизняного села. З цією метою необхідним є побудова організаційно-економічного механізму відродження сільських територій, який структурно має містити елементи організаційного і, безпосередньо, економічного характеру.

Економічний блок організаційно-економічного механізму сталого розвитку сільських територій, на нашу думку, має включати наступні структурні компоненти:

- систему фінансової підтримки сільськогосподарських виробників і безпосередньо територій з боку Державного та місцевих бюджетів;

- відновлення пільгової системи оподаткування доходів сільськогосподарських виробників та інвесторів сільських територій;

- пільгове кредитування суб'єктів сільських територій;

- відродження виробничої та соціальної інфраструктури села на системних засадах поєднання державних інструментів фінансового забезпечення і механізму соціальної відповідальності аграрного бізнесу;

- інструменти трансформації сільських територій у інвестиційно і працепривабливі аграрно-соціальні осередки (лояльна податкова політика; програми популяризації сільських територій; місцеві, регіональні і державні програми підвищення вартості інтелектуального капіталу села; бюджетування);

– система трудових відносин на підприємстві, підвищення рівня заробітної плати працівників аграрних формувань та доходів мешканців сільських територій;

– сукупність інструментів «детіньозації» аграрного бізнесу та прозорості використання трудових ресурсів села (вирішення проблем тимчасового безробіття; подолання практики звільнення працівників на 2-3 міс. у зв'язку із сезонністю виробництва);

– становлення і активний розвиток соціально відповідального аграрного підприємництва як базису відродження сільських територій за рахунок коштів бізнес-структур;

– використання нетрадиційних форм зайнятості сільського населення (сільський зелений туризм тощо);

– механізм державного регулювання екологізбалансованого аграрного виробництва.

У складі організаційного механізму забезпечення сталого розвитку сільських територій вважаємо доцільним виділити наступні елементи:

– створення на державному рівні інституційного органу, на який покладено функції сприяння розвитку сільських територій та контролю за реалізацією заходів, передбачених державними програмами;

– забезпечення синергійної взаємодії інститутів різного рівня управління розвитком сільських територій;

– удосконалення нормативно-правового і методичного забезпечення розвитку нетрадиційних форм і методів зайнятості сільського населення;

– приведення національних стандартів соціально-економічного і екологічного розвитку сільських територій у відповідність до європейських нормативів;

– підвищення рівня інституційної спроможності регулювання та управління розвитком сільських територій з боку територіальних громад;

– реалізація державних і регіональних програм із підвищення престижності сільської праці, ролі і значимості аграрної сфери і сільських територій для економіки країни в цілому;

– активізація інтеграційних процесів у сфері соціокультурного, історичного, етнічного, релігійного та інших спектрів взаємодії із країнами ЄС.

Реалізація вищевказаних елементів в рамках єдиного організаційно-економічного механізму формує сприятливі передумови для відродження та сталого розвитку сільських територій країни.

Література: 1. Концепція Державної цільової програми сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/121-2010-p>

СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УКРАЇНІ

*Батюк Л.А., к.е.н., доцент,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка*

У соціально-економічній сфері України сільські території займають особливе місце. На них проживає третина населення нашої держави і припадає 90% її площі. Тут зосереджено 41,6 млн. га сільськогосподарських угідь. Ці та інші чинники роблять розвиток сільських територій одним з основних пріоритетів державної політики України.

Розвиток сільських територій сьогодні характеризується загостренням низки проблем, найгострішими з яких є демографічна криза, занепад соціальної інфраструктури, безробіття та бідність, а головне – перехід власності на саму землю до іноземних інвесторів.

В Україні налічується 28441 сіл (в т.ч., у Харківській обл. 1679 сіл), де проживає 14,17 млн. жителів, із них 8,5 млн. осіб працездатного віку. З 2000 року з карти України зникло більше 300 сільських населених пунктів, а чисельність сільських жителів за цей період скоротилася більш, ніж на 2 млн. осіб [2].

У передових країнах світу нарощення сільського виробництва свого часу відіграло історично важливу роль у забезпеченні розвитку всієї економіки. Сільське господарство було рушійною

силою, яка спричинила розвиток несільськогосподарських секторів і сприяла підвищенню загального рівня добробуту населення.

Трагедія вітчизняної економіки в ХХІ ст. полягає в тому, що вона була насильно відірвана від свого коріння і стала ареною господарських експериментів, особливо в аграрній сфері.

Сьогодні в Україні характерними тенденціями розвитку земельного ринку є надмірна концентрація фактичних землеволодінь, яка обертається монополізацією аграрного ринку та зниженням ефективності землекористування, застосуванням екстенсивних технологій та відсталих форм організації праці, недостатньою розвиненістю інституційного середовища, що жодним чином не стимулюють впровадження сучасних підходів доведення сільськогосподарського виробництва, включаючи кооперацію селянських господарств, а також супроводжуються зниженням кваліфікаційного рівня землекористувачів, деформацією традиційного укладу сільського життя, орієнтацією на досягнення швидкої окупності вкладених в агробізнес коштів, зниженням екологічних стандартів господарювання тощо.

Згідно відомостей державного земельного кадастру на балансі держави налічується близько 15,5 млн. га особливо цінних продуктивних земель. За розрахунками вчених, при дотриманні оптимальної структури земельних угідь і відповідному рівні землеробства земельний фонд України може прогодувати 300-320 млн. чоловік.

Але доля сільськогосподарського сектора України не може не викликати тривоги. На даний час аргохолдингами обробляється від до 80% землі. Це свідчить про те, що процес накопичення земельних активів здійснюється з метою подальшого перепродажу, а не агровиробництва.

Відкриття ринку землі в таких умовах може слугувати фактором, що приваблює в країну інвестиції. Але при нинішній структурі суспільних відносин, та зубожінні переважної більшості населення, головна загроза цього процесу – формування господарств латиноамериканського типу (примусовий продаж земельних наділів крупним власникам).

Впровадження європейської практики місцевого самоврядування в Україні декларує надання кожній місцевій громаді можливостей розпоряджатися всіма наявними на її території землями. Але є ризики того, що в ході адміністративно-територіальної реформи, буде здійснено такий перерозподіл повноважень всередині громади, який позбавить її окремих членів можливості особисто скористуватися поки-що існуючим конституційним правом хоча б і номінальної загальнонародної власності на свою землю.

Головний сенс будь-яких реформ, особливо у сфері земельних відносин, на нашу думку, повинен полягати в реалізації людського потенціалу - як окремої особистості, так і народу в цілому. Необхідно вибудовувати єдиний правовий простір, в рамках якого може бути реалізоване соціальне партнерство всіх громадян заради спільної мети – захисту національних інтересів України та її громадян щодо володіння землею.

Література: 1. Теорія, політика та практика сільського розвитку/ за ред. д-ра екон. наук, чл.-кор. НАНУ О.М.Бородіної, д-ра екон. наук, чл. кор. УААН І.В.Прокопи; НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. – К., 2010. – 376 с. 2. Українська модель аграрного розвитку та її соціо економічна переорієнтація: наукова доповідь. (За ред. В.М.Гейця, О.М.Бородіної, І.В.Прокопи). – К., Інститут економіки та прогнозування НАН України, 2012. – 56 с.

ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРШЕННЯ

Домусчи А.О., аспірант,
Одеський державний аграрний університет*

Аграрні перетворення, які відбулися в Україні за останні роки, дали змогу збільшити валове виробництво сільськогосподарської продукції та наростити експортний потенціал країни. Проте, це не сприяло подальшому соціально-економічному

*Науковий керівник: д.е.н., доцент Крюкова І. О.

розвитку села та підвищенню рівня добробуту сільського населення. У зв'язку з цим, виникає необхідність постійного пошуку комплексних підходів до розв'язання проблем розвитку сільських територій, в основу яких закладаються принципи сталого розвитку.

Вітчизняні вчені протягом багатьох років займаються вивченням проблеми соціально-економічного розвитку сільських територій. Значних результатів у своїх наукових дослідженнях досягли В.Г. Андрійчук, О.Г. Булавка, М.Я. Дем'яненко, С.М. Кваша, О.О. Красноручський, М.Й. Малік, Т.Г. Маренич, В.М. Онегіна, П.Т. Саблук, В.К. Терещенко, О.М. Шпичак, В.В. Юрчишин та інші.

Багатофункціональний характер розвитку сільських територій ряд вчених-економістів визначають концепцією формування стратегії розвитку села, зокрема підтримки несільськогосподарської діяльності його мешканців[3].

Найгострішими проблемами на селі сьогодні є: безробіття, бідність та трудова міграція, занепад соціальної інфраструктури, поглиблення демографічної кризи та відмирання сіл. Обезлюднення сільських територій призводить до негативного ефекту не лише для сільськогосподарської галузі, а й для національної економіки та суспільного розвитку взагалі.

Несприятливі тенденції щодо погіршення соціально-економічного розвитку сільських територій спостерігаються в різних сферах. У демографічній площині відбувається випереджальне зменшення чисельності населення в сільській місцевості. Це веде до поступового зменшення частки сільського та зростання частки міського населення України (рис. 1).

Найбільш гострими проблемами розвитку сільських територій на сучасному етапі залишаються відсутність цілісної послідовної державної політики, спрямованої на забезпечення комплексного розвитку сільських територій; недостатність обсягів державної фінансової підтримки існуючих програм, спрямованих на сільський розвиток; низький рівень забезпечення сільського населення соціальними та економічними послугами на селі; нерівномірність

забезпечення центрами первинної медичної допомоги, низький рівень якості та доступності первинної медичної допомоги; низький рівень внутрішніх та зовнішніх інвестицій в розвиток сільських територій; низький рівень інформаційно-просвітницької діяльності, спрямованої на створення позитивного іміджу, переваг та можливостей розвитку сільських територій України та інше[2].

Рис. 1. Економічно-активне населення за місцем проживання у 2015 році*

** розраховано автором за даними джерела [1]*

Перспективами вирішення вище названих проблем в нашій державі можуть виявитись удосконалення механізму диверсифікації економічної діяльності, реалізація комплексних стратегій соціально-економічного розвитку сільських територій, орієнтованих на збільшення рівня реальних доходів від сільськогосподарської діяльності на селі, розробка і впровадження соціальних стандартів та покращення умов проживання сільського населення, гармонізація вітчизняного законодавства у сфері сільського розвитку із стандартами ЄС. Необхідною передумовою є створення та забезпечення стимулів та належних умов для роботи і проживання на селі молодих фахівців у галузі сільського господарства, освіти, охорони здоров'я, культури, фізичної культури і спорту, житлово-комунального та побутового обслуговування, створення умов для розвитку різноманітних видів економічної діяльності та форм господарювання, оптимізація податкової та бюджетної політики з

метою поповнення бюджетів територіальних громад сільських територій.

Генеральною метою економічної та соціальної політики держави щодо села має бути забезпечення комплексного розвитку сільських територій, при якому зростає їх роль як просторової сфери не лише для агропромислового виробництва, а й несільськогосподарських видів діяльності та сприятливого середовища проживання сільського населення.

Література: 1. Економічно-активне населення за місцем проживання у 2015 році. - [Електронний ресурс]. - Державна служба статистики України. –Режим доступу:<http://www.ukrstat.gov.ua> . 2. Концепція державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року. - [Електронний ресурс]. - Міністерство аграрної політики та продовольства України. – Режим доступу:<http://minagro.gov.ua/> 3. Могильний О.М. Державна політика у розвитку сільських територій / О.М. Могильний // Економіка АПК. – 2010. – № 10. – С. 125-131. 4. Український аграрний портал. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukragroportal.com>

ОРГАНИ САМООРГАНІЗАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ – ОСНОВА РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

*Найда І.С., к.е.н., асистент, Найда А.В., к.е.н., доцент,
Одеський державний аграрний університет*

Основною складовою ефективною діяльністю аграрних підприємств та розвитку людського капіталу є розбудова та функціонування соціальної інфраструктури. Розробка та впровадження механізмів підвищення рівня функціонування соціальної інфраструктури є одним з головних напрямів розвитку сільських територій в умовах розбудови соціально орієнтованої ринкової економіки України.

Соціальна інфраструктура є тим основним фактором, що впливає на вирішення важливих проблем села, зокрема:

- збереження та поліпшення здоров'я населення, що у свою чергу матиме позитивний вплив на демографічну ситуацію регіону

(заклади медичного обслуговування, фізкультури і спорту, соціального забезпечення населення);

- забезпечення продовольчої безпеки країни (мережа підприємств оптової та роздрібної торгівлі, підприємств громадського харчування);

- задоволення постійно зростаючих потреб населення у комунальних послугах (житлово-комунальне господарство);

- забезпечення інтелектуального, духовного розвитку людини (освіта, культура, мистецтво);

- посилення екологічної свідомості громадян та контролю якості довкілля (інфраструктура збереження навколишнього середовища);

- створення необхідних умов для відтворення робочої сили;

- поліпшення структури зайнятості сільського населення;

- підвищення життєвого рівня сільського населення.

Як свідчить практичний досвід, спроби вирішення існуючих проблем розвитку власними силами місцевої влади без залучення місцевого населення та отримання зовнішньої підтримки, зокрема з боку держави, не принесли очікуваних позитивних результатів. Разом з тим, органи державної влади (комітети, міністерства, відомства) часто ігнорують вирішення місцевих проблем, перекладаючи відповідальність за стан та перспективи розвитку територій повністю на місцеві органи виконавчої влади без надання їм відповідних повноважень та ресурсів, у тому числі фінансових. Відповідно це призводить до зростання недовіри населення до органів центральної та місцевої влади та залишення громадян один на один зі своїми проблемами. Найефективнішим механізмом підвищення рівня життя та розвитку будь-якого населеного пункту (села, селища, міста) або території (району, області, держави) є розширення участі громадян у вирішенні питань соціально-економічного та культурного розвитку відповідної території на основі створення органів самоорганізації населення.

Органи самоорганізації населення мають дуалістичний характер, оскільки одночасно є інститутами громадянського суспільства та елементами системи місцевого самоврядування, для

яких характерний децентралізований підхід до розвитку сільських територій за принципом «знизу – вгору». В основі такого підходу лежить особиста участь громадян в розв’язанні конкретних питань соціального, економічного та культурного характеру, які безпосередньо стосуються їхнього життя. Таким чином, взаємодія органів місцевого самоврядування та самоорганізації населення стабілізує розвиток місцевої демократії та підвищує якість вирішення конкретних проблем на локальному рівні.

Діяльність органів самоорганізації населення регулюється Законом України «Про органи самоорганізації населення» [1].

Основні завдання органів самоорганізації населення обумовлені завданнями місцевого самоврядування. Так, відповідно до Закону України «Про органи самоорганізації населення» основними завданнями є:

- створення умов для участі жителів у вирішенні питань місцевого значення в межах Конституції і законів України;
- задоволення соціальних, культурних, побутових та інших потреб жителів шляхом сприяння у наданні їм відповідних послуг;
- участь у реалізації соціально-економічного, культурного розвитку відповідної території, інших місцевих програм.

Функції, які входять у повноваження органів самоорганізації населення, можна поділити на такі групи: соціально-економічна, інфраструктурна, культурна, освітня, екологічна, інформаційна, соціального захисту.

Прикладний характер співпраці з органами самоорганізації населення демонструє проект «Місцевий розвиток, орієнтований на громаду», метою якого є створення сприятливого середовища для сталого соціального, економічного та екологічного розвитку на місцевому рівні шляхом підтримки та співфінансування ініціатив, спрямованих на розвиток громад у всіх областях України. Проект фінансується Європейською Комісією в рамках програми технічної допомоги ЄС та співфінансується і впроваджується Програмою розвитку ООН в Україні, за підтримки Уряду України.

Розв’язання проблем соціально-економічного розвитку сільської території можливе за активної участі розміщених на ній

аграрних підприємств, людський капітал яких забезпечує самоорганізацію сільського населення, створення й модернізацію діючих механізмів реалізації місцевої демократії; залучення територіальної громади до безпосередньої участі у вирішенні питань місцевого значення; вивільненні виконавчих органів місцевого самоврядування від вирішення місцевих проблем, які успішно можуть бути вирішені самим населенням, за рахунок делегування повноважень з цих питань органам самоорганізації населення.

Література: 1. Про органи самоорганізації населення: Закон України від 11.07.2001 р. №2625-III [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2625-14>.

СЕКЦІЯ 4. Трансформація та механізми ефективного функціонування аграрних підприємств

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ В СФЕРІ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ

*Кошкалда І.В., д.е.н., професор,
Харківський національний аграрний університет
ім.В.В.Докучаєва*

Однією із основних проблем для кожної країни є проблема екологічного спрямування, особливістю якої є відсутність територіальних меж. А отже, екологічна криза, яка спричинена перш за все надмірним забрудненням атмосфери та нераціональним використанням земельних ресурсів потребує розробки та прийняття програм розвитку, які мають максимально враховувати екологічну складову і бути націленими на створення умов для забезпечення і поетапного відтворення цілісності природного середовища, яке буде сприятливим для здоров'я і добробуту людини, збереження якості довкілля і невиснажливе використання природно-ресурсного потенціалу.

Земля є не тільки найважливішим природним ресурсом, але і завдяки своїй особливій ролі і природним властивостям є життєво необхідним, вічним засобом виробництва. Від якісного стану землі залежить якість продукції, яку виробляють у сільському господарстві, що безпосередньо впливає на стан і здоров'я людини. А тому проблеми екологічного розвитку продовжують бути актуальними для всіх країн світу і Україна не є виключенням.

У Законі України «Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року» зазначено, що стан земельних ресурсів України близький до критичного. Серед земель України найбільшу територію займають землі

сільськогосподарського призначення (71%), 78 % з яких є ріллею. На всій території поширені процеси деградації земель, серед яких найбільш масштабними є ерозія (близько 57,5 % території), забруднення (близько 20 % території), підтоплення (близько 12 % території). Зменшується вміст поживних речовин у ґрунтах, а щорічні втрати гумусу становлять 0,65 тонни на 1 гектар [1].

І серед стратегічних цілей, що визначені у даному Законі є досягнення безпечного для здоров'я людини стану навколишнього природного середовища а для сільськогосподарського землекористування дана ціль в першу чергу спрямована на створення умов для широкого впровадження екологічно орієнтованих та органічних технологій ведення сільського господарства і збільшення до 2020 року частки земель, що використовуються в органічному сільському господарстві до 7 %.

В Україні органічне сільське господарство тільки починає зароджуватися. Загальна площа органічних сільськогосподарських угідь в Україні протягом 2002-2014 рр. збільшилася в 2,4 рази, і станом на 01.01.2015р. складає 400,8 тис.га (1,2% від загальної площі ріллі), а кількість господарств, які виробляють органічну продукцію, збільшилася майже в 6 раз [2].

У порівнянні з іншими країнами Західної Європи в Україні майже ідеальні природні умови для вирощування органічної продукції, а ґрунти – більш родючі. Тому необхідно виходити на новий рівень відповідальності і зосереджувати у вагу не на виробництві мільйон тонн зерна а на забезпеченні збалансованого харчування населення, якого можна досягти завдяки виробництву органічної продукції.

Основними причинами повільного розвитку органічної продукції в Україні є недосконала нормативно-правова база та не досить активна позиція держави щодо популяризації виробництва та споживання органічної продукції. Не дивлячись на те, що у 2013 році було прийнято Закон України «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини», який визначає правові та економічні основи виробництва та обігу

органічної сільськогосподарської продукції та сировини і спрямований на забезпечення належного функціонування ринку органічної продукції та сировини, а також на гарантування впевненості споживачів у продуктах та сировині, маркованих як органічні, проте даний документ не містить чітко окресленої державної політики у сфері органічного виробництва особливо в контексті фінансової підтримки, яку повинна надавати держава.

Розвиток органічного виробництва без відповідного грошового забезпечення уповільнюється а в окремих випадках і взагалі унеможлиблюється. Організація фінансової підтримки виробництва органічної продукції потребує розробки цільових заходів, спрямованих на реалізацію передумов, які сприятимуть переходу до органічного землеробства. І вданому контексті особливо важливу роль відіграє підготовка потенційних суб'єктів господарювання, які зможуть налагодити виробництво органічної продукції. Критеріями запровадження органіки мають бути територіальна приналежність, наявність відповідної матеріально-технічної бази та дотримання відповідних агротехнологій, професіоналізм організаторів тощо.

І особливо варто звернути увагу на контрольні функції органів, що здійснюють державну політику у сфері виробництва та обігу органічної продукції щодо об'єктивності перевірок якості продукції та видачі відповідних дозвільних документів на право займатися даним виробництвом.

Отже, роль держави щодо виробництва та обігу органічної сільськогосподарської продукції повинна бути визначальною, оскільки держава в першу чергу повинна дбати про безпеку і здоров'я людини а також сприяти вирішенню проблем екологічного спрямування.

Література: 1. Про Основні засади (стратегію) державної екологічної політики України на період до 2020 року: Закон України № 2818-VI від 21.12.2010 // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2011. – № 26. – Ст.218. 2. Федерація органічного руху в Україні. Офіційний сайт: <http://organic.com.ua>

ШЛЯХИ ЗДІЙСНЕННЯ ТРАНСФЕРУ ІННОВАЦІЙ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

*Гнат'єва Т.М., к.е.н, доцент,
Одеський державний аграрний університет*

В сучасних умовах господарювання інноваційний потенціал України в повному обсязі не використовується. Головною причиною є занепад системи дослідження та впровадження досягнень науково-технічного прогресу. Для максимального наближення науки і виробництва, освоєння ринку наукомісткої продукції тобто трансферу інновацій в сільському господарстві необхідно розробити ефективний механізм реалізації результатів наукової діяльності.

Спеціалізовані послуги, які надаються на вітчизняному ринку на основі діючої галузевої системи науково-технічної інформації в аграрному секторі, повинні координуватися із завданнями галузевої науки і технічної політики. Структура науково-технічної інформації заснована на широкому використанні інформаційних технологій, засобів обчислювальної і комутаційної техніки.

Для інформаційної підтримки процесів поширення інновацій державою передбачено створення інформаційної системи, яка дозволить забезпечити: витяг, зберігання та формалізацію нових знань і інновацій з метою їх розповсюдження; проведення експертизи і оцінки знань та інновацій для підвищення ефективності їх застосування; системне поширення знань та інновацій за допомогою передових інформаційних технологій; збереження опису компетенцій фахівців і передового досвіду для використання у формалізованому вигляді; моделювання процесів поширення інновацій за допомогою математичних методів економіки з використанням статистичної та експертної інформації; організацію навчання інноваційного менеджменту.

До спеціалізованих послуг інформаційного забезпечення аграрного сектора, відносяться: інформаційно-консультативна служба; інформаційно-дорадчі системи; інформаційно-

консалтингові послуги; інформаційний моніторинг; збір інформаційного врожаю.

Нині застосовуються такі моделі розповсюдження інновацій, засновані на застосуванні інформаційних технологій:

1. Адміністративна модель передбачає надання консультаційних послуг сільськогосподарським виробникам на підставі створення спеціалізованих державних порталів, організації віддаленого доступу до сховищ повно-форматних електронних документів по сільськогосподарській тематиці (у тому числі і результатів досліджень), класифікаторів, довідників і словників. До переваг такої моделі відноситься масове охоплення користувачів та уніфікованість наданої інформації.

2. Університетська модель. Консультаційні центри створюються на базі системи вищої і середньої спеціальної освіти. Перевагою даної моделі є її широке представництво (наявність сільськогосподарських освітніх установ майже в кожній області).

3. Модель фермерської інтеграції передбачає об'єднання сільськогосподарських виробників і створення єдиного консультаційного центру, діяльність якого спрямована на задоволення інформаційних потреб усіх учасників об'єднання. Інтереси діяльності подібних об'єднань повністю співпадають з інтересами товаровиробників, що сприяє збільшенню ефективності взаємин консультантів і клієнтів.

4. Модель приватних консультаційних служб, що надають послуги товаровиробникам на комерційній основі. Зворотний зв'язок даної моделі є більш тісним та ефективним: клієнт оплачує послуги збору та передачі інформації і очікує забезпечення необхідного ефекту від вкладених коштів.

Для підвищення ефективності функціонування аграрної економічної науки та забезпечення трансферу інновацій в сільському господарстві, необхідні чітко налагоджені механізми фінансування наукових установ.

Внаслідок дефіциту обласних бюджетів і відповідного недофінансування аграрної науки багато проектів залишаються без фінансування. У зв'язку з цим наукові організації вимушені також заробляти гроші шляхом динамічного розширення госпдоговірних

робіт, притягаючи на ці цілі позабюджетні засоби як сільськогосподарських, так і інших агропромислових підприємств та організацій, а також підприємств суміжних галузей. Важливим кроком до фінансового забезпечення наукових досліджень в Україні є залучення та стимулювання бізнес-сектору в інноваційний процес.

У структурі фінансування науки повинні збалансовано взаємодіяти всі складові: фундаментальна наука, прикладні дослідження та розробки. Досвід розвинених країн визначає таке співвідношення між цими складовими, а саме: 15% – на фундаментальну науку, 25% – на прикладну науку, 60% – на розробки, що дозволяє більш ефективно використовувати результати досліджень і розробок в економіці. Сьогодні в Україні ця пропорція дещо порушена. Підприємницький сектор на етапі фундаментальних досліджень не зацікавлений інвестувати кошти в дослідження і розробки через досить високий ризик втрати коштів, непередбачуваність процесу наукового пошуку, складність комерціалізації результатів науково-технічної діяльності тощо. Таким чином, значна фінансова підтримка фундаментальних досліджень повинна здійснюватися з боку держави.

Структура фінансування наукових та науково-технічних робіт за регіонами України характеризується таким співвідношенням: у Харківській, Київській областях та місті Києві фінансуються більше ніж на 50% від загального обсягу фінансування. Решта коштів розподіляється між іншими регіонами. Така ситуація пояснюється тим, що саме в Харківській області та місті Києві зосереджено найпотужніший науковий потенціал. Така ситуація свідчить про нерівномірний розподіл коштів на дослідження і розробки за регіонами та значну їх концентрацію в кількох областях. Цей факт негативно впливає на інноваційний розвиток країни загалом.

Отже, якщо держава не змінить свого ставлення до фінансового забезпечення наукових досліджень та його розподілу за регіонами, вона і далі буде втрачати конкурентні позиції економіки. Недофінансування наукових досліджень призводить до витоку наукового потенціалу за кордон і переводить країну в розряд слаборозвинених. Недооцінка ролі наукових досліджень гальмує розвиток України.

INVESTMENT MECHANISMS IN AGRICULTURE

*Dudnik E.V., senior teacher,
Kharkiv Petro Vasilenko National Technical University of Agriculture*

Currently in the global economic environment, the primary objective is the development resource potential of agricultural enterprises. This is the main factor to enhance their competitiveness and performance both in strategic and in tactical terms.

Thus a necessary condition for sustainable development of enterprises is the implementation of effective investment policy. This implies the ability to maneuver in all types of investment resources and by efficiently using them to ensure the continuity of the production process and product sales for introduction of achievements of science and technology.

In our time, it is the common understanding of the concept of "Investment" as investment in fixed capital with a view to profit. In this case, the capital must be sufficient to compensate the investor refusal to use available funds for consumption in the current period and to receive remuneration for the risk, to compensate the losses from inflation in the future period. This approach for understanding investments is dominant, both in domestic and foreign economic literature. Within this view there are many modifications about the concept of "investment". Their appearance is due to the specifics and traditions of the various economic schools and directions.

There is also the concept of investment, which is based on production costs. It was first introduced in economic science by the German scientist Erich Schneider in 1973. In his work "Economic calculation. The theory of investment", the scientist deduces in detail the relationship, on the one hand, between investment and movement calculations, on the other – between investment and Finance.

Modern investment theory focuses on the causes of the crisis, its economic nature, the results of its overcoming that actualized Marxist ideas of cyclic development and state regulation.

The concept of "investment", as noted I. Blank is not equivalent to the concept of "capital investments". The last is considered as the

investment in reproduction of fixed assets. However, they may be invested in the growth of the current assets, intangible assets and in different financial instruments.

Administration of investment in companies is included in the General system of financial management and is one of its main functional subsystems, providing sales primary strategic goals. In this context, investment management can be viewed as a set of activities which concern to decisions related about implementation of various investment aspects in the enterprise and aimed to achieve the set goals.

The investment mechanism provides control over long-term, medium-term and short-term investment costs in the investment objects that will be used for more than one operating cycle.

The given specificity of agricultural production, investment costs may include the cost of updating the fixed assets, introduction of agricultural technologies, improvement of soil conditions, purchase of breeding animals, planting gardens and so on.

In our opinion, the mechanism of investment in agriculture should include the investment financing mechanism, the mechanism of formation conditions for investment-innovative activities and investment management mechanism for allocation of investment resources.

The first mechanism focuses on the tools, principles and methods which provide the optimal amounts and ratios sources of investment resources. The second is using methodological tools for creation favorable conditions for investment in the most promising branches. The third mechanism includes the management of investment resources within the enterprise, the efficiency of the investment mechanism, the influence of investment on economic development and on the investment policy.

An architecture investment mechanism depends from the specific functioning conditions of agricultural enterprises and accounting all specificity elements of investment activity. The investment mechanism is constantly evolving and requires the clarification of some of the key moments in scientific research in this sphere.

ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ, ФУНКЦІЇ ТА СТРУКТУРА

*Заведія А.М., магістрант¹,
Одеський державний аграрний університет*

Основою ринкової економіки є відносини власності, які в системі бухгалтерського обліку виражені категорією «власний капітал». Структура і динаміка власного капіталу є найсуттєвішим показником, що визначає фінансовий стан підприємства. Тому на сучасному етапі діяльності підприємств виняткове значення має розглядання категорії «Власний капітал».

На законодавчому рівні поняття «власний капітал» закріплене у НП (С)БО № 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності». Так, під власним капіталом розуміється частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань. [3]

Власний капітал є одним із найважливіших показників, що використовуються при оцінці фінансового стану підприємства. Він виконує такі функції: довгострокового фінансування – перебуває у розпорядженні підприємства необмежено довго; самостійності і влади – розмір власного капіталу визначає ступінь незалежності та впливу його власників; фінансування ризику – власний капітал використовується для фінансування ризикованих інвестицій, на що можуть не погодитись кредитори; розподілу доходів і активів – частки окремих власників у капіталі є основою при розподілі фінансового результату та майна у разі ліквідації підприємства; забезпечення вимог кредиторів фактично наявним у підприємства капіталом засновників. [2]

Для більш повного розкриття сутності власного капіталу необхідно визначитись з його складовими. Власний капітал складається з таких капіталів: зареєстрований (пайовий) капітал; капітал у дооцінках; додатковий капітал; резервний капітал; нерозподілений прибуток (непокритий збиток); вилучений капітал; неоплачений капітал. [4]

Всі ці види капіталу можна умовно поділити на три групи: (табл. 1).

¹ Науковий керівник: доцент Стоянова-Коваль С.С.

Структура власного капіталу

Вкладений капітал	Накопичений капітал	Регулюючий капітал
Зареєстрований (пайовий) капітал	Додатковий капітал в дооцінках	Вилучений капітал
Інший вкладений капітал	Резервний капітал, нерозподілений прибуток (непокритий збиток)	Неоплачений капітал

Завершальним етапом бухгалтерського обліку є складання фінансової звітності. У Балансі власний капітал відображається у першому розділі пасиву. У Звіті про фінансові результати інформація про власний капітал представлена у розділі II «Сукупний дохід».

Найбільш повно наявність та зміни у власному капіталі представлені у Звіті про власний капітал. При заповненні даної форми звітності частина інформації переноситься з інших форм звітності, а саме: залишок за видами власного капіталу на початок і кінець року – з Балансу; чистий прибуток та інший сукупний дохід за звітний період – зі Звіту про фінансові результати. Однак у Звіті про власний капітал представлена інформація стосовно розподілу прибутку, внесків учасників та вилучення капіталу [1].

Отже, власний капітал – це власні джерела підприємства, внесені його засновниками, або суми реінвестованого чистого прибутку, які використовуються для формування активів підприємства у грошовій або матеріальній формі. Складові власного капіталу можна поділити на три групи: вкладений, накопичений та регулюючий капітал. Завершальним етапом бухгалтерського обліку є складання фінансової звітності. Власний капітал є важливою складовою серед джерел формування ресурсів підприємства.

Література: 1. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський фінансовий облік: [підручник]; за ред. Ф.Ф. Бутиця; 8-ме вид., доп. і перероб. – Житомир: Рута, 2009. – 912 с. 2. Вівчар О.Й. Власний капітал як фінансове джерело функціонування підприємства / О.Й. Вівчар // Наук. вісн. НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19 (5). – С. 146–150. 3. Організація бухгалтерського обліку: Навч. посібник. / Ю.Д. Часкіс, Е.С. Гейер, О.А. Наумчук, І.О. Власова. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 564 с. 4. Петренко Н.І. Бухгалтерський облік і контроль операцій з руху пасивів підприємства: проблеми теорії, методології, практики: монографія / Н.І. Петренко. – Житомир: ЖДТУ, 2012. – 544 с.

ЕФЕКТИВНА ЛОГІСТИКА ЯК ПЕРЕДУМОВА РЕАЛІЗАЦІЇ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ

*Квятко Т.М., к.е.н., доцент, Харківський національний
технічний університет сільськогосподарства імені Петра
Василенка*

Україна – один із провідних експортерів сільськогосподарської продукції у світі, зокрема, країна експортує кукурудзу, пшеницю, ячмінь тощо. На протязі 2004–2015 рр. український експорт зернових збільшився на 250 %, Україна також має потенціал збільшення обсягів виробництва та експорту сільськогосподарської продукції у майбутньому. Але реалізація потенціальних можливостей України може обмежуватися кон'юнктурою світового ринку, так у IV кварталі 2015 р. тривало зниження цін на продовольчі товари на світових ринках. Індекс продовольчих товарів FAO знизився в середньому за квартал на 1,4 % (17,9 % р/р) здебільшого за рахунок зниження цін на м'ясо та зернові – на 8,9 % та 2,9 % (на 24 % р/р та 15,2 % р/р відповідно). Головні фактори падіння цін: збільшення пропозиції на ринку і, відповідно, висока конкуренція серед експортерів та зниження попиту на світових ринках. Серед зернових зниження було особливо суттєвим для пшениці та кукурудзи, зважаючи на високий врожай, ціни на пшеницю знизились за IV квартал на 32,4 % р/р та на кукурудзу на 3,7% р/р. [1].

Отже, для реалізації наявного потенціалу в повному обсязі сільське господарство України потребує підтримки шляхом створення ефективної і конкурентоспроможної системи логістики. Наприклад, логістичні витрати, пов'язані з доставкою зерна від українських сільгоспвиробників до чорноморських портів майже на 40 % перевищують вартість таких же послуг у Франції та Німеччині і на 30 % – вартість відповідних послуг в США. Внаслідок підвищення логістичних витрат сільгоспвиробники в Україні отримують менші прибутки на світовому ринку, через неефективність системи логістики. У результаті вони втрачають

доходи, за різними оцінками, від 600 до 1600 млн. дол. США щорічно, що становить 20-50 % від поточного обсягу банківських кредитів у галузь сільського господарства. А це, в свою чергу, негативно впливає на інвестиційну привабливість та конкурентоспроможність галузі.

Експерти Світового банку називають п'ять причин, які обумовлюють високі логістичні витрати: 1) недостатня чіткість нормативно-правової бази та неефективне управління державним майном, що створює перешкоди для приватних інвестицій; 2) недостатнє використання річкового транспорту; 3) низький рівень інвестицій в залізничний транспорт; 4) брак складських потужностей для зберігання вантажів; 5) надмірне використання автомобільного транспорту [2].

Логістика в Україні стикається з подвійною проблемою: високими поточними витратами і відсутністю передумов для забезпечення майбутнього зростання. Високі витрати знижують конкурентоспроможність галузі виробництва зерна в Україні і зменшують доходи сільгоспвиробників, що негативно впливає на інвестиції в галузь.

З іншого боку, неефективна система логістики може стримувати зростання галузі у довгостроковому періоді. Ця подвійна проблема вимагає для свого вирішення комплексного підходу: державі доцільно сприяти формуванню такого регуляторного середовища, за якого приватний сектор прагнуче інвестувати, а це призведе до зниження логістичних витрат і збільшення доходів сільгоспвиробників [3]. При цьому необхідно є координація регуляторних змін. Так впровадження заходів із забезпечення дотримання обмежень навантаження на всі транспортні засоби може лише збільшити логістичні витрати, а не знизити їх. Вважаємо, якщо ці заходи впроваджуватимуться водночас з реформами і на залізничному, і на річковому транспорті, то саме це допоможе ефективно знизити логістичні витрати.

Література: 1. Інфляційний звіт січень 2016 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=27033423>. 2. Перехід на вищий щабель:

рекомендації зі вдосконалення системи зернової логістики в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.worldbank.org/uk/news/feature/2015/09/15/shifting-into-higher-gear-recommendations-for-improved-grain-logistics-in-ukraine>. 3. Шibaєва Н.В. Сутність та місце регулярної політики в системі державного регулювання економіки /Шibaєва Н.В./ «Економічні науки» Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького – Львів: Львівський національний університет ветеринарної медицини та біотехнологій ім. С.З. Гжицького – 2014. - № 1 (58) - Том 16; Ч. 2. – С. 264-271.

ПОШИРЕННЯ ДОСВІДУ — ШЛЯХ ДО ЕФЕКТИВНОСТІ

*Литвинов А.І., к.е.н., доцент, Харківський
національний технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка*

Одним із найголовніших та найбільш актуальних питань економічної науки залишається ефективність. Це стосується і сільського господарства. Сьогодні стан справ із ефективністю тут є дуже суперечливим. З одного боку, маємо ситуацію, коли з мапи України зникають цілі села навіть там, де нема збройної агресії. З іншого — формуються надзвичайно потужні сільськогосподарські конгломерати, переважно іноземні, що зосереджують під своїм контролем сотні тисяч гектарів земель.

Метою запропонованого матеріалу є спроба виявити витoki проблеми низької ефективності сільськогосподарських підприємств та обґрунтувати підходи до її усунення.

В результаті проведених досліджень встановлено, що теза про обмежений потенціал нарощування ефективності у сільському господарстві не відповідає реальній ситуації. Це підтверджується, зокрема, тим, що середній рівень рентабельності сільськогосподарських підприємств протягом останніх 8 років перевищував середню величину ставки за депозитами в банківських установах (див. табл. 1). Середня ставка за кредитами, наданим позичальникам сільськогосподарського сектору також останнім

часом помітно перевищує середнє значення аналогічного показника по економіці [1, с.205]. Це цілком підтверджує тезу про те, що економічний потенціал сільськогосподарської галузі залишається недооціненим.

Іншими встановленими фактами є наявність збиткових сільськогосподарських підприємств, зубожіння села та загрозливі демографічні тенденції (див. [1]). Це означає, що в тих же самих умовах одні підприємства здатні розкрити свій потенціал, а інші — ні. Очевидно, що головною проблемою, яка за таких умов стримує економічний розвиток сільськогосподарських підприємств, є фактори суб'єктивного характеру, а саме — адекватність керівної ланки поточним завданням та її здатність відповідати на виклики сучасності.

Таблиця 1

Динаміка рентабельності сільськогосподарських підприємств та ставки за банківськими депозитами

Рік	Рентабельність, %	Ставка за депозитами, %
2014	25,8	11,9
2013	11,2	10,9
2012	20,5	13,4
2011	27,0	8,1
2010	21,1	10,3
2009	13,8	14,0
2008	13,4	9,9

Досвід успішних підприємств свідчить про високі професійні якості їх керівників та їх спроможність ефективно управляти підприємством у сьогоднішніх непростих умовах. Проте, поширення такого досвіду його безпосередніми носіями ускладнюється через низку причин. Основними серед них, на наш погляд, є нестача часу на участь у відповідних заходах, відсутність фахових навичок із навчання та схильність до олігополізації галузі, адже високий професійний рівень персоналу є очевидною конкурентною перевагою для одних та загрозою для інших.

Разом із тим, перевлаштування сільського господарства на рейки ефективного розвитку вимагає вирішення питання

поширення успішного досвіду. Вирішення цього завдання можливе на основі побудови відкритої мережі обміну та поширення досвіду на основі системи професійної освіти.

Література: 1. Литвинов А.І. Формування ефективного фінансово-економічного механізму відтворення в сільському господарстві / А.І. Литвинов.- Харків: Смуґаста типографія, 2016.- 288 с.

ЕТАПИ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*Мельничук О.І., к.е.н., доцент,
Одеський державний аграрний університет*

В сучасних умовах ринкової трансформації економіки України для підвищення ефективності господарської діяльності аграрні підприємства потребують розробки дієвих стратегій розвитку. В системі стратегічного менеджменту підприємства особливе місце належить корпоративній або загальній стратегії.

Корпоративна стратегія є загальним планом управління організації, показуючи напрямки її розвитку загалом. Завданням корпоративної стратегії є створення відмінного від інших шляху вперед, що ґрунтується на всіх наявних ресурсах і навичках, що протиставлені навколишньому середовищу і її обмеженням.

При розробці корпоративної стратегії необхідно визначити ключові етапи, їх мету й способи досягнення. Науковці пропонують різні підходи до процесу формування корпоративної стратегії. Так, зокрема Анурьев С.О. вважає, що умовно процес розробки корпоративної стратегії компанії можна розділити на шість етапів: 1. Постановка стратегічних цілей. 2. Виділення бізнесів-напрямків. 3. Оцінка перспективності бізнесів-напрямків. 4. Формування бізнес-портфеля компанії й розробка альтернатив розвитку. 5. Визначення повноважень головної компанії (центра корпоративного управління). 6. Формалізація розробленої стратегії [1, с. 20].

Колектив авторів [2] пропонує виділяти сім етапів(кроків) формування корпоративної стратегії: 1. Визначення місії. 2.

Характеристика цілей. 3. Оцінка і аналіз зовнішнього середовища. 4. Управлінське дослідження сильних і слабких сторін. 5. Аналіз стратегічних альтернатив і вибір стратегії. 6. Реалізація стратегії. 7. Оцінка і моніторинг — це процес детального розгляду реалізації стратегії і її результатів, які порівнюються із запланованими.

Саєнко М.Г.[3] пропонує розглядати механізм розробки корпоративної стратегії як послідовність таких дій: визначення ступеня диверсифікації (в яких галузях діятиме організація чи придбаватиме діючі компанії); зосередження на способах поліпшення загальних показників діяльності компанії у діючих напрямках диверсифікації; пошук способів отримання синергічного ефекту в традиційній сфері діяльності та перетворення його на конкурентну перевагу; ранжування привабливості інвестування в різні сфери діяльності для розміщення коштів у найбільш перспективні для них.

Красовський Є.В. зауважує, що економічне середовище мінливе і непередбачуване, тому процес розробки корпоративної стратегії змінюється залежно від обставин, актуальних на момент його реалізації. Саме тому, механізм розробки корпоративної стратегії можна зобразити, як безперервний процес, що включає такі стадії: 1. Загальне оцінювання готовності підприємства до змін; 2. Бенчмаркінг конкурентів; 3. Формування стратегії підприємства; 4. Реалізація корпоративної стратегії підприємства; 5. Підвищення конкурентоспроможності; 6. Оцінювання ефективності реалізації розробленої стратегії.

Література: 1. Анурьев С. Особенности разработки корпоративной стратегии / С. Анурьев, В. Сметанин // Финансы: стратегия и тактика. - 2005. - № 1 (31). - С. 14-24. 2. Мальська М.П. Корпоративне управління: теорія та практика / Мальська М.П., Мандюк Н.Л., Занько Ю.С. Підручник.— К.: Центр учбової літератури, 2012. – 360 с. 3. Саєнко М. Г. Стратегія підприємства : навч. посіб. / М.Г. Саєнко. - Тернопіль: Економічна думка, 2007. – 352 с. 4. Красовський Є.В. Процес розробки та реалізації корпоративної стратегії підприємства / Є.В. Красовський // Тези доповідей IV Міжнародної науково-практичної відео-конференції «Управління інноваційним процесом в Україні: проблеми комерціалізації науково-технічних розробок». – Львів: Видавництво Національного університету «Львівська політехніка», 2012. - 252с.

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЧИСТИХ АКТИВІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ

*Назаренко І.М., к.е.н., доцент,
Сумський національний аграрний університет*

Моделювання ефективного стратегічного сценарію розвитку суб'єкта господарювання на концептуальному та практичному рівнях базується на аналізі показників діяльності. Нині результати діяльності та оцінка фінансового стану підприємства практично обмежується розрахунками показників майнового стану, рентабельності, фінансової стійкості, ліквідності (платоспроможності) та ділової активності. Аналіз зазначених показників не створює фундаментальної платформи для прийняття ефективних управлінських рішень, які б сприяли підвищенню конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості, платоспроможності, прибутковості підприємства; захисту інтересів власників капіталу та майна господарюючого суб'єкта.

В зарубіжній практиці одним з головних показників оцінки фінансового стану компаній є чисті активи. Українська практика не надає даному показнику такої пріоритетності при здійсненні фінансового аналізу. У відповідності до законодавчо-нормативної бази України даний показник повинні розраховувати акціонерні товариства та інститути спільного інвестування, а для підприємств інших форм господарювання обов'язковість не встановлена.

В.М. Жук наголошує на доцільності поширення методики контролю за чистими активами на всі підприємства колективної форми власності на селі і розглядати її, в першу чергу, з точки зору відповідальності керівних органів підприємств за збереженням власності як його засновників, так і кредиторів [1].

Важливим моментом у дослідженні методики розрахунку чистих активів є формування чіткого уявлення про сутність досліджуваної дефініції.

Чистими активами суб'єкта господарювання є ті активи, які залишаються після вирахування всіх інших вимог на його активи [3].

Показник «чисті активи», в першу чергу, являється критерієм розвитку та ринкової вартості підприємства.

Аналіз економічної літератури дозволяє зробити висновок, що на сьогодні існує значна кількість підходів до методики розрахунку чистих активів.

З метою аналізу розміру чистих активів аграрних підприємств (ПАТ та ТОВ) використаємо методику розрахунку даного фінансового індикатора, викладену в Методичних рекомендаціях щодо визначення вартості чистих активів акціонерних товариств [2], яка відповідає концептуальним положення МСФЗ.

Таблиця 1

**Динаміка значень показника «чисті активи»
аграрних підприємств Сумської області**

Показники	Роки				
	2010	2011	2012	2013	2014
Публічні акціонерні товариства					
Кількість підприємств, од.	2	21	22	21	19
Чисті активи, тис. грн.	18511,00	258278,60	284943,9	290707,80	346801,5
Розмір зареєстрованого капіталу, тис. грн.	9278,00	69288,80	65254,5	62364,9	59221,2
Питома вага чистих активів у загальній вартості активів, %	89,32	72,53	5,51	39,93	6,61
Товариства з обмеженою відповідальністю					
Кількість підприємств, од.	262	240	259	271	274
Чисті активи, тис. грн.	275200,40	516694,50	1160704,3	1279086,5	1608608,90
Розмір зареєстрованого капіталу, тис. грн.	255354,50	223123,50	247339,7	377345,3	462401,8
Питома вага чистих активів у загальній вартості активів, %	12,52	15,38	25,96	25,18	20,78

У відповідності до ст. 144 Цивільного кодексу України, показник чистих активів потрібно обов'язково порівняти з розміром зареєстрованого капіталу. Проведені дослідження дають змогу зробити висновок, що за період дослідження розмір чистих активів не був меншим від зареєстрованого капіталу, що являється позитивним у відповідності до вимог законодавства. Поряд з цим,

помітною стає тенденція, що у публічних акціонерних товариствах з кожним роком відбувається зменшення частки чистих активів у загальній вартості активів. Це свідчить про зниження фінансової стійкості підприємств даної організаційно-правової форми власності. Відносно товариств з обмеженою відповідальністю, то питома вага чистих активів у загальній вартості активів до 2013 року мала тенденцію до збільшення.

На основі проведеного наукового дослідження доцільно зазначити, що з метою підвищення конкурентоспроможності, інвестиційної привабливості, платоспроможності, прибутковості підприємства та захисту інтересів власників капіталу, суб'єкти господарювання повинні в обов'язковому порядку приділяти належну увагу розміру чистих активів.

Література: 1. Жук В. М. Проблемні питання збереження інвестицій власників та кредиторів сільськогосподарських підприємств (правовий, бухгалтерський та податковий аспекти) / В. М. Жук // Облік і фінанси АПК. – 2006. – № 4. – С. 86-92. 2. Методичні рекомендації щодо визначення вартості чистих активів акціонерних товариств [Електронний ресурс]: рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку 17.11.2004 № 485. – Режим доступу: http://www.ts.lica.com.ua/b_text.php?type=3&id=225425&base=1. – Назва з екрану. 3. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 32 «Фінансові інструменти: подання IASB» [Електронний ресурс]: стандарт, Міжнародний документ від 01.01.2012. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/929_029. – Назва з екрану.

РОЛЬ ОРЕНДНИХ ВІДНОСИН У ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

*Руденко С.В., асистент, Харківський національний технічний
університет сільськогосподарства імені Петра Василенка*

Орендні відносини в економіці відіграють важливу роль та дають змогу забезпечити один із напрямків реалізації відносин власності через інструментарій отримання прав користування. Варто відмітити, що у нашій державі, в силу законодавчих

обмежень, для аграрних підприємств оренда є єдиним варіантом отримання ключового та безальтернативного ресурсу аграрного виробництва – землі сільськогосподарського призначення.

Розглядаючи виробничий потенціал, ми дотримуємося позиції, що цей вид потенціалу аграрних підприємств включає в себе ресурсний потенціал, як сукупність наявних у розпорядженні суб'єкта господарювання ресурсів, а також засоби об'єднання цих ресурсів, тобто механізми мобілізації ресурсного потенціалу. Таким чином, виробничий потенціал є більш розгорнутою за ресурсний потенціал характеристикою сукупних можливостей підприємства.

Орендні відносини в аграрному секторі слід розглядати не тільки як засіб формування складових ресурсного потенціалу, таких як земля, необоротні матеріальні ресурси, інформаційні технології та, навіть, трудові ресурси, але і як вагомий інструмент впливу на виробничий потенціал аграрних підприємств, на ту його частину, яка забезпечує мобілізацію ресурсів та реалізацію їх потенційних можливостей.

Нами виділено напрями впливу орендних відносин у сільському господарстві на виробничий потенціал аграрних підприємств:

- оренда є одним з засобів організації виробництва, зокрема забезпечення його концентрації;
- орендні відносини можуть бути базою для запровадження прогресивних методів господарювання на підприємстві;
- оренда дає змогу варіювати кількісним та якісним складом ресурсів аграрного підприємства, що є одним з шляхів забезпечення їх технологічної збалансованості;
- оренда – інструмент гармонізації економічних інтересів власників аграрного підприємства та власників земельних угідь;
- оренда є засобом оптимізації розмірів капітальних інвестицій в активну частину основних засобів та інструментом прискорення їх оновлення;
- оренда дає можливість ефективного використання незадіяних у виробництві ресурсів;
- принцип платності, який закладено в основу оренди, є

способом активізації більш ефективного використання ресурсів підприємств;

Окремо важливо відмітити, що орендні відносини є фактором формування інвестиційного та фінансового потенціалу аграрних підприємств. Право оренди є нематеріальним активом, який з розвитком економіки в нашій країні набуває все більшої цінності та може стати ресурсом, що забезпечує інвестиційну привабливість та можливість кредитування під його заставу. Варто відмітити, що використання права оренди як інструменту формування інвестиційного та фінансового потенціалу можливе, в першу чергу, після удосконалення законодавства. Названі види потенціалу аграрних підприємств перебувають в безпосередньому синергічному зв'язку з виробничим потенціалом.

Отже, орендні відносини є важливим фактором впливу на виробничий потенціал аграрних підприємств. Здійснена оцінка цього впливу показує, що оренда є об'єктивним чинником формування і розвитку виробничого потенціалу, а не тільки існує в зв'язку з імперативним характером орендних земельних відносин в Україні, який зумовлений дією мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення. Вважаємо, що поставлене завдання є перспективним для подальших досліджень.

ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ

*Орехова А.І., к.е.н., доцент,
Сумський національний аграрний університет*

В сучасних умовах господарювання управлінський облік має забезпечувати управління господарством системою облікової інформації про кількісні і якісні показники сільськогосподарської продукції, показувати рівень і величини витрат, місця зберігання, торгіві витрати, перспективні шляхи реалізації продукції. Ефективність управлінського обліку залежить від вибору методики його ведення, а саме, підходів до оцінки активів, способів обробки фінансової інформації, способів калькуляції витрат і т.д.

Найважливішими завданнями управлінського обліку процесів реалізації продукції в сучасних умовах є: вибір оптимальних варіантів поставок за договорами продукції споживачам; вільний продаж на ринку з можливим узагальненням в системі рахунків бухгалтерського обліку; організація управлінського обліку вартості реалізованої продукції, управлінського обліку витрат транспортування, навантаження і розвантаження за видами продукції; оперативне виявлення, документування відхилень від норм прямих транспортних витрат, навантажувальних і розвантажувальних робіт за видами продукції; впровадження системи рахунків, що відображають повну облікову інформацію про виконання договорів поставки з торговими організаціями; процес формування витрат на доставку продукції за договорами, відхилень і змін від них для подальшого контролю і визначення показників реалізаційної діяльності підприємств [1].

Будь-яка організація певним чином являється унікальною, що веде до розуміння необхідності індивідуального підходу до впровадження системи управлінського обліку кожною конкретною організацією, в тому числі і сільськогосподарською.

Схема розробки і постановки (впровадження) системи управлінського обліку, що враховує специфіку сільського господарства, виглядає наступним чином:

- 1) аналіз внутрішнього середовища та фінансово-господарської діяльності організації;
- 2) аналіз зовнішнього середовища організації;
- 3) визначення проблемних точок і вузьких місць;
- 4) виявлення об'єктів управлінського обліку;
- 5) визначення ключових показників;
- 6) визначення ключових компонентів підсистем управлінського обліку (джерела інформації, методи і способи її збору, обробки та подання);
- 7) формування і впровадження системи (підсистеми) управлінського обліку;
- 8) визначення ефективності впровадження системи (підсистеми) управлінського обліку [2].

З метою підтримки належного рівня конкурентоспроможності, управлінцям необхідно виважено підходити до прогнозування своєї діяльності, з відповідним наступним аналізом отриманих результатів. Саме для цього існує така форма рефлексії, як оцінка ефективності, основним принципом якої є взаємозв'язок мети і кінцевого результату діяльності. Оцінювати ефективність діяльності підприємства в цілому досить проблематично, оскільки кінцевий результат складається не тільки з кількісних показників, але і якісних.

Постановка ефективної системи управлінського обліку передбачає формування фінансової структури підприємства з виділенням центрів фінансової відповідальності. Якість роботи центру відповідальності в системі управлінського контролю оцінюється двома показниками: результативністю і ефективністю.

На практиці проведення оцінки ефективності системи управлінського обліку передбачає співвідношення результатів дій системи до затрат, понесених в процесі її створення та функціонування.

Окрім аналізу співвідношення затрат і результатів, одним зі способів оцінки ефективності системи управлінського обліку є розробка та аналіз сукупності критеріїв оцінки за допомогою методу порівняння. При цьому може використовуватися один із наступних методів.

У першому випадку розробляються відповідні аналітичні таблиці, що повинні відображати нормативний рівень окремих показників, фактичний рівень, розмір відхилень, причину відхилень. При використанні даного методу доцільно застосовувати критерії оцінки ефективності системи управлінського обліку, а саме: матеріальний, кадровий, інформаційне забезпечення, програмне забезпечення, методика.

У другому випадку при використанні методу порівняння відбувається оцінка ефективності діяльності організації до та після впровадження системи управлінського обліку, шляхом співставлення окремих фінансових та економічних показників.

Таким чином, управлінський облік є передумовою для ефективно функціонуючої системи менеджменту. Впровадження системи управлінського обліку в діяльність сільськогосподарських підприємств дозволить більш оперативно реагувати на мінливі умови середовища, а відповідно, бути більш конкурентоспроможними.

Література: 1. Вольська В.В. Теорія і практика управлінського обліку в аграрних підприємствах / В.В. Вольська, М.Б. Камінська // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. – 2012. – № 22. – С. 61-66. 2. Игошина Ю.А. О понятии управленческого учета и этапах его постановки на сельскохозяйственных организациях / Ю. А. Игошина, А. Д. Черемухин // Вестник НГИЭИ. – 2015. – Выпуск № 1 (44). – С. 18-25.

ЗБУТОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВНИЙ ІНСТРУМЕНТ УСПІШНОЇ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ НОВОВВЕДЕНЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ

*Панухник Я.Г., к.е.н., асистент,
Тернопільський національний технічний університет
імені Івана Пулюя*

Підготовка підприємством, у т.ч. аграрним, плану збуту, що охоплює формування стратегії розподілу продукції, розрахунок цін, планування реклами й продаж, має стати найбільш важливою стадією розроблення та реалізації цим підприємством нової продукції.

Орієнтація підприємства на збут вимагає здійснення наукової та проектно-конструкторської діяльності, співпраці з іншими виробничими і бізнес структурами. З огляду на це, стратегія збутової діяльності підприємства виступатиме основним інструментом успішної комерціалізації нововведень (нової продукції) на підприємстві [1, 2, 3].

Вважаємо, процес вибору підприємством стратегії збутової діяльності нової продукції повинен передбачати здійснення попередньої маркетингової діагностики і охоплювати етапи, представлені у табл. 1.

Таблиця 1

Структурно-логічна етапність процесу вибору аграрним підприємством стратегії збутової діяльності нової продукції*

Назва етапу	Його зміст
1	2
<p>Проведення попередніх досліджень і збору необхідних інформаційно-аналітичних даних з метою напрацювання концепції нової продукції</p>	<p>Попередні дослідження повинні стосуватись: ринкових, виробничих можливостей підприємства, кадрового потенціалу, можливих розмірів інвестування у вирішення проблем території розміщення в рамках соціально відповідальної діяльності.</p> <p>В основу збору необхідних інформаційно-аналітичних даних повинен бути покладений постулат про те, що він є важливою складовою діяльності будь-якого підприємства, у тому числі, аграрного. Функціонування цього підприємства в економічній системі певної території «виводить» його за рамки контактування зі споживачами, постачальниками. Тобто, на його діяльність також чинять вплив політичні, економічні, екологічні, науково-технічні фактори. Тому, результати функціонування й розвитку аграрного підприємства істотним чином визначаються наявністю та якістю необхідних інформаційно-аналітичних даних.</p> <p>Аналіз концепції виробництва нової продукції (її споживчі характеристики, особливості запакування, використання розпізнавальних знаків) повинен бути пов'язаний з: оцінкою і прогнозуванням ринкової ситуації, в цілому; оцінюванням потенційного ринкового сегмента; оцінкою конкурентоспроможності нового ринкового продукту; аналізом товарів-аналогів; аналізом потреб споживачів; оцінкою маркетингових цілей; оцінкою попиту на нову продукцію; аналізом внутрішніх можливостей підприємства та його ресурсного потенціалу; аналізом можливих обсягів виробництва.</p> <p>Планування процесу виробництва нової продукції повинно орієнтуватись на: розширення цільового сегмента ринку; просування нової продукції на ринок; підвищення конкурентоспроможності нової продукції та зростання обсягів її продажу; активізацію комунікативної складової в процесі виробництва і реалізації нової продукції (має відобразитись у врахуванні інтересів території розміщення, потреб громадян, підприємства).</p>
<p>Діагностування зовнішнього середовища аграрного підприємства (факторів прямого і непрямого впливу)</p>	<p>Діагностування зовнішнього середовища аграрного підприємства та факторів непрямого впливу на нього доцільно здійснювати через аналізування: обсягу ВРП, рівня доходів населення, рівня зарплати, рівня безробіття. Це дозволить підприємству оцінити існуючі тенденції, що відбуваються в регіональній і локальній економічних системах. Таке діагностування уможливить визначення структури попиту на нову продукцію, обґрунтування впливу структури місцевого населення на асортимент нової продукції та необхідні обсяги її виробництва, виявлення впливу доходу споживачів на попит продукції аграрного підприємства.</p> <p>Діагностування зовнішнього середовища аграрного підприємства і факторів непрямого впливу на нього доцільно проводити через аналізування чинної нормативно-правової бази, ідентифікацію можливих: споживачів нової продукції, конкурентів, каналів збуту, основних ринків, особливостей процесу взаємовідносин із постачальниками та іншими контрагентами.</p>

1	2
Оцінювання пристосування підприємства до середовища функціонування	Таке оцінювання доцільно здійснювати з використанням SWOT і PEST-аналізу. За допомогою SWOT-аналізу визначаються сильні та слабкі сторони підприємств, його можливості та загрози, на основі яких повинні бути напрацьовані стратегічні напрями його вдосконалення. Реалізація SWOT-аналізу у практиці роботи аграрного підприємства уможливить трансформацію слабких сторін підприємства на сильні та усунути (або хоча б нівелювати) зовнішні загрози, використовуючи його можливості. PEST-аналіз повинен проводитись задля визначення впливу політичних, економічних, соціально-культурних і технологічних факторів та інтенсивності такого впливу. Різновидами PEST-аналізу, які можуть бути використані, є SLEPT-аналіз (ураховує правовий фактор) або STEEPLE-аналіз (передбачає проведення таких видів аналізу: соціально-демографічний, технологічний, економічний, навколишнє природне середовище (природні фактори), політичний, правовий та етнічний фактори).
Діагностування внутрішнього середовища аграрного підприємства	Діагностування внутрішнього середовища аграрного підприємства та факторів впливу на нього доцільно здійснювати через аналізування: цілей, організаційної структури, використовуваних технологій, персоналу.
Оцінка рівня ефективності функціонування і результативності роботи аграрного підприємства як елемента територіальної економічної системи	При оцінці рівня ефективності функціонування і результативності роботи аграрного підприємства як елемента територіальної економічної системи, слід виходити з того, що ефективність є характеристикою діяльності суб'єкта господарювання, яка співвідносить результат (ефект) діяльності з цілями, що переслідуються, як відношення цього результату до цілей.

* Джерело: авторська розробка

Після завершення проходження аграрним підприємством усіх етапів процесу вибору стратегії збутової діяльності нової продукції, воно може «виводити» і впроваджувати нову продукцію на ринку.

Позитивні наслідки здійснення вищезазначеного процесу можуть сприяти: нарощуванню потенціалу підприємства як економічної системи для підвищення його конкурентоспроможності і виробництва якісної продукції; максимальному врахуванню потреб і інтересів не тільки підприємства, а й територіальної економічної системи та її населення як потенційних споживачів.

Література: 1. Балабанова Л.В. Управління збутовою політикою : навчальний посібник / Л.В. Балабанова, П. Митрохіна. – К. : ЦУЛ, 2011. – 240 с. 2. Бондарчук Л.В. Сучасні технології управління [Електронний ресурс] / Л.В. Бондарчук, Л. Попеляр. – Режим доступу: <http://intkonf.org/bondarchuk-lv-popelyar-av-suchasni-tehnologiyi-upravlinnya>. 3. Погорелов Ю.С. Модель вибору стратегії розвитку як складник загальної моделі розвитку підприємства / Ю.С. Погорелов // Економіка. Менеджмент. Підприємництво: збірник наукових праць. – 2012. – № 22 (II). – С. 84-90.

APPLYING BEHAVIOURAL ECONOMICS TO MANAGE ENTERPRISE GROWTH

*Plotnytska Svitlana, Doctor of Sciences (Economics),
Associate professor, O.M. Beketov National University
of Urban Economy in Kharkiv*

In today's hyper-competitive global business environment, the secret to achieve higher levels of growth and profitability lies in understanding the powerful role human nature plays in the marketplace and in the workplace. So significant attention of executives is paid to an emerging management trend based on principles of behavioural economics that can help them make sense of the people economic behaviour and serve as a framework for effective management solutions. This is because behavioural economics complements traditional economic theory by filling in the gaps left by the realities of human nature. As a result, it can provide business leaders with insights they otherwise would not have and solutions they never would have considered. So the business leader of agricultural enterprises should emphasis on the behavioural economics impact on their enterprises development.

Perhaps, one of the hardest things for many enterprises to do is to recognize human behaviours that are holding the business back. This may be a greater challenge for private agricultural enterprises that have fewer external stakeholders critiquing business leaders' decisions and generally pushing them to be better. But private enterprises also have an advantage: since their employees believe that their contributions have a direct impact on the company's results, they tend to be more receptive to change. This advantage is as much about the ease with which private enterprises can change their policies as it is about how they are perceived by employees. Employees at private enterprises often feel that their contributions have a direct impact on their enterprises' results and attainment of strategic objectives, and this makes them more receptive to changes in their routines.

Smart enterprises are using behavioural economics and data as an incentive for employees, customers, and other stakeholders to achieve their desired outcomes.

How enterprises incentivize their employees to innovate is one telling example of how behavioural economics can inspire change. Really innovative enterprises don't typically order their employees to innovate more. Even when enterprises pay workers more to innovate beyond their everyday jobs, such efforts may in fact be counterproductive as they crowd out those naturally interested in innovating. Behavioural economics reveals that non-monetary awards, such as simple recognition, can be far more influential for spurring innovation. Some of the most innovative companies in the world today have offered inducements such as innovation contests, achievement awards, and even failure awards that encourage employees to take risks.

Thus, the essence of the behavioural approach to enterprises management is considering personnel as an investment object; to create conditions for staff awareness of their full participation in the management of production and social processes; to encourage initiative and creativity of the staff in order to enhance his creative activity; to provide staff greater independence, autonomy and freedom of action.

The behavioural approach is aimed at obtaining a positive economic result of the enterprises in the form of increased sales, increased market share, return on capital increase through the creation of self-organizing in the enterprise management system, the effectiveness of which depends on the performance of staff.

Applied behavioural economics approach starts by accepting human nature and capitalizing on it to select and position employees, manage and motivate them, accelerate their development, and unleash innovation and productivity, all to ultimately engage the emotions of the most valuable asset — the customers. So I strongly believe that applied behavioural economics approach is the long-ignored aspect of employee-customer relations that holds the key to long-term enterprise growth.

БЮДЖЕТУВАННЯ: ЙОГО СУТНІСТЬ І ЗНАЧЕННЯ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ

*Поверляк Т.І., к.е.н., в.о.доцента,
Львівський національний аграрний університет*

Будь-який стан економіки закладає певні принципи управління суб'єктами господарювання, орієнтовані на умови, які диктує власне цей стан економіки.

Якщо розглядати бюджетування як елемент управління підприємства, то в залежності від стану економіки, сам процес бюджетування відрізнятиметься за різними ознаками. Тому, варто зазначити, що для нестабільної економіки України зараз процес бюджетування для підприємств є не просто елементом менеджменту, а важливим інструментом контролю та індикатором ринкової привабливості.

Теоретичні аспекти бюджетування розкривають суть цього процесу з різних сторін:

- бюджетування – це планування доходів і витрат підприємства;
- бюджетування виступає інструментом системи планування, представлений у формі сукупності бюджетів та включає вартісне вираження цілей торговельного підприємства [2];
- бюджетування – це процес колективний, який дає змогу погодити діяльність підрозділів усередині підприємства і підпорядкувати її загальній стратегічній меті [3];
- бюджетування – це технологія складання та оцінки виконання фінансових планів [1] тощо.

З вище поданих трактувань можна чітко визначити функції, що покладені на бюджетування: визначення цілей, облік і аналіз, контроль і мотивація (рис.1).

Визначення цілей – функція, що з одного боку є передумовою процесу бюджетування, а з іншого – його наслідком.

Як передумова бюджетування, визначення цілей відбувається тоді, коли керівні органи підприємства розробили або змінили

стратегію підприємства, і для досягнення нових цілей необхідною є умова складання нового бюджету функціонування підприємства.

Як наслідком бюджетування, визначення цілей відбувається тоді, коли менеджмент на підприємстві здійснюється на основі тих ресурсів, які вже є, тобто сформовані в ринкових умовах.

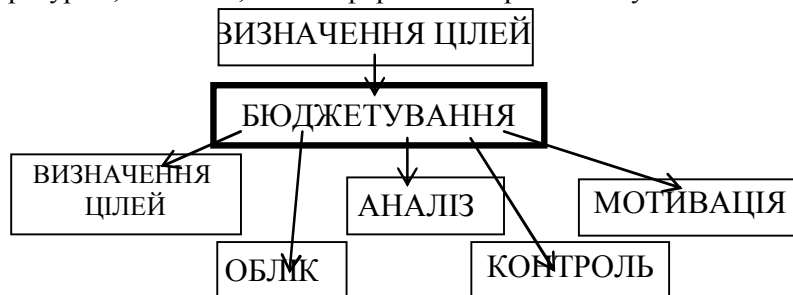

Рис.1. Функції бюджетування

Визначення цілей підприємства перед складанням бюджету, вважаємо, вказує на таку ознаку менеджменту як ефективність. Тому що, як правило, далекоглядні цілі формуються першими, а бюджети для їх досягнення – вже потім. Відповідно до визначених цілей бюджет може включати елементи економії, превентивні заходи тощо. Проте, й неефективним менеджмент не є тоді, коли цілі формуються вже після визначення бюджету на їх втілення. Знову ж таки, досягнення намічених цілей з обмеженим бюджетом є можливим лише за умов грамотного управління ресурсами.

Тому бюджетування – це не тільки процес складання бюджету, це індивідуальний план досягнення конкретних цілей підприємства.

Повертаючись до функцій, що покладені на бюджетування, облік є однією із найважливіших функцій, за допомогою якої здійснюється інформативність менеджменту про вхідні і вихідні грошові потоки, зміни фінансових і економічних показників тощо.

Функція аналізу полягає у визначенні позитивних або негативних тенденцій у функціонуванні підприємства за даними обліку.

Контроль, що виконує бюджетування – це по суті дотримання тих обмежень витрат, які закладені в бюджеті. Контроль за

виконанням бюджету необхідний не тільки для визначення «понадлімітів», а й для оперативного реагування з метою коригування витрат та усунення або зменшення непередбачуваних витрат.

Функція мотивації стосується не тільки процесу бюджетування у питаннях дотримання чи відхилення від бюджету у процесі існування, а й у питаннях інвестування.

Грамотно складений бюджет, його виконання, а з іншого боку, ефективний менеджмент та уникнення негативного впливу чинників економіки мотивують інвесторів, оскільки є для них ознаками впевненості та надійності.

Таким чином, бюджетування – це процес управління підприємством, що включає визначення пріоритетних напрямів розвитку; елемент ефективного менеджменту, що втілюється за допомогою обліку доходів і витрат підприємства в цілому, а також його структурних підрозділів, аналізу вхідних і вихідних грошових потоків, з метою контролю та уникнення втрат, зниження показників економічної і фінансової стабільності та стійкості, оперативного реагування на зміни цих показників, та мотивацією щодо економічного процвітання суб'єкта господарювання.

Отже, складання бюджетів та ефект від їх використання і дотримання виправдовує цей трудомісткий процес. Вважаємо, бюджетування, певною мірою, є необхідною умовою процвітання підприємства.

Література: 1. Безверхня Ю.В. Бюджетування як метод управлінського обліку та його відображення у звітності / Ю.В. Безверхня // Економічні науки. Сер. : Облік і фінанси. – 2012. – Вип. 9(1). – С. 57-62. – Режим доступу : [http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2012_9\(1\)_10](http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecnof_2012_9(1)_10). 2. Медвідь Л. Роль бюджетування в управлінні торговельним підприємством / Л. Медвідь, Д. Харинович-Яворська // [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://sophus.at.ua/publ/2014_11_25_lviv/sekcija_2_2014_11_25/rol_bjudzhetuvannja_v_upravlinni_torgovelnim_pidpriemstvom/68-1-0-1113. 3. Стремедловська Ю. Принцип бюджетування підприємства / Ю. Стремедловська, А. Польова // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/1013>.

МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ В РАМКАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА

*Тимчук В.М. – к.с.-г.н., старший науковий співробітник,
Єгорова Н.Ю. – к.е.н., старший науковий співробітник,
Святченко С.І. – к.с.-г.н., старший науковий співробітник,
Інститут рослинництва ім. В.Я.Юр'єва НААН*

Для галузі рослинництва України стратегічно важливим напрямом є ефективна реалізація комплексу конкурентних переваг сучасних агротехнічних та селекційних технологій. Біологічні особливості польових культур виступають як об'єкти трансферу через відповідні технологічні та організаційні механізми. Одним з провідних векторів в цьому напрямку є поетапний перехід від малоефективних технологій на рівень стандартизованих сировинних ресурсів, інтегрованих в інші галузі. Такий підхід дає імпульс розвитку сільських територій, реалізації положень національної безпеки України.

На теперішній час в аграрному виробництві України ще в недостатній мірі використовуються сучасні інноваційні технології. Особливої актуальності набуває трансфер цілісних технологій в сучасних умовах глобальних змін клімату.

Основний сегмент товаровиробників сільськогосподарської продукції складають підприємства з недержавною формою власності. Розробники інноваційних агротехнологій представлені науковими установами з державною формою власності та комерційними структурами.

Оцінка трансферу селекційно-технологічних інновацій та їх наукового супроводу свідчить, що підприємства з об'ємами посівних площ 500 – 1000 га займають значний сегмент серед всіх господарств із середньою урожайністю озимої пшениці. При цьому трансфер цілісних технологій дає найбільший ефект в сегменті господарств з площами понад 2тис.га.

Аналіз наявного розподілу районів Харківської області на сегменти за урожайністю зернових і зернобобових культур

свідчить, що частка сегментів з показниками, вищими за середню багаторічну врожайність озимої пшениці, сукупно становить 29 %, а провідний сукупний сегмент становлять райони з урожайністю, нижчою за 3т/га (71 %). Отримання високих показників урожайності в останні роки, з одного боку, виділило як один з провідних факторів кліматичні умови, а з іншого – стратегічну важливість нової методології формування технологій з більш високим рівнем компенсаторної дії. На сьогодні в зерновому комплексі на рівні задіяних технологій тільки кукурудза дає середню врожайність понад 5 т/га. Аналіз та розрахунки на рівні 9 культур по Харківській області свідчать, що за наявного рівня реалізації генетичного потенціалу продуктивності 45-55 % вихід на 70 % рівень (потенційно до 80 %) забезпечить дохід за додатково отриману продукцію близько 2,89 млрд. грн.

Згідно розробленого раніше алгоритму I⁴ (Тимчук В. М., 2009) умовою ефективного трансферу є органічне поєднання інтелектуальних чинників, інформації, обігу та користування інноваціями, залучення інвестицій та інтеграція. Тому технології мають містити достатній рівень компенсаторної дії і забезпечувати стале отримання задекларованого кінцевого результату. Проведений аналіз свідчить, що все це є можливим тільки за умови нових методологічних підходів, введення засад наскрізної координації та переходу на рівень стандартизованих сировинних ресурсів. Ординарне надання консультативної допомоги з позицій діючих на сьогодні технологій вже не може забезпечити для виробника отримання високих результатів. При цьому система дорадництва та наукового супроводу (як медіатор) має повноцінно і ефективно спиратися на реально інноваційний і конкурентоздатний рівень оригінатора (як донора) з одного боку, і проявляти високу активність та ефективність доведення інформаційного ресурсу до користувача, з іншого. При всій очевидності цієї тези з методологічних та організаційних питань виникають значні прогалини, що в кінцевому результаті значно звужує ефективність інформаційно-консультативної підтримки та супроводження об'єктів трансферу.

Значні перспективи в плані інтеграції дає методологія формування технологій за модульним принципом. В рамках розробки методології трансферу технологічних інновацій на провідні позиції виходить перехід з ординарного виробництва на рівень стандартизованих сировинних ресурсів, які в достатній мірі інтегровані в інші галузі. Розроблені підходи і алгоритми пройшли відповідну апробацію і використані в «Комплексній програмі інноваційно-інвестиційного розвитку АПВ Харківської області в період до 2020 року», ряді регіональних галузевих програм та інноваційно-інвестиційних проектів.

ЯКІСНЕ ХАРЧУВАННЯ У СИСТЕМІ ЦІЛЕЙ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

*Шibaєва Н.В., к.е.н., доцент,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка*

Якісне харчування є життєво важливою основою розвитку людини, фактором формування і реалізації людського капіталу. Поліпшення якості харчування призводить до позитивних наслідків як для окремих людей, домогосподарств, так і для суспільства в цілому. Для всіх країн неповноцінне харчування є перешкодою до сталого розвитку, майже кожен третій житель планети так чи інакше стикається з цією проблемою, про її масштаби свідчать наступні дані: 2 млрд. людей відчувають дефіцит поживних мікроелементів; 1,9 млрд. людей страждають від надмірної ваги; 161 млн. дітей молодше 5 р. мають низький зріст для свого віку; 794 млн людей відчувають дефіцит калорій.

Світовий досвід підтверджує, що країни, яким вдалося у короткі терміни скоротити масштаби неповноцінного харчування, зробили це завдяки ефективній державній політиці. Наприклад, у Махараштрі, одному з найбільших штатів Індії, програма Nutrition Mission в період 2006-2012 рр. зіграла важливу роль в зниженні затримки росту у дітей [1].

У 2013 р. проблеми повноцінного харчування обговорювалися на саміті «Здорове харчування» (N4G) в Лондоні, де представники урядів, агентств ООН, громадянського суспільства, бізнес-спільноти, скоординували заходи щодо поліпшення ситуації з харчуванням у всьому світі і за підсумками саміту 90 учасників підписали Глобальну угоду про здорове харчування (Global Nutrition for Growth Compact), взявши на себе зобов'язання щодо впровадження конкретних заходів для боротьби з неповноцінним харчуванням. На саміті також зазначалося, що повноцінне харчування може бути забезпечене сукупністю наступних умов: наявністю попиту, державною підтримкою, інвестиціями в конкретні програми, залученням різних секторів в процес розробки нових ініціатив.

Такі сектори і сфери економіки, як сільське господарство, освіта, охорона здоров'я, та політика соціального захисту прямо або опосередковано впливають на якість і повноцінність харчування. Існує і зворотний зв'язок: потреби в повноцінному харчуванні стимулюють інвестування в НДДКР в сфері харчування, попит на здорове харчування сприяє вирощуванню бобових, овочів, фруктів, тим самим забезпечуючи диверсифікацію сільськогосподарського виробництва. Але практика свідчить, що попит на здорові продукти харчування зростає по мірі збільшення доходів, тому підтримка доходів домогосподарств є одним із завдань держави, вирішення якого дозволить знижувати масштаби неповноцінного харчування.

Все вищевикладене також актуально для сучасної України, адже 55 % населення країни має надмірну вагу. За останні 30 р. цей показник збільшився на 10-30 % для різних вікових і статевих груп [2]. За результатами опитування, проведеного у січні 2015р., 4 % домогосподарств повідомили, що не змогли забезпечити навіть достатнє харчування, хоча домогосподарства витрачали на харчування 54 % сукупних витрат, при цьому вартість (30 грн) та калорійність (2729 ккал) продуктів, спожитих за добу однією особою, у домогосподарствах з дітьми до 18 р. були менші, ніж у домогосподарствах без дітей – в 1,3 та в 1,4 рази [3].

Вважаємо, що соціальна держава повинна створювати умови, які будуть сприяти інвестиціям у розвиток людського потенціалу, у тому числі забезпечать збалансоване харчування, як базову умову відтворення людського капіталу. Серед заходів державної політики, сприяючих просуванню здорового харчування, відзначимо наступні: вимоги маркування харчової цінності продуктів, обмеження маркетингу в продовольчій галузі, оподаткування і субсидування виробництва продуктів забезпечують здорове харчування, забезпечення доступності більш здорових продуктів харчування в роздрібній торгівлі, а також формування зв'язків між програмами харчування в дитячих установах і місцевими сільгоспідприємствами.

Література: 1. Nutrition Report [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://globalnutritionreport.org/>; 2. Соціально-демографічна характеристика домогосподарством України у 2015 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>; 3. Соціально-економічне становище домогосподарств України у 2014 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

СЕКЦІЯ 5. Фінансово-кредитне забезпечення відтворення в аграрній сфері

ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНО- ЦІЛЬОВОГО МЕТОДУ В УКРАЇНІ

*Коваленко М.М., д.н. з держ. упр., доцент,
Харківський регіональний інститут Національної академії
державного управління при Президенті України*

Програмно-цільове планування вперше було започатковано в СРСР як засіб концентрації ресурсів на головних напрямках і для подолання суперечностей між галузевим та територіальним плануванням. Першою перспективною цільовою програмою (яка одночасно виконувала роль стратегічного плану) був ДЕЕЛРО – комплексний державний план електрифікації країни, прийнятий у 1920 р. У тодішній економіці висока ефективність програмно-цільового методу (ПЦМ) була досягнута завдяки організаційним можливостям об'єднання ресурсів (яких було замало) і виконавців на головних проблемах економіки країни. В якості головної була правильно визначена проблема електрифікації промисловості. Подолання проблеми забезпечило впровадження в промисловість нових технологій на електричному приводі, що визначило її розвиток на 100 років уперед.

Незважаючи на нескінченні суперечки щодо доцільності застосування даного підходу в сучасній ринковій економіці, ПЦМ є найбільш ефективним і поширеним інструментом управління практично в усіх розвинутих країнах світу. Він дозволяє втілювати планове підґрунтя у ринковій економіці, зміцнювати державний вплив на соціально-економічні процеси, протидіяти ринковій стихії. Але головне призначення ПЦМ полягає в можливості для керуючого органу домогтися значної концентрації ресурсів саме в рамках програмного рішення окремої проблеми. Принцип

«проблема – мета – ресурси (заходи) – результат» суттєво підвищує ефективність державного регулювання економіки.

Сьогодні соціально-економічний розвиток України у значній мірі залежить від ефективності якісних структурних перетворень в економіці. Для досягнення цих цілей повинні розроблятися і реалізовуватися програмні заходи різного рівня, форм і способів виконання, такі як цільові програми (у тому числі регіональні інноваційно-інвестиційні проекти).

Дослідження державних цільових програм виявило, що практично в усіх них забезпечена наявність лише показника витрат, який формується від досягнутого рівня, спрямований на формальні заходи і системно не витікає з мети і завдань програми. Інших оціночних показників просто немає. В такому разі неможливо провести об'єктивно оцінку результативності програми. Але ж ПЦМ починається з зосередження уваги спершу на результатах, яких необхідно досягти, а вже потім ставиться питання про те, які ресурси слід використати для досягнення цих результатів. Таким чином, можна констатувати, що досліджувані програми досить складно контролювати. Тому існує можливість використати кошти аж ніяк не на реалізацію програми, а за іншим спрямуванням.

Сьогодні портфель як державних, так і регіональних цільових програм не формується у відповідності з соціально-економічною стратегією розвитку України (цілей, на яких наголосив Президент у Стратегії сталого розвитку “Україна – 2020”). Програми, що реалізуються, системно не пов'язані, не узгоджені за цілями, завданнями і показниками оцінки. Кількісна значимість показників також не має обґрунтувань. Має місце хронічне недофінансування програм. Це, в свою чергу, свідчить про невідповідність програм своєму визначенню – зв'язуванню мети з фінансовими ресурсами. Дуже часто діючі цільові програми використовуються як допоміжне джерело фінансування, а не засіб забезпечення структурних перетворень і соціально-економічного розвитку країни. Практично, для України, ПЦМ, що використовується під час формування і виконання бюджетів носить формальний характер. За своєю сутністю він є традиційним (постатейним) методом.

Як приклад, реалізація Державної цільової програми розвитку українського села на період 2008–2015 рр. Головними цілями цієї програми було: збереження сільських населених пунктів; підвищення рівня зайнятості сільського населення та їх доходів; виробництво вітчизняної сільськогосподарської продукції в обсязі, що гарантує продовольчу незалежність країни; розвиток аграрного ринку. Загальний обсяг фінансування Державної програми, відповідно до прогнозних обсягів та джерел, передбачався у сумі 128,2 млрд грн, у тому числі з державного бюджету – 120,8 млрд гривень.

Жодної з проголошених цілей не було досягнуто. Більш того, спостерігалися зовсім протилежні тенденції. Так, не досягнуто збереження сільських населених пунктів і забезпечення їх об'єктами соціальної інфраструктури відповідно до визначених соціальних стандартів та нормативів. У 2008-2015 роках в Україні спостерігалось щорічне зменшення сільських населених пунктів (у середньому на 17 од., станом на 01.01.2015 нараховувалося 28388 населених пунктів, що на 116 од. менше порівняно з 2008 роком).

Низькою залишилася забезпеченість сіл об'єктами соціальної інфраструктури, насамперед дитячими садочками. За даними Держстату, станом на 01.01.2015 нараховувалося 9,3 тис. дошкільних навчальних закладів, тобто на три села припадає один дитячий садочок. У 2014 році нараховувався 11891 загальноосвітній навчальний заклад у сільській місцевості, що на 1816 од. менше, ніж у 2008 році (13707 од.), тобто на 2,4 села припадає одна школа.

Через низький розвиток мережі лікарських закладів, рівень їх оснащеності та кадрового забезпечення недостатніми є доступність до медичної допомоги для сільського населення та їх якість. З 2008 року в сільській місцевості у шість разів зменшилося лікарняних закладів та майже на 2 тис. од. скоротилось фельдшерсько-акушерських пунктів.

За період дії Державної програми зайняте сільське населення зменшилося на 1,3 млн осіб і становило у 2014 році 5,3 млн осіб, а кількість безробітних збільшилася на 0,2 млн осіб. У 2014 році середньомісячна заробітна плата в сільському господарстві, згідно із статистичними даними, становила 2 476 грн і залишається

меншою від середньої по країні на 1004 грн та є однією з найменших серед галузей економіки.

Чисельність населення країни за період дії Державної програми зменшилася на 3,4 млн осіб, у т. ч. сільського – на 1,4 млн осіб, і станом на 01.01.2015 становила 42,9 млн осіб, у т.ч. сільського – 13,2 млн осіб.

Виконавцями Державної програми на реалізацію заходів у 2008–2014 роках і за 9 міс. 2015 року використано 64,0 млрд грн, у тому числі з державного бюджету – 63,8 млрд грн, з місцевого бюджету та інших джерел – 0,2 млрд гривень). Це при тому, що за період дії Державної програми курс долара США збільшився з 5,0 грн (2008 рік) до 25,0 грн за один долар США (грудень 2015 року). Рівень інфляції коливався в межах 122,3 % (2008 рік) – 142,3 % (2015 рік).

Лише відносно результатів здійснення вказаної цільової програми, можна стверджувати, що за останній час, значно зросли ризики нерозв'язання найважливіших соціально-економічних проблем села, вирішення яких можливе лише із залученням коштів Державного бюджету України. Це призведе до подальшого занепаду українського села, проходження точки неповернення сільських територій до нормального людського життя та можливості природного відновлення їх народонаселення.

Необхідною умовою підвищення ефективності програмно-цільового методу, крім забезпечення повного фінансування цільових програм, є вдосконалення системи оцінки реалізації цільових програм. Аналізуючи методи оцінки цільових програм, вважаємо, що основним показником є показник якості, тільки він є тим індикатором, який відповідає на питання – “чи досягнута мета?”. Періодична оцінка ефективності, проведення аудиту ефективності дозволяє не лише кількісно оцінити рівень ефективності тієї чи іншої цільової програми, але й виявити ті вузькі місця, що виникають в процесі її реалізації. Це дозволить здійснювати не лише моніторинг і оцінку ефективності реалізації державної цільової програми на окремих її етапах, а і отримувати більш ґрунтовні дані щодо ефективності реалізації цільової програми.

НАУКОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ

*Козлова О.О., д.е.н., професор,
Одеський державний аграрний університет імені П.А. Столипіна,
Онегіна В.М., д.е.н., професор,
Харківський національний технічний університет сільського
господарства імені Петра Василенка*

Базисом інноваційного розвитку економіки є її інноваційний потенціал. Визначальну роль серед його складових відіграє науковий потенціал, який утворює сукупність наукових знань, інформації про результати науково-технічних робіт, винаходи, проектно-конструкторські розробки, зразки нової техніки і продукції, та суб'єкти їх генерування - науково-дослідні організації, підрозділи, науковці. Науковий потенціал сучасної аграрної економіки України формували такі вчені, як В. Амбросов, В. Крисальний, І. Лукінов, Г. Підлесецький та інші.

Розвиток наукового потенціалу потребує відповідного фінансування. Статтею 34 Закону України «Про наукову і науково-технічну діяльність» було передбачено: «Держава забезпечує бюджетне фінансування наукової та науково-технічної діяльності у розмірі не менше 1,7 відсотка валового внутрішнього продукту України» [1]. У табл. 1 наводиться інформація щодо обсягів та джерел фінансування наукових та науково-технічних робіт в Україні у 2010-2014 рр., частка витрат на виконання наукових та науково-дослідних робіт у ВВП та видатках бюджету в Україні.

Таблиця 1

Фінансування виконання наукових та науково-дослідних робіт за різними джерелами в Україні*

Джерело фінансування	2010 р.	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.
Усього, млн.грн.	8995,9	9591,5	10558,5	11161,1	10320,3
у. тому числі кошти бюджету, млн.грн.	3750,97	3912,77	4774,62	4826,81	4088,39
ВВП, млрд. грн.	1120,6	1349,2	1459,1	1522,7	1566,7
Питома вага бюджетних видатків на наукові дослідження і розробки у ВВП, %	0,35	0,30	0,33	0,28	0,26
Питома вага видатків на наукові дослідження і розробки у ВВП, %	0,83	0,74	0,75	0,70	0,66

* Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [2]

Незважаючи на те, що у 2014 р. в Україні обсяг фінансування виконання науково-технічних робіт був незначно більшим порівняно з 2010 роком в абсолютному вираженні, але реальна вартість цих коштів та їх частка у ВВП, яка відображає рівень наукоємності ВВП, неухильно зменшувалися. У же той час рівень наукоємності ВВП у світі неухильно підвищувався, у країнах ЄС у 2013 р. в середньому він становив 2,01% (табл. 2).

Таблиця 2

Частка витрат на виконання досліджень і розробок у ВВП у деяких зарубіжних країнах у 2013 р. *, %

Країни	2013 р.
Фінляндія	3,78
Швеція	3,30
Данія	3,06
Німеччина	2,85
Бельгія	2,28
Франція	2,23
ЄС - 28	2,01
Нідерланди	1,98
Норвегія	1,66
Сполучене Королівство	1,63
Польща	0,87

*Джерело: [2, с.155]

Обсяги фінансування наукових та науково-дослідних робіт за рахунок різних джерел в Україні в 2010–2014 рр. не лише не перевищували 1% ВВП, а й були нижчими за критичний для виконання наукою своїх функцій рівень 0,9%. Обсяг фінансування науки за рахунок коштів Державного бюджету був не більше 0,35% ВВП, що у майже у 5 разів менше передбаченого законодавством рівня [1].

Суттєво скоротилося бюджетне фінансування аграрної науки. У 2008 році обсяг фінансування наукових досліджень по Міністерству аграрної науки становив 196 млн. грн., у 2016 він запланований у розмірі 87 млн. грн.

Протягом 2010-2014 років в Україні зменшилася кількість і наукових організацій та чисельність дослідників. Якщо у 2010 році кількість організацій, які виконували наукові та науково-технічні роботи-становила 1303, то у 2014 році - 999, кількість організацій

Національної академії аграрних наук України зменшилася з 119 до 86. Чисельність працівників наукових організацій зменшилася з 141,1 тис. осіб у 2010 р. до 109,6 тис. осіб у 2014 р. Кількість виконаних наукових робіт за рік за ці роки скоротилася з 52 тис. до 43 тис. [2].

Отже, науковий потенціал економіки України в цілому та її аграрного сектору за такими показниками, як наукоємність ВВП, кількість наукових організацій, кількість працівників, які виконували наукові та науково-технічні роботи, кількість виконаних та впроваджених наукових робіт, зменшувався. Такі тенденції є загрозою переходу аграрного сектору на інноваційну модель розвитку, забезпечення його конкурентоспроможності. Необхідна виважена державна політика щодо реалізації та примноження наукового потенціалу аграрної економіки, формування інститутів ринку наукової продукції.

Література: 1. Про наукову та науково-технічну діяльність в Україні : Закон України від 13.12.1991 р. № 1977-ХІІ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1977-12>. 2. Наукова та інноваційна діяльність в Україні : Стат. збірник. – К.: Держстат України, 2015. – 255 с.

ЗМІНИ В ОПОДАТКУВАННІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА

*Олійник О.В., д.е.н., професор,
Харківський національний аграрний університет
ім. В.В. Докучаєва*

З переходом до ринкових відносин в Україні значно зросла залежність тенденцій економічного розвитку всієї національної економіки й аграрного сектора, зокрема, від досконалості фінансово-кредитного механізму. За оцінками міжнародних експертів, досконалість системи кредитування, податкових відносин, фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників, їх страхового захисту на 80 % формують ринкове середовище, без якого цивілізований ринок існувати не може.

Центральною ланкою фінансово-кредитного механізму є система оподаткування. В системі оподаткування аграрного сектора за роки незалежності України відбувалися істотні зміни. До 1999 р. оподаткування сільськогосподарських товаровиробників здійснювалося на загальних засадах. Апогею ситуація досягла на початок 1999 року, коли податкове навантаження (питома вага у виручці від реалізації) зросло до 20,8 %, а рівень сплати податків знизився до 36 % [1, с. 10]. У наслідок цього обсяги виробництва сільськогосподарської продукції в усіх категоріях господарств у 1999 р. в порівнянні з 1990 р. склали лише 48,6 %, а в сільськогосподарських підприємствах – лише 27,5 %. Кількість збиткових сільськогосподарських підприємств у 1998 р. складала 11410 або 91,8 % від загальної їх кількості, а рівень збитковості досяг 28,3 %. [2, с. 44].

З 1999 р. запроваджено фіксований сільськогосподарський податок, який з 2015 р. трансформовано в єдиний податок четвертого типу. Запроваджено спеціальний режим оподаткування сільськогосподарських товаровиробників податком на додану вартість. Це істотно знизило податкове навантаження на сільськогосподарські підприємства, сприяло покращанню їхнього фінансового стану і призвело до формування позитивної економічної динаміки в аграрному секторі. За 2000-2014 рр. обсяги валової продукції сільського господарства у сільськогосподарських підприємствах зросли у 2,26 рази. Питома вага збиткових господарств скоротилася до 16 % [3, с. 17]. Особливо варто наголосити на тому, що сільське господарство – єдина галузь національної економіки, яка забезпечила зростання обсягів виробництва у 2011-2015 рр. Це сприяло зміцненню позицій галузі в структурі зовнішньої торгівлі України. Якщо у 1990 р. на долю сільського господарства в структурі експорту припадало 19,4 %, то в 2015 р. цей показник зріс до 37,3 %, в той час як питома вага аграрної галузі в структурі імпорту зменшилася з 9,4 до 5,4 %. Це особливо важливо для забезпечення економічної безпеки України.

У 2015-2016 рр. відбулися значні зміни в системі оподаткування сільськогосподарських підприємств. Зокрема, з 1 січня 2015 р. фіксований сільськогосподарський податок замінено

єдиним податком четвертого типу. При цьому втричі підвищено ставки цього податку, а також введено його визначення від проіндексованої грошової оцінки окремих видів сільськогосподарських угідь. У наслідок цього сума єдиного податку четвертого типу в розрахунку на 1 га ріллі зросла у 2015 р. в порівнянні з фіксованим податком у 2014 р. у 18-20 разів (з 5-6 грн/га до 100-150 грн /га).

Ще більш істотні зміни в системі оподаткування аграрного сектора започатковано з 1 січня 2016 р. Зокрема, збільшено ставку єдиного податку четвертого типу для ріллі з 0,45 % до 0,81%. При незмінній грошовій оцінці ріллі, яка приймається для розрахунку єдиного податку четвертого типу у 2016 р. сума цього податку збільшиться у 1,8 рази або до 180-270 грн/га. Найбільш суттєве зростання податкового тиску забезпечить часткове скасування спеціального режиму оподаткування сільськогосподарських підприємств податком на додану вартість. Частковий характер скасування полягає у тому, що сільськогосподарські підприємства, які вирощують та продають зернові та технічні культури тепер будуть перераховувати 85 % податку до бюджету, і лише 15 % залишати в своєму розпорядженні. Виробники тваринницької продукції перераховуватимуть до бюджету 20 %, а по іншим операціям сплата податку буде ділитися в пропорції 50 % на 50 %.

За попередніми оцінками експертів сума податку на додану вартість для підприємств рослинницької спеціалізації, яку треба буде сплатити до бюджету складе 700-1000 грн з кожного гектара. В сукупності зі зростанням єдиного податку четвертого типу податкове навантаження складе 1000-1300 грн/га або 20-25 % від вартості товарної продукції.

Перш за все слід зазначити, що часткове скасування спецрежиму ПДВ відбулося у самий несприятливий час для аграріїв, оскільки в наслідок несприятливих економічних і природних чинників "...аграрії вже втратили на врожаї 2015 р. близько 2 млрд дол., втрати 2016 р. можуть бути ще значнішими" [4, с. 6].

Не враховує специфіку сільськогосподарського виробництва і встановлений режим адміністрування ПДВ для сільськогосподарських підприємств. Зокрема, для підприємств, які виробляють і тваринницьку, і рослинницьку продукцію передбачено самостійний розрахунок і сплату цього податку по кожній галузі. У наслідок цього в період підготовки і проведення весняних польових робіт в рослинництві буде формуватися від'ємне значення суми податку до сплати, яке буде зараховуватися до податкового кредиту наступного звітного періоду, а по тваринництву підприємства вимушені будуть сплачувати суми ПДВ, які могли б компенсувати від'ємне значення по рослинництву. Такий підхід в адмініструванні цього податку повністю нівелює переваги багатогалузевих господарств, які в зимовий та весняний період частину своїх витрат рослинництва фінансують за рахунок виручки від реалізації продукції тваринництва.

В цілому ми повністю поділяємо точку зору Л.Д. Тулуша стосовно того, що реформування механізму справляння ПДВ у галузі повинно забезпечувати оптимальне поєднання фіскальної і стимулюючої функції цього податку [5, с. 78]. В іншому випадку вимивання значної суми обігових коштів неминуче призведе до негативних наслідків економічного розвитку галузі, скорочення обсягів виробництва та продажу сільськогосподарської продукції, скорочення робочих місць на селі, втрати експортного потенціалу галузі.

Література: 1. Дем'яненко М.Я. Фінансові проблеми формування і розвитку аграрного ринку / М.Я. Дем'яненко // Фінансові проблеми формування і розвитку аграрного ринку: Матеріали Дев'ятих річних зборів Всеукраїнського конгр. вчен. економістів-аграрників, Київ, 26-27 квіт. 2007 р. / Редкол.: П.Т. Саблук та ін. – К.: ННЦ, 2007. – С. 5-21. 2. Сільське господарство України за 2001 р.: Статистичний щорічник / Держкомстат України. – К., 2002. – 285 с. 3. Пасхавер Б.Й. Антикризові можливості агропродовольчого комплексу / Б.Й. Пасхавер // Економіка АПК. – 2016. - № 2. – С.11-22. 4. Кириленко І.Г. Структурні реформи на селі: світовий досвід, українські реалії / І.Г. Кириленко // Економіка АПК. – 2016. - № 2. – С. 5-11. 5. Тулуш Л.Д. Реформування податку на додану вартість у сільському господарстві / Л.Д. Тулуш // Економіка АПК. – 2016. - № 2. – С. 69-79.

ЦІНА ЯК ІНСТРУМЕНТ АНАЛІЗУ ФОРМУВАННЯ АГРАРНОГО РИНКУ

*Охріменко І.В., д.е.н., професор,
Київський кооперативний інститут бізнесу і права*

Основний зміст і головна мета аграрної реформи в Україні полягали у переході від централізовано регульованої економічної системи до ринкової. Зроблено в цьому напрямі було багато. Проте якщо країни Центральної та Східної Європи (ЦСЄ) ще починаючи з 1993-1994 рр. демонструють відновлювальне зростання, то в Україні ці процеси почалися значно пізніше і відбуваються набагато нижчими темпами. Порівняльний аналіз ходу аграрних перетворень в Україні та країнах ЦСЄ показує, що основна відмінність реформування полягає в різному відношенні до його власне ринкової складової. Країни ЦСЄ починали з ліберально-ринкової моделі, але вже через 2-3 роки від неї відмовились і почали активно впроваджувати державне регулювання сільськогосподарського ринку. В Україні досвід існуючої господарської практики засвідчує, що властиві надміру лібералізованому аграрному ринку недоліки все ще продовжують існувати. Перш за все, мається на увазі продовольча проблема, вкрай незадовільні економічні результати діяльності сільськогосподарських підприємств, дестабілізація аграрного ринку. На наш погляд, одна з головних причин цього - відсутність методики аналізу стану аграрного ринку та відповідних розробок, які б об'єктивно оцінювали його позитивні сторони і недоліки, відповідність раціональним моделям чи варіантам організації. Саме такою оцінкою ситуації ми керувалися, ставлячи собі завдання запропонувати методику такого аналізу та проілюструвати її окремими прикладами з практики функціонування вітчизняного аграрного ринку. Адже його сучасний стан несумісний з досягненням стратегічних завдань соціально-економічного розвитку держави.

На нашу думку, аналіз стану аграрного ринку слід починати з вивчення завершеності його формування. Безпосереднім об'єктом аналізу виступають цінові параметри ринкового середовища, перш за все, їх стабільність у часі та просторі - динамічна (за ряд років) та територіальна (по регіонах країни). Свідченням завершеності формування аграрного ринку є стабільність ринкових цін з року в рік та формування єдиної ринкової ціни для всіх регіонів країни як потужного інструмента селекції (відбору) найбільш ефективних операторів (товаровиробників). Цей фрагмент аналізу можна виконати за допомогою відомих методів статистики - аналізу варіацій та залежностей (взаємозв'язків).

Часова динаміка цін на основні продукти сільськогосподарських підприємств України за період з 1996 р. – період стабілізації гривні - була дуже великою. Нестабільне ринкове середовище свідчить про незавершеність формування аграрного ринку.

Значний статистичний зв'язок цін 1996 р. з цінами 2015 р. в розрізі областей України свідчить про їх стійку локалізацію у просторі, стійку територіальну диференціацію, про формування стабільних територіальних зон порівняно низьких та порівняно високих цін. А це вже пряме свідчення тенденцій, які полярно протилежні ринковим. У відповідності із законами ринку товари повинні "мігрувати" в межах єдиного ринкового простору без будь-яких обмежень у пошуках вигідного збуту. Локалізація обмінних процесів купівлі-продажу є наслідком обмежень у пересуваннях товарів по території, тобто нерозвиненості ринку, незавершеності його формування. Локалізація ринків є невід'ємним атрибутом лише мануфактурного періоду розвитку продуктивних сил і несумісна з ХХІ-м століттям.

Для більш глибокого аналізу територіальної варіації цін необхідно, по-перше, взяти за одиницю спостереження не область, а господарства і, по-друге, визначити показники варіації по природно-економічних зонах, а не в цілому по країні. Результати такого аналізу показують, що коефіцієнти варіації реалізаційних цін в усіх природно-економічних зонах набагато більші цих показників,

визначених за середньообласними даними. Слід нагадати, що на початку дев'яностих ще зберігались залишки територіальної (зональної) диференціації цін як державної політики ціноутворення на сільськогосподарську продукцію. Диференціація в окремих випадках здійснювалась на рівні групи сільських рад, тобто була досить глибокою. Тому для 1991 року високі значення коефіцієнтів варіації цін є закономірними. Проте істотного їх зниження у наступні роки не відбулося, що свідчить про незавершеність формування ринкового (конкурентного) середовища навіть в рамках природно-економічних зон, не говорячи вже про всю територію України.

Аналіз варіації цін на окремі продукти стабільної сукупності міських ринків України та їх кореляцію також цілком правомірно використовувати для вивчення завершеності формування аграрного ринку. В цих даних заслуговують бути відзначеними такі особливості. По-перше, за рівнем коефіцієнта варіації різні продукти істотно відрізняються. Деякі із них майже досягли "ринкового ідеалу" - ціни на них близькі до єдиних на всьому ринковому просторі. Для деяких же продуктів варіація залишається великою. По-друге, значна кореляція цін по роках також дає підстави для висновку про формування локальних ринків на ці види продукції та обмежене їх пересування по території країни, тобто про незавершеність формування єдиного ринку сільськогосподарської продукції.

На основі викладеного можна зробити такі висновки. Предметом кількісного аналізу стану аграрного ринку України доцільно обирати завершеність його формування як єдиного національного, а не сукупності локальних регіональних ринків. Критерієм завершеності формування аграрного ринку є стабілізація його цінових параметрів як у часі, так і в просторі. Показниками стабільності можуть бути статистичні характеристики варіаційних рядів. Проведений аналіз аграрного ринку України показав, що його формування на даний час все ще далеке від завершення.

ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ФІНАНСУВАННЯ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ

*Плаксiєнко В.Я., д.е.н., професор, Черкасов О.О., здобувач,
Полтавська державна аграрна академiя*

Існування значного дефіциту власного капіталу для здійснення простого та розширеного відтворення у сільському господарстві України ставить перед сільгоспвиробниками проблему пошуку оптимальних джерел фінансування відтворення основних засобів як одного з основних чинників підвищення продуктивності праці та збільшення виробництва продукції.

Одним з інструментів кредитування різних операцій з купівлі машин, обладнання та інших товарів є лізинг – довготермінова оренда машин, обладнання, транспортних засобів, виробничих споруд тощо на підставі договору між орендодавцем і орендарем, що передбачає можливість їх викупу орендарем. Його застосовують передусім для швидкого освоєння великих технічних новацій.

Основними перевагами лізингу для сільськогосподарських підприємств є:

- економія часу і зусиль на пошук та утримання транспорту (техніки, обладнання), підбору оптимальних та вигідних умов страхування, обслуговування банківського кредиту;

- можливість отримати транспорт (техніку, обладнання) в користування без значного відволікання грошових коштів з обороту;

- можливість скласти гнучкий графік лізингових платежів для погашення суми договору лізингу з урахуванням особливостей господарської діяльності підприємства;

- лізингові платежі відносять на собівартість продукції (послуг), що дає змогу зменшити базу оподаткування і податкові платежі;

- можливість застосувати механізм прискореної амортизації, що дозволяє лізингоодержувачу істотно скоротити виплати з

податку на прибуток у перші роки після придбання основних засобів;

– після того, як термін дії контракту лізингу закінчиться, майно опиниться на балансі лізингоодержувача за найменшою, фактично – нульовою залишковою ціною.

За підсумками 2014 р. найбільшими споживачами лізингових послуг є транспортна галузь – 62,6 % вартості договорів та сільське господарство – 19,2 %, що на 6,2 % більше порівняно з 2010 р. Вартість договорів фінансового лізингу у сільському господарстві за 2012 – 2014 рр. збільшилася на 42,1 % і становить 11233,1 млн. грн. [4]. На умовах фінансового лізингу сільськогосподарськими підприємствами було отримано 42 % тракторів, 36 % ґрунтообробної та посівної техніки, 13 % комплектів обладнання для тваринництва і птахівництва, 9 % зернозбиральних комбайнів від загального обсягу об'єктів агролізингу [3, с. 568].

Одним з альтернативних джерел залучення фінансових ресурсів у сільське господарство є використання аграрних розписок. Аграрна розписка – товаророзпорядчий документ, що фіксує безумовне зобов'язання боржника, яке забезпечується заставою, здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених в ньому умовах [1].

Характерними ознаками аграрної розписки є: виступає як інструмент кредитування; безумовне зобов'язання боржника перед кредитором; виписується за гроші, поставлений товар, послуги, виконані роботи; використання застави у вигляді майбутнього врожаю; спрощена процедура стягнення; захист від цінових та курсових ризиків.

Залежно від того, який вид розрахунків обере сільгоспвиробник (продукція чи фінанси), аграрні розписки поділяються на товарні та фінансові. Товарна аграрна розписка – це аграрна розписка, що встановлює безумовне зобов'язання боржника за аграрною розпискою здійснити поставку узгодженої сільськогосподарської продукції, якість, кількість, місце та термін поставки якої визначений аграрною розпискою. Фінансова аграрна

розрахунок – це аграрна розписка, що встановлює безумовне зобов'язання боржника сплатити грошову суму, розмір якої визначається за погодженою боржником і кредитором формулою з урахуванням цін на сільськогосподарську продукцію або живі тварини у визначеній кількості та якості. Виконання боржником зобов'язань за фінансовими аграрними розписками здійснюється лише в безготівковій формі.

Іноземні прямі інвестиції залучаються переважно для реалізації масштабних проектів, пов'язаних з технологічним оновленням виробництва, реорганізацією та диверсифікацією діяльності тощо. Поширенішим є спільне інвестування інноваційних проектів вітчизняними та іноземними інвесторами на правах дольової участі.

Як свідчать проведені дослідження, прямі іноземні інвестиції у сільське, лісове та рибне господарство за 2010 – 2014 рр. збільшилися на 96,5 млн. дол. США (14,2 %) і становлять 776,9 млн. дол. США або 1,4 % загального обсягу прямих іноземних інвестицій [2]. Отже, іноземні інвестори більш схильні до вкладень у промисловість, ніж у сільське господарство, що пов'язано з тривалим операційним циклом та нижчим рівнем віддачі інвестицій у сільськогосподарське виробництво.

Таким чином, основними джерелами фінансування відтворення основних засобів у сільському господарстві є власні кошти та банківські кредити, а перспективними – фінансовий та оперативний лізинг, аграрні розписки та прямі іноземні інвестиції.

Література: 1. Закон України «Про аграрні розписки»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/5479-1. 2. Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності України: [статистичний збірник] / Відповідальний за випуск І. С. Петренко. – К.: Державна служба статистики України, 2015. – 45 с. 3. Костирко А. Г. Агролізинг як джерело формування фінансового потенціалу сільськогосподарських підприємств / А. Г. Костирко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2014. – № 2. – С. 568. 4. Підсумки діяльності фінансових компаній, ломбардів та юридичних осіб за 2014 рік [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://nfp.gov.ua/files/sector/FK%202014.pdf>.

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ПДВ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

*Беляєва Л.А., к.е.н., доцент,
Харківський національний університет внутрішніх справ*

На сьогодні в Україні спеціальний режим оподаткування ПДВ в агросекторі є фактично єдиною реально працюючою системою державної підтримки сільськогосподарської галузі без можливості корупційного втручання. За даними Державної фіскальної служби, сума ПДВ, яка була задекларована платниками на спецрежимі використана на власні потреби, в 2014 році становила близько 20 млрд. грн.

Останнє десятиріччя сільськогосподарська галузь розвивалася стрімкими темпами, що підтверджує ефективність дії спецрежиму з ПДВ. Більше 10 років зберігалось позитивне сальдо зовнішньої торгівлі продукцією АПК, яке за підсумками 2014 року склало понад 10 млрд. дол. США. За 2012-2014 рр експорт сільськогосподарської продукції у загальній сумі склав майже 52 млрд. дол. США. Сільське господарство - це потужна галузь економіки України, у 2014р. частка АПК у ВВП України становила 17%, в державних доходах - 11%, в загальному обсязі експорту України - 31,5%[1].

За оцінками експертів, в результаті податкової реформи у 2015р., скасування фіксованого сільгосподатку і введення єдиного податку 4-ї групи збільшили фіскальний тиск на агробізнес у 21 раз в порівнянні з 2014р.

Ставки єдиного податку в 2016р. ще збільшуються у 1,8 рази порівняно із 2015р.

За результатами 2015року відбулося значне падіння обсягів сільськогосподарського виробництва. Основні причини це: збільшення оподаткування; зростання витрат на засоби захисту рослин, мінеральні добрива, племінну продукцію, техніку; девальвація гривні втричі; різке погіршення кредитування і високі процентні ставки; незадовільна робота державних операторів за форвардними контрактами; відсутність програм державної

підтримки. При такій ситуації скасування або зменшення податкових пільг може призвести до катастрофічних наслідків у певних галузях агробізнесу.

Реформи, які відбуваються сьогодні в Україні, вимагають змін і в системі оподаткування агросектора: доцільність використання однакових пільг для великих агроформувань та малих і середніх господарств; розрахунку єдиного податку від площі земель як для галузі рослинництва, так і для галузі тваринництва, забезпечення наявності та створення робочих місць у різних галузях сільського господарства.

У 2015 році мали місце неодноразові спроби скасувати спеціальний режим ПДВ для аграріїв, при відсутності чіткої аргументації позицій підкріплених об'єктивними розрахунками як зі сторони держави, так і зі сторони агробізнесу. Скасування спецрежиму ПДВ для аграріїв вважається вимушеним кроком у зв'язку з вимогами МВФ. Але спеціальний режим оподаткування ПДВ в цілому не суперечить Угоді України з Європейським союзом. Статті 295-305 Директиви, які безпосередньо стосуються оподаткування аграріїв, повинні бути впроваджені протягом 5 років з часу набрання чинності Угодою. Дані статті передбачають спеціальну схему, яка полягає у встановленні державою фіксованих компенсаційних процентних норм, які покликані дати сільгоспвиробникам на фіксованій ставці можливість компенсувати вхідний ПДВ і не повинні забезпечувати надання їм відшкодувань в обсязі, більшому за нарахований вхідний ПДВ[2].

ПКУ передбачено повідомляти про зміни в застосуванні податкових пільг щонайменше за рік, коли ж про зміни повідомляються за місяць до їх впровадження, це не надає впевненості агропідприємствам у стабільності їх роботи, подальшій перспективі і не сприяє інвестуванню в агросектор.

Скасування податкових пільг неминуче поставить питання про фінансову підтримку державою агровиробників. Коливання, й падіння цін на основні експортні культури робить неможливим банківське кредитування під 30 і більше відсотків річних для багатьох господарств.

У разі скасування спецрежиму ПДВ відбудеться втрата валютної виручки, посилення тиску на курс національної валюти та поглиблення дефіциту торговельного балансу.

Скасування пільгового режиму для аграріїв повинно призвести до відшкодування ПДВ агровиробникам та трейдерам при перепродажі та експорті всієї агропродукції. Затверджена в ПКУ процедура відшкодування ПДВ при експорті несе корупційні ризики, оскільки уряд не заклав до бюджету на 2016 рік достатньо коштів для відшкодування ПДВ всім експортерам. При цьому виникнуть проблеми з МВФ щодо несвоєчасного відшкодування ПДВ суб'єктам ЗЕД, серед яких значну частину фактично становлять іноземні компанії.

На сьогодні позитивним є те, що у 2016 році пільговий режим з ПДВ частково залишений і диференційований залежно від галузей агросектору: для виробників зернових та технічних культур 15% на спецрахунки і 85% у бюджет, для тваринницької та молочної продукції – 80% і 20%, для виробників іншої продукції - 50% на 50%.

Для вирішення питання щодо скасування пільг у 2017р. необхідно розробити систему державної підтримки і фінансування агросектору, затвердити стратегію розвитку агробізнесу: створення робочих місць за рахунок підтримки тваринництва та переробки; стимулювання поглиблення переробки сільгосппродукції з більшою доданою вартістю і за новітніми технологіями; розвитку племінної справи; стимулювання розвитку суміжних галузей. Необхідно удосконалити положення щодо бюджетного відшкодування та електронного адміністрування ПДВ при експорті. Тому як, замість очікуваних надходжень до бюджету, за рахунок скасування спецрежиму ПДВ країна може отримати негативні наслідки: втрати підприємств, експорту, робочих місць, збільшення виплат з безробіття тощо.

Необхідно також зазначити, що агросектор є гарантом продовольчої безпеки, є експортною галуззю, яка дозволяє повертати міжнародні кредити. Тому на сьогодні більш реально підтримати виробників шляхом здійснення подальшої деталізації

цілей, на які можна витратити несплачений державі ПДВ за реалізовану агропродукцію, з метою дієвого контролю.

Враховуючи, що АПК є виробником значної частини ВВП в Україні, питання скасування податкових пільг для аграріїв у 2017 році вимагає особливо ретельного і виваженого підходу.

Література: 1. Аграрії знову під прицілом? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://provinciua.net/agrariyi-znovu-pid-pritsilom/> 2. Каспрук Леся. Пільгові режими для аграріїв: відмінити не можна залишити / Леся Каспрук // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://imgpartners.com.ua/team/lesja-kaspruk-421-421-421/>.

СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ ВІДНОВЛЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

*Гаврильченко О.В., к.е.н., доцент,
Харківський національний економічний університет
імені Семена Кузнеця*

Сучасний стан економіки України, як кризовий та переддефолтовий, робить надзвичайно актуальними питання організації протидії кризовим явищам та відродження нормального перебігу господарювання суб'єктів підприємницької діяльності, потребує застосування сучасних інструментів відновлення платоспроможності у вигляді досудової санації.

Законодавчою новелою в правовідносинах сфери банкрутства є запровадження за взаємною згодою власника підприємства-боржника і його кредиторів процедури досудової санації, як найбільш дешевої і короткострокової можливості позасудового врегулювання і вирішення сторонами боргових спорів за конкретними господарськими договорами, угодами і правочинами на умовах одночасного застосування законодавчо визначених механізмів санації і мирової угоди.

Практична ж реалізація передбачених чинним законодавством України механізмів та процедур санації, як інституту відновлення платоспроможності підприємства-боржника, яка дозволить значній

кількості підприємств та підприємців-боржників відновити свій фінансово-економічний стан та подолати кризові явища з досягненням мети та цілей підприємницької діяльності – отримання прибутку, взагалі не можлива без набуття відповідних знань та досвіду стосовно умов ініціювання та проведення процедури досудової санації.

Нову для сфери регулювання правовідносин неплатоспроможності конкурсну процедуру санації боржника, яка здійснюється у позасудовий спосіб без порушення Господарським судом провадження у справі про банкрутство, але під судовим контролем, встановлює і регулює ст. 6 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом». Досудова санація означає проведення санації суб'єкта права, який лише має намір стати боржником, або фактичного боржника з метою уникнення можливого і прогнозованого стану неплатоспроможності, який вірогідно може виникнути при виконанні певних господарських зобов'язань. Для початку (відкриття) цієї форми санації потрібне лише вільне волевиявлення сторін – учасників (суб'єктів) санації. Санацію боржника може бути передбачено договором, на підставі якого виникло грошове зобов'язання боржника. Ініціатива проведення санації може виходити як від боржника (потенційного боржника), так і від кредитора.

Досудова санація – це система заходів щодо відновлення платоспроможності підприємства-боржника, які може здійснювати власник майна або орган уповноважений управляти майном боржника, в тому числі, державне агентство України з управління державними корпоративними правами та майном з метою запобігання банкрутству боржника до початку порушення провадження у справі про банкрутство.

Об'єктом санації без порушення провадження у справі про банкрутство є платоспроможність юридичної особи. Суб'єктами добровільної санації є: боржник – юридична особа, власник майна (орган, уповноважений управляти майном) боржника; кредитори боржника; треті особи (інвестори).

Процедура добровільної санації боржника складається з двох частин: позасудової діяльності суб'єктів права добровільної санації та судового розгляду питання про проведення процедури добровільної санації боржника.

Позасудова діяльність суб'єктів права добровільної санації включає:

розгляд пропозиції щодо санації боржника власником боржника, який приймає відповідне рішення про згоду на проведення санації боржника на запропонованих або погоджених ним умовах;

укладання боржником відповідного договору (правочину) з ініціатором (ініціаторами) санації боржника;

отримання від інших кредиторів, загальна сума вимог яких перевищує п'ятдесят відсотків кредиторської заборгованості боржника згідно з даними його бухгалтерського обліку відповідної письмової згоди на проведення санації боржника;

розробка плану санації боржника;

погодження плану санації усіма забезпеченими кредиторами;

схвалення плану санації загальними зборами кредиторів боржника.

Судовий розгляд питання про проведення процедури добровільної санації боржника передбачає участь місцевого господарського суду у процедурі досудової санації, прийняття та розгляд Господарським судом заяви про затвердження плану санації боржника, винесення відповідної ухвали.

Санація до порушення провадження у справі є пільгою для боржника, оскільки використовує економічно дешевий механізм врегулювання або вирішення боргових зобов'язань. Водночас ця процедура є також вигідною і для кредиторів боржника тому, що суттєво скорочує термін задоволення їх кредиторських вимог. Правовідносини з досудової санації розраховані лише на сумлінних боржників та їх кредиторів, а порушення порядку введення досудової процедури завжди призводить до її скасування.

Санація до порушення провадження у справі про банкрутство регулюється ст. 6 Закону України «Про відновлення

платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», а також Положенням про порядок проведення санації до порушення справи про банкрутство, затвердженим постановою пленуму Вищого господарського суду України від 17 грудня 2013 року № 15.

Для того, щоб ініціювати процедуру досудової санації необхідною є наявність відповідних умов: згода власника (органу уповноваженого управляти майном) боржника; згода кредиторів, що становлять 50 % і більше всієї балансової заборгованості боржника; згода всіх забезпечених кредиторів; балансова заборгованість боржника повинна бути задекларована боржником; наявність ознак неплатоспроможності боржника або її загрози.

Отже, кризовий стан економіки країни поставив перед українським бізнес-середовищем, науковцями та законодавцем нові актуальні питання щодо реального виведення чисельної кількості підприємств-боржників зі стану неплатоспроможності шляхом практичного запровадження, з одночасним удосконаленням (осучасненням) практикою інституту відновлення платоспроможності у вигляді досудової санації.

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДТВОРЕННЯ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

*Коваленко М.В., к.е.н., доцент,
Полтавська державна аграрна академія*

Незалежно від виробничих відносин у державі певні економічні закони є обов'язковими передумовами її розвитку. Серед них – закон відтворення, який передбачає якісне та кількісне відновлення та розширення всіх складових ресурсного потенціалу та ефекту від їх використання на кожному наступному етапі виробничого процесу. На всіх етапах економічного розвитку об'єктивна необхідність відтворення зумовлена необхідністю виробництва матеріальних благ. Щоб жити, необхідно споживати

матеріальні блага, а щоб споживати їх, слід виробляти суспільний продукт. Отже, якщо споживання є безперервним, то й виробництво повинно постійно відновлюватись, тобто відтворюватись. Іншими словами, відтворення є не що інше як безперервність, повторюваність виробництва.

Відтворення інвестицій являє собою постійне відновлення інвестиційних вкладень, яке проявляється у збільшенні результативних показників діяльності підприємства – валової, товарної продукції, прибутку. Виокремлюють просте та розширене відтворення інвестицій. Простим вважається відтворення, за якого інвестиційні вкладення відновлюються у попередньому розмірі, а розширеним – у збільшеному розмірі.

Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва повинно здійснюватись шляхом збільшення віддачі від вкладеного капіталу. Нарощування інвестиційної забезпеченості виробництва повинно супроводжуватись збільшенням обсягу валової продукції як одного з основних показників відтворення вкладеного капіталу.

Головним показником, який характеризує рівень відтворення інвестицій, є ефект і його відношення до витрат, що обумовлюють одержання ефекту. В якості ефекту можуть бути використані вартісні показники результативності діяльності підприємства та натуральні показники обсягів виробництва та реалізації продукції (табл. 1).

Аналіз даних, наведених у табл. 1, свідчить про високі темпи відтворення та ефективне використання інвестицій у ТОВ «Чиста криниця». Незважаючи на тенденцію до зменшення розміру інвестицій, обсяг виробництва продукції рослинництва за видами мав тенденцію до збільшення. Так, обсяг виробництва озимої пшениці у розрахунку на 1000 грн інвестицій протягом 2010-2014 рр. збільшився на 47,6 ц (2,8 раза), кукурудзи на зерно – на 294,3 ц (134,2 %), ячменю – на 7,9 ц (1,5 раза), соняшнику – на 38,8 ц (113,2 %).

У ТОВ «Компанія «ФАРМКО» має місце подібна до попереднього тенденція. Так, на фоні зменшення розміру інвестицій

протягом аналізованого періоду на 10841,0 тис. грн (95,5 %) спостерігається прогресуюче збільшення обсягу виробництва продукції рослинництва.

Таблиця 1

Показники відтворення інвестицій у сільськогосподарських підприємствах Полтавської області*, 2010-2014 рр.

Показники	Роки					Відхилення 2014 р. до 2010 р.	
	2010	2011	2012	2013	2014	+, -	%
ТОВ «Чиста криниця» Новосанжарського району							
Вироблено на 1000 грн інвестицій:							
пшениці озимої, ц	16,9	14,3	0,002	68,1	64,5	47,6	2,8 р.
кукурудзи на зерно, ц	219,3	80,6	15,3	473,5	513,6	294,3	134,2
ячменю ярого, ц	5,2	1,0	0,3	7,9	13,1	7,9	151,3
соняшнику, ц	34,3	6,4	3,5	73,3	73,1	38,8	113,2
ТОВ «Компанія «ФАРМКО» Машівського району							
Вироблено на 1000 грн інвестицій:							
пшениці озимої, ц	4,4	37,2	-	18,7	126,1	121,7	27,8
кукурудзи на зерно, ц	22,0	286,4	25,1	107,8	999,2	977,2	44,5 р.
ячменю ярого, ц	4,7	24,6	0,9	3,1	25,3	20,6	4,4 р.
соняшнику, ц	-	-	7,4	18,6	166,7	166,7	х
ТОВ «Приват-Агро-Альянс» Машівського району							
Вироблено на 1000 грн інвестицій:							
пшениці озимої, ц	9,4	2,8	-	20,5	1,2	-8,2	-87,5
кукурудзи на зерно, ц	22,2	7,5	6,2	69,4	6,4	-15,9	-71,4
соняшнику, ц	7,1	0,3	2,4	19,9	1,9	-5,3	-73,8
сої, ц	10,2	1,6	2,2	0,8	0,6	-9,6	-94,0
ріпаку, ц	-	0,3	0,7	4,1	0,1	0,1	х

Джерело: розрахунки автора

Дані табл. 1 свідчать про низькі темпи відтворення та неефективне використання інвестицій у ТОВ «Приват-Агро-Альянс». Незважаючи на тенденцію до збільшення обсягу інвестицій (більше, ніж у 5 разів у 2014 р. проти рівня 2010 р.), обсяг виробництва продукції рослинництва за видами в розрахунку на 1000 грн інвестицій мав тенденцію до зменшення.

Аналіз свідчить, що на розвиток сільського господарства у ТОВ «Приват-Агро-Альянс» виділяються великі кошти, а тому дуже важливо своєчасно і раціонально їх використовувати, добиватися найвищої віддачі, всебічно підвищувати ефективність виробництва.

Відтворення інвестицій повинно бути спрямоване на безперервне відновлення засобів виробництва за рахунок продуктивної виробничо-господарської діяльності суб'єктів аграрного сектора. Воно передбачає розширення інвестиційної діяльності підприємств, оновлення застарілих машин та обладнання більш якісними і досконаліми, удосконалення існуючої амортизаційної політики, збільшення розмірів валової, товарної продукції, прибутку, зростання рівня рентабельності.

В ринкових умовах господарювання інвестиційна діяльність сільськогосподарських підприємств повинна бути направлена на досягнення максимального рівня віддачі від інвестицій, здійснених у виробництво.

В сучасних умовах розвитку актуальним є переведення господарської діяльності аграрного підприємства на рейки розширеного відтворення, тобто переорієнтація його на отримання вагомого відшкодування понесених виробничих витрат.

ПРИЙНЯТТЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РІШЕНЬ

*Коломієць Н.О., к.е.н., доцент,
Харківська державна зооветеринарна академія*

Активізація інноваційної діяльності є необхідною умовою розвитку аграрного сектора економіки України, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних сільськогосподарських підприємств. Перспективи вирішення цього завдання залежать від спроможності підприємств галузі прийняти відповідні вкладення й освоїти їх з прийнятним для інвесторів рівнем ефективності.

Потреби підприємства в інвестиціях визначають з урахуванням можливостей залучення інвестиційних ресурсів за рахунок як внутрішніх, так і зовнішніх джерел фінансування та інвестиційних проєктів.

Вибір ефективного інвестиційного проєкту – важлива складова управління реальними інвестиціями. Під час вибору інвестиційного проєкту враховують характеристики, що розрізняють проєкти, їх класифікаційні ознаки.

Розвиток науки і техніки в Україні має базуватися на реанімації та стимулюванні розвитку науково–технічного потенціалу, збільшенні інвестицій у науку, складанні короткострокових і довгострокових науково–технічних програм, підвищенні рівня наукового забезпечення розвитку сільського господарства України.

Проблема вибору інвестиційних проектів та оцінювання їх економічної ефективності багатогранна й актуальна. Питанням інвестиційних проектів та інвестиційної привабливості сільськогосподарських підприємств присвячені праці провідних вітчизняних вчених: О.І. Гуторова, М.І. Кісіля, А.Б. Буряка, А.М. Поддєрьогіна, П.Т. Саблука, М.А. Садикова. В їх працях знайшли своє відображення окремі аспекти проблеми економічного регулювання інвестиційної діяльності сільськогосподарських підприємств, їх інвестиційна привабливість. Аналіз досліджень і публікацій свідчить про відсутність системного й комплексного підходу до визначення концептуальних засад політики підтримки інвестиційної та інноваційної діяльності у галузі сільського господарства. Саме недостатня вивченість питань економічного регулювання інвестиційної діяльності та методів оцінювання їх економічної ефективності в сільськогосподарських підприємствах зумовлюють необхідність дослідження, визначають його мету.

В управлінні реальними інвестиціями вибір інвестиційних проектів та оцінювання їх економічної ефективності є одним із найвідповідальніших етапів. Потреби підприємства в інвестиціях визначають з урахуванням можливостей залучення інвестиційних ресурсів за рахунок як внутрішніх, так і зовнішніх джерел фінансування та інвестиційних проектів.

Вибір інвестиційних проектів, що є однією із складових управління інвестиціями, здійснюють на основі оцінювання їх ефективності. Ефективність інвестиційних проектів оцінюється на основі таких методичних підходів: оцінки повернення інвестованого капіталу на основі показника грошового потоку, який формується за рахунок сум чистого прибутку та амортизаційних відрахувань у процесі експлуатації інвестиційних проектів; обов'язкового приведення до теперішньої вартості як інвестованого капіталу, так і сум грошового потоку; вибору диференційованої ставки процента (дисконтної ставки) у процесі дисконтування грошового потоку для

різних інвестиційних проєктів. У процесі прийняття рішень щодо реалізації окремих альтернативних інвестиційних проєктів вирішальну роль відіграє оцінювання їх ефективності. Для такого оцінювання необхідно здійснити фінансовий аналіз кожного з проєктів і зіставити показники доходів та витрат з урахуванням рівня інвестиційних ризиків.

Якщо через певний період сума доходів, пов'язаних із реалізацією інвестиційного проєкту, перевищує суму інвестиційних витрат, підприємство одержує чистий інвестиційний дохід або «позитивний грошовий потік» (positive cash flows). Якщо ж сума інвестиційних витрат буде більша, ніж сума отриманих доходів, то підприємство має так звані чисті інвестиційні витрати або «відплив грошових коштів» (cash outflow). Сукупність позитивних і негативних «відпливних» грошових потоків протягом періоду реалізації інвестиційного проєкту має назву «чистий грошовий потік» (NetCashFlow).

Велике значення інвестиційного проєкту в управлінні капітальними інвестиціями полягає в тому, що це документ, який забезпечує окремі напрями стратегічного розвитку підприємства шляхом реального інвестування, обґрунтовує потребу у відповідних інвестиційних ресурсах у різних формах їх і містить систему відповідних управлінських рішень щодо забезпечення найефективніших форм реалізації поставлених у ньому інвестиційних цілей.

Критерій прийняття інвестиційних рішень на основі розрахованої суми чистої приведеної вартості (за відповідної диференціації ставки дисконту) є однаковим для будь-яких форм реального інвестування і типів інвестиційних проєктів.

Література: 1. Балабанов І.Т. Основи фінансового менеджменту: Нав. посібник. / І.Т.Балабанов // - М.: Фінанси та статистика, - 2001- 342с. 2. Вінченко І.І. Інвестиційна діяльність аграрних підприємств: монографія / І.І. Вінченко. – Донецьк: Юго-Восток, 2010. – 444 с. 3. Гуторов О.І. Розвиток інвестиційної діяльності в галузі тваринництва сільськогосподарських підприємств / О.І. Гуторов // Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки». - 2001.- № 5. – С. 11-19. 4. Захарін С. Макроструктурні особливості інвестиційного процесу в корпоративному секторі / С. Захарін // Економіка України. – 2008. – №6. – С. 27-36. 5. Кісіль М.І Стратегічні напрями інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства / М.І. Кісіль// Економіка АПК. – 2012. - №9. – С.36 – 39.

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

*Малій О.Г., к.е.н, доцент,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка*

Сучасний стан більшості сільськогосподарських підприємств вимагає постійного пошуку зовнішніх джерел фінансового забезпечення. Але, нажаль потенційні можливості доступу їх до банківських кредитів залишаються обмеженими.

Різним аспектам забезпеченості кредитними ресурсами приділяється постійна увага як науковців, так і спеціалістів-практиків. Значний вклад у вирішення фінансових проблем підприємств внесли відомі вітчизняні вчені В. Амбросов, О. Гудзь, М. Дем'яненко, П. Саблук, П. Стецюк, А. Чупіс та багато інших дослідників. Поряд з тим, питання кредитного забезпечення виробничої та інвестиційної діяльності підприємств залишаються актуальними.

Метою статті є дослідження закономірностей та тенденцій фінансово-кредитного забезпечення, оцінка впливу аграрної політики на формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств.

Специфіка сільськогосподарського виробництва, а саме нерівномірність вивільнення і вкладання грошових коштів протягом року, зумовлює необхідність залучення зовнішніх джерел для підтримування ефективної діяльності підприємства. Найбільш вагомим зовнішнім джерелом фінансового забезпечення сільськогосподарських підприємств є банківський кредит [2,3].

Станом на 01.12.2015 року в Україні було зареєстровано 120 банків [8]. Лідерами у кредитуванні аграрного виробництва були такі надвеликі банки, як Приватбанк, Ощадбанк, Укресімбанк, Промінвестбанк, Райффайзен Банк Аваль, Креді Агріколь Банк, УкрСиббанк, ПУМБ, UniCredit Bank в основному завдяки розгалуженій мережі відділень цих банків.

Аналіз кредитного забезпечення у 2005-2015 роках, показує, що кредитування підприємств агропромислового комплексу мало циклічний характер. Так, у тренді можна виділити три періоди. Один з 2005 по 2008 рік, коли обсяги наданих кредитів зросли майже удвічі (з 10,4 до 20,1 млрд. грн.), з 2009 по 2011 рік, обсяги кредитування зменшились, але мали позитивну динаміку (з 6,8 до 14,9 млрд. грн.), і з 2012 по 2015 рік обсяги кредитування агровиробників зменшились (з 13,5 до 9,4 млрд. грн.) і наблизились до рівня 2005 та 2010 років [6].

Спостерігається циклічність і у отриманні пільгових кредитів. Так, у 2005-2008 році питома вага пільгових кредитів коливалась від 75 до 54% від загального обсягу отриманих кредитів, у 2009-2011 році – 61-28%, у 2012-2015 роках частка пільгових кредитів суттєво зменшилась і коливалась від 10 до 2,7% від загального обсягу використаних кредитів. Кількість підприємств, які скористалися програмами зменшилась з 10870 у 2005 році до 630 підприємств у 2015 році [6].

Середні процентні ставки по кредитах, наданих сільськогосподарським підприємствам, варіювали від 17,4% у 2005-му, 17,6% у 2012-му до 24-26% у 2015-му році [8].

Потенційні можливості доступу агровиробників до банківських кредитів визначаються наступними чинниками: вартістю кредитних ресурсів комерційних банків, спроможністю позичальника повернути основну суму боргу і відсотки за користування ним, а також наявністю надійного забезпечення [3].

Вартість кредитних ресурсів сьогодні для сільськогосподарських товаровиробників становить 24-26%, це більше ніж для суб'єктів інших видів діяльності, яким кредити надаються під 22-23 %.

Проте, незалежно від чинників ціноутворення на кредитному ринку, сільськогосподарські підприємства потребують встановлення невисокого розміру плати за користування кредитними ресурсами. Така об'єктивна вимога спричинена низькою прибутковістю сільськогосподарського виробництва порівняно з іншими галузями народного господарства, а відповідно

й неспроможністю сплачувати кредитору ринковий відсоток за одержаний кредит.

Фінансова нестабільність і збитковість багатьох сільськогосподарських підприємств, низька кредитоспроможність підприємств галузі також перешкоджають розвитку кредитних відносин, адже банки бажають бачити в позичальниках лише прибуткових клієнтів [4].

Відсутність ліквідної застави також обмежує доступ підприємств галузі до банківських кредитів. Відомо, що у загальній вартості майна сільськогосподарських підприємств, яке може бути використане як застава за кредитом, понад 76% припадає на необоротні активи, переважну частину яких становлять основні засоби, які є неліквідними через високий рівень зносу (70-80%) та моральну застарілість.

Питома вага кредитних ресурсів, спрямованих комерційними банками в сільське господарство складає менше 1% від ВВП країни, в той час як частка продукції сільського господарства у структурі ВВП перевищує 18%.

Державна підтримка сільськогосподарського виробництва у більшості країн світу є пріоритетним напрямом їх аграрної політики. Вона є одним із міцних зовнішніх джерел формування фінансових ресурсів сільськогосподарських підприємств [5].

Дослідження державної підтримки відповідно до програми часткової компенсації ставок за кредитами комерційних банків свідчать про її нестабільний характер та недостатній обсяг. Так, якщо у 2005-2008 роках частка пільгових кредитів складала 73-75% у їх загальному обсязі, то починаючи з 2009 року вона поступово зменшувалась і склала у 2015 році лише 2,7%. Кількість підприємств, отримавших пільгові кредити за період з 2005 по 2015 рік зменшилась більш ніж у десять разів. Таким чином вирішити питання з кредитним забезпеченням галузі за умови державної кредитної підтримки, нажаль, поки ще не вдалось.

Аналіз кредитного забезпечення сільськогосподарських підприємств дає можливість зробити такі висновки.

Банківська система та держава не відіграють на сьогодні

належної ролі у забезпеченні агропідприємств фінансовими ресурсами. Висока вартість кредитних ресурсів, відсутність відповідного забезпечення та недостатня кредитоспроможність більшості господарств перешкоджають розвитку ефективних відносин між комерційними банками та сільськогосподарськими товаровиробниками. Відтак, основними напрямками стабілізації механізму кредитування сільськогосподарських підприємств мають стати розробка комплексу заходів з боку держави і банківської системи, спрямованих на розвиток системи взаємодії з аграрним сектором економіки: збільшення бюджетних асигнувань, раціональне використання бюджетних коштів, залучення іноземних кредитів, зниження процентних ставок для сільськогосподарської галузі, враховуючи швидкість обороту капіталу, зі збереженням середньої ставки загалом у народному господарстві, вдосконалення методик оцінки кредитоспроможності позичальників, які б враховували специфічні особливості сільськогосподарської галузі.

Література: 1.Амбросов В.Я. Фінансова стабілізація розширеного відтворення в аграрному секторі економіки/ В.Я.Амбросов //Агроінком.-2007.-№7/8.- С.26-28. 2.Мазнев Г.Є. Проблеми фінансового забезпечення інноваційного розвитку аграрного сектору / Г.Є.Мазнев // Економіка АПК. 2014.-№9.- С.5-13. 3.Малій О.Г. Методичний підхід щодо визначення ефективності банківського кредитування / О.Г.Малій //Економіка і управління. Науково-практичний журнал. -2006.-№5. – С.102-106. 4.Малій О.Г. Фінансово-кредитні відносини в АПК:[монографія] /О.Г.Малій. – Харків: ХНТУСГ, 2008. -210с. 5.Стецюк П.А. Трансформація матриці банківського кредитування сільськогосподарських підприємств / П.А.Стецюк, О.Є.Гудзь, А.В.Войтюк // Економіка АПК.-2013.- №12.-С.49-54. 6. Матеріали офіційного сайту Міністерства агрополітики і продовольства України (Електронний ресурс).-Режим доступу: <http://minagro.gov.ua>. 7. Матеріали офіційного сайту Національного банку України (Електронний ресурс).-Режим доступу: <http://www.bank.gov.ua>. 8. Матеріали офіційного сайту Національного рейтингового агентства "Рюрік" Аналітичний огляд банківської системи України за I півріччя 2015р. – (Електронний ресурс) Режим доступу: <http://www.rurik.com.ua>.

ІНВЕСТИЦІЙНА ОСНОВА ОСВОЄННЯ ІННОВАЦІЙ

*Накісько О.В., к.е.н., старший викладач,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка,
Ху Даньке, магістрант, Китайська Народна Республіка*

Основою інноваційного процесу є інвестування. Статистичний аналіз показує, що основним джерелом фінансування інноваційних процесів є власні кошти підприємства, а головною часткою коштів, які спрямовуються на інноваційні процеси, є придбання основних засобів.

Вихідною умовою реалізації інноваційних програм є фінансовий потенціал, який відображає взаємодію наявних ресурсів та невикористаних можливостей, що формують його єдину сутність. Надзвичайно актуальною уявляється проблема пошуку рішень, пов'язаних із розробкою механізму вивільнення фінансового потенціалу як сукупності фінансових можливостей економічної системи для інноваційного розвитку економічного прогресу.

Аналіз напрямів активізації фінансового потенціалу та пошук джерел фінансових ресурсів потребує вивчення механізмів мобілізації та трансформації цих джерел у фінансові ресурси. Основними напрямками цього процесу є стимулювання джерел утворення інвестиційних ресурсів на мікрорівні, оптимізація податкового тиску, зміни політики доходів держави з метою залучення до інноваційно-інвестиційних процесів населення як масового інвестора.

Якщо в умовах економіки індустріального типу основними складовими трансформаційного потенціалу економіки є природно-ресурсний та ресурсно-трудоий потенціали, а також потенціал основних промислово-виробничих фондів, то за умов постіндустріальної економіки на перший план виходить інноваційний, а також інвестиційний потенціал.

Як демонструє статистика, на теперішньому і подальших етапах розвитку власні кошти підприємств залишаються основним джерелом фінансування капіталовкладень і тому забезпечення стабільності цього джерела надзвичайно важливо.

В кризовий період в складі власних коштів підприємства повинна різко збільшуватися частка амортизації на реновацію через скорочення масштабів інвестованого прибутку.

У цьому зв'язку рішення проблеми реальної оцінки основних засобів, забезпечення підприємствам достатньої норми амортизаційних відрахувань є актуальним завданням податкової політики.

Для нормалізації ситуації відносно амортизації як джерела відтворення основного капіталу звичайно пропонується враховувати постійний ріст вартості основних фондів (шляхом їх індексації), а також використовувати методи прискореної амортизації. Метод прискореної амортизації як метод фінансової мобілізації ресурсів для інвестування не втратить свого значення на довгостроковий період. Використання такого методу буде більш актуальним у процесі посилення впливу морального зносу в період впровадження нових технологій і нової техніки.

Методи прискореної амортизації можна розглядати лише в комплексі інших заходів щодо підвищення інвестиційної активності підприємств. По-перше, тому, що прискорена амортизація поширюється лише на порівняно нове обладнання, частка якого незначна. По-друге, строки прискореної амортизації не відображають фактичного використання устаткування, що, внаслідок простоїв, не дозволяє відновлювати виробничі фонди через відсутність дійсного перенесення їхньої вартості на готовий продукт.

Крім амортизаційних відрахувань, частиною власних коштів підприємств, що забезпечують розширення виробництва, є прибуток. Однак реально тільки невелика частина прибутку, як основного джерела інвестицій підприємств, іде на розвиток виробництва. У цьому випадку реальне інвестування в приріст або у відшкодування основних фондів (якщо амортизаційного фонду не вистачає для цих цілей в умовах інфляції) і його спрямованість залежать, за інших рівних умов, від ваги податкового тягара й вибірковості пільгового оподаткування.

В такій ситуації поряд з податковою недоторканністю інвестиційних коштів, що заохочує підприємства перерозподіляти доходи на користь інвестицій, повинні бути створені умови для

одержання самих доходів. У цьому зв'язку вимагає перегляду вся структура податків і розміри ставок по конкретних видах податкових платежів. Незважаючи на те, що відсотки різних видів податків з підприємств начебто б невеликі, у сукупності сумарне податкове вилучення прибутку становить значну величину. У результаті, оподаткування набуло фіскального, конфіскаційного характеру. Доходів, що залишаються, часом не вистачає не те що на інвестиції, але й на поточний ремонт і підтримку техніки в робочому стані.

Якщо взяти до уваги стійку тенденцію падіння абсолютних розмірів прибутку, через спад виробництва й подорожчання матеріальних ресурсів, що йдуть на покриття інвестицій (машин, устаткування), то реальна величина інвестицій підприємств виявляється невеликою.

Без упорядкування тягаря оподатковування не можна створити сприятливий клімат для інвестиційної діяльності. Для стимулювання інвестиційної активності підприємств необхідно розробити особливий розділ податкового кодексу, пов'язаний з ризиковими капіталовкладеннями підприємств агропродовольчого сектору, оскільки цей сектор є стратегічно важливим для визначення іміджу України у міжнародній системі розподілу праці.

УЧЕТ СОБСТВЕННОГО КАПИТАЛА В СИСТЕМЕ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ

*Огийчук Н.Ф., к.э.н., профессор, Завальнюк Д.В., студентка,
Харьковский национальный аграрный университет
им. В.В. Докучаева*

Создание и дальнейшее функционирование предприятия невозможно без формирования собственного капитала, который определяется как стоимость чистых активов предприятия и рассчитывается как разница между стоимостью имущества предприятия и его обязательствами [1, с.135].

Степень ответственности предприятия за созданными обязательствами определяется величиной его собственного

капитала, снижение удельного веса которого в валюте Баланса (Отчета о финансовом состоянии) прямо пропорционально влияет на уровень ответственности хозяйственного общества в части погашения задолженности перед его учредителями и кредиторами. В то же время, превышение размера такого капитала над оптимальной потребностью в собственных финансовых ресурсах свидетельствует о допущенных ошибках в выбранной политике управления.

В современных условиях применяются новые подходы к трактовке и учетного отражения собственного капитала. На момент создания предприятия значение его собственного капитала соответствует стоимости внесенных учредителями ресурсов в обмен на корпоративные права. В процессе хозяйственной деятельности величина такого капитала будет зависеть от проведенных операций, в том числе:

- 1) признания доходов и расходов, которые влияют на формирование финансового результата деятельности предприятия;
- 2) дополнительные взносы учредителей сверх величины зарегистрированного уставного капитала;
- 3) переоценка материальных и нематериальных необоротных активов и финансовых инструментов;
- 4) получение на безвозмездной основе объектов необоротных активов;
- 5) распределение полученной прибыли и тому подобное.

При осуществлении операций с собственным капиталом возникают расчеты со следующими налогами: налог на добавленную стоимость, налог на прибыль и налог с доходов физических лиц [2].

Теоретические подходы применения налоговых изменений в упрощенную систему налогообложения позволяет адекватно реагировать сельскохозяйственным товаропроизводителям на изменения в законодательной базе и экономической ситуации в стране, фискальной политике государства, повышать эффективность деятельности аграрных предприятий и получать максимальный результат деятельности в условиях минимизации издержек.

При формировании уставного капитала предприятия операции по внесению учредителем основных средств, нематериальных активов, производственных запасов подлежат обложению налогом на добавленную стоимость, при этом признается налоговый кредит у эмитента корпоративных прав.

Операции по внесению денежных средств учредителем в уставный капитал предприятия не облагаются налогом на добавленную стоимость, и у эмитента корпоративных прав не признается налоговый кредит.

Операции по начислению компенсации участнику – физическому лицу при выходе из предприятия более размера взноса в уставный капитал и дивидендов облагаются налогом с доходов физических лиц.

Продажа акций за деньги, в обмен на другие ценные бумаги или корпоративные права не будет объектом обложения НДС. При продаже акций за деньги, в обмен на другие ценные бумаги или корпоративные права (т.е. при операциях поставки, не является объектом налогообложения) в акционерных обществах возникнет вопрос о распределении входного НДС по накладным расходам.

Внесение изменений в систему налогообложения сельскохозяйственных предприятий требует пересмотра методики учета единого налога, поскольку действующая практика отрицательно влияет как на формирование реальных расходов и доходов, так и на определение собственного капитала [3].

В связи с этим целесообразно изменить название счета 98 «Налог на прибыль» на «Налог на доходы» с выделением субсчетов и составлением бухгалтерских записей:

981 «Налог на прибыль»;

982 «Единый налог».

1. Дебет 982 «Единый налог»

Кредит 641 «Расчеты по налогам» – на сумму начисленного единого налога;

2. Дебет 791 «Результаты операционной деятельности»

Кредит 982 «Единый налог» – на сумму уменьшения финансовых результатов предприятия.

3. Дебет 441 «Прибыль нераспределенная»

Кредит 791 «Результаты операционной деятельности» – на сумму уменьшения прибыли от операционной деятельности предприятия.

Литература: 1. Билык М. Д. Финансовый анализ [Текст]: учебное пособие / Н. Д. Билык, О. В. Павловская, Н. М. Притуляк, Н. Ю. Невмержицька – 2-е изд., без изменений. – К: КНЭУ, 2007. – 592 с. 2. Огийчук Н. Ф. Финансовый и управленческий учет по национальным стандартам / В. Я. Плаксиенко, М. И. Беленкова, Л. Г. Панченко и др.; под ред. Н. Ф. Огийчука. - изд. 6-е, перераб. и доп. – К.: Алерта, 2011. – 1024 с. 3. Огийчук Н. Ф. Финансовый и управленческий учет по национальным стандартам / В. Я. Плаксиенко, М. И. Беленкова, Л. Г. Панченко и др.; под ред. Н. Ф. Огийчука. - изд. 6-е, перераб. и доп. – К.: Алерта, 2016. – 1040 с.

FACTORS CONTRIBUTING TO LEARNING ENGLISH FOR PROFESSIONAL FOCUS

*Polyvana L.A., Ph.D., associate professor,
Kharkov Petro Vasilenko Nstional Technical University of Agriculture*

According to the Decree of the President of Ukraine 641/2015 of 16 November 2015 "On announcement 2016 year of English in Ukraine", given the role of English as a language of international communication, to promote its study to expand public access to the world's economic, social, educational and cultural opportunities offered by the knowledge and use of English, ensuring the integration of Ukraine into the European political, economic, scientific and educational space for program support Go Global, which defines learning English a priority development strategy in 2016 declared the year of English in Ukraine [1]. Thus, the course chosen by Ukraine to the European Economic Education Area, which indicates that in the future, will increase the demand for professionals who are fluent in a foreign language and culture of foreign language communication.

That's why important to the education of students in modern KhNTUA named by P. Vasilenko and other higher education institutions in the major vocabulary, because of the level of special vocabulary of professional language communication, the success of foreign language specialists in professional communication. Modern

international educational requirements for graduates of higher educational institutions emphasize that graduates should possess skills initiative statement in a foreign language without noticeable effort related to the search for means of expression in the achievement of social and professional purposes. Thus, the Ministry of Education and Science of Ukraine expects to increase the number of young professionals with good knowledge of English language international academic communication, which is why offers all higher education institutions, including non-linguistic, provide students the opportunity to in-depth language. That learning foreign vocabulary in the major economic specialties students is a necessary component of mastering English as a means of professional communication.

As the Minina N.M., leading direction in learning a foreign language students are non-language university attainment of a level of communicative competence, which would allow to use a foreign language in a particular area of professional activity [2]. Thus, future professionals must possess skills and abilities as the written and oral communications other language as important aspects of the profession.

According to the letter MES №1 / 9-120 of 11 March 2015 "On organization of studying humanitarian disciplines" increased attention to the study of English in higher education, as in p. 2 of the letter states: create conditions for learning English, as the language of international academic communication, to achieve the B2 level graduates under of the Council of education [3]. In the case of student international certificate confirming this level of English, a student (at will) be exempt from the study of this discipline. Level B2, - stated in the recommendations that MON - also called "above average» (Upper-Intermediate). Criteria B2: the student understands the main ideas of complex texts on concrete and abstract topics, including technical topics related to its specialization; can interact with some degree of spontaneity that makes regular interaction with native speakers possible without strain for either party; can capture clear, detailed message with a wide range of topics and can express his views on the basic problem, to show the advantages and disadvantages of various options. That is, if you look, strap requirements for students studying English raised pretty high. There is no dispute in the modern global world qualified expert or researcher simply must possess not only knowledge of the specialty, but also as a foreign

language. What are the challenges facing teachers in preparing students for accounting and auditing in non-linguistic institutions? How realistic is to prepare students to level B2 in such institutions? At first glance it seems impossible. But if they carried two mandatory terms, this task will not seem so difficult. In - first, students are aware of the importance of English in their life, and his own desire to learn English. In non-linguistic university (KhNTUA named by P. Vasylenko) not all students for various reasons, have a sufficient level of English after graduation. Another problem is quite weighty, such as not all students have the desire to learn a foreign language. Quite often you can hear from students that they acted on a specialty accounting and auditing, as well as advanced knowledge of a foreign language they do not need in the future. Over time, senior students of course realize that the English language - vital, but the first university courses they do not even realize. Thus, the student desire to learn English professional orientation - the first and principal factor influencing the final result. In - the second, a small number of hours given to the study of a foreign language for professional orientation. For example, in KhNTUA named by P. Vasylenko - a pair of one a week for two semesters, the first-year students. While believed to learn a foreign language from scratch or from level A1 to level B2 requires at least 1500 hours.

So if two conditions are met, we will get the necessary minimum hours and adequate interest from students, then this combination is realistic to expect that the output of the university students will have the amount of English that corresponds to the level B2 or at least B1. Given the fact that, thanks to modern means of mass communication, opening up huge opportunities for learning, foreign language learning is not something complicated and elusive. Online crowded wide variety of courses, programs and exercises. You just need the desire and technical support that will only contribute to the study of a foreign language.

In our opinion, instead of forcing all without exception learn a foreign language by profession, you first need to conduct a survey among students of first and second courses on the subject, who do not just want to teach English, and aims to achieve the level of B2 and foreign language specialty and will definitely attend classes. Based on the survey results we will determine the total number of students, the number of groups that begin in-depth study of English. Moreover, it is

necessary to select and combine groups of specialties training course at the university, the knowledge, the desire to learn a foreign language, ability to learning foreign languages. Thus, according to the so-called "test from scratch" and will be the distribution of students in groups according to their level of knowledge. In turn, different groups have different training programs will be drawn up final tests. Students will have the opportunity to assess their progress in learning, or, will see the weaknesses which need to "tighten up" their knowledge.

In summary, I would like to note that KhNTUA named by P. Vasylenko students can create conditions for in-depth study of English by profession, but does not have the right to test the level of English, according to international requirements. As before, the graduates receive diplomas regardless of the presence or absence of pan certificate confirming the level B2. Consequently, we must only comply with well-established mechanism for education.

Literature: 1. The President of Ukraine Decree 641/2015 of 16 November 2015 "On announcement 2016 year of English in Ukraine» // <http://www.president.gov.ua/documents/6412015-19560>. 2. Minina N.M. Programma obucheniya aktivnomu vladeniyu inostrannym yazykom studentov neyazykovyih spetsialnostey i metodicheskie rekomendatsii / N. M. Minina. – M.: «NVI» - «Tezaurus», 1998. – 62 s. 3. Letter of the Ministry of education and science №1/9-120 of 11 March 2015 "On organization of studying humanitarian disciplines" // http://osvita.ua/legislation/Vishya_osvita/46343.

КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ВИРОБНИКІВ

***Шарко І.О., к.е.н., доцент, Бондаренко А., студентка,
Харківський національний аграрний університет
ім. В.В. Докучаєва***

Питання кредитування агропромислових виробників є дуже актуальним у зв'язку з гострою потребою останніх в кредитних ресурсах, а також проблематичністю одержання кредитів. Нині в Україні діє 114 банків, і лише незначна їх кількість надає кредити сільгоспвиробникам, що, в першу чергу, зумовлено високими ризиками неповернення кредитів і їх низькою економічною доступністю для аграріїв (табл. 1).

Умови кредитування сільгоспвиробників*

Банк	Номинальна ставка, % річних	Комісія	Строк/ мінім. аванс, %	Примітки
Ощадбанк	від 23,5	1 % від суми	до 7 років / від 20	обов'язковим є нотаріальне посвідчення договору застави.
Райффайзен банк	22,5-23,5	0,99 % від суми	від 6 міс. до 7 р / від 20	максимальний ліміт – 500 тис. євро. Існують партнерські програми для аграріїв.
Укрексімбанк	23,5	1 % від суми	до 5 р. / від 15	можлива відстрочка погашення основного боргу до 12 місяців.
Укргазбанк	25,5	1 % від суми	до 7 р. / від 20	можлива відстрочка по сплаті основної суми боргу (до 8 місяців).
ПУМБ	немає даних	0,68 % від суми	до 5 р. / від 20	пільгові умови кредитування в рамках спеціальних програм з партнерами Банку.

* Джерело: систематизовано на основі даних офіційних сайтів комерційних банків

Станом на 23 жовтня 2015 р. 1914 підприємств агропромислового комплексу залучили кредити загальним обсягом 13,4 млрд грн, що у 1,5 раза більше, ніж на відповідну дату 2014 р. (8,9 млрд грн), у тому числі: 9,4 млрд грн – короткострокові, 2,4 млрд грн – середньострокові та 1,6 млрд грн – довгострокові кредити. Із них 140 підприємств залучили пільгові кредити у 2015 р. загальним обсягом понад 1,7 млрд грн, в тому числі: 1,2 млн грн – терміном користування до 1 року та 580,8 млн грн – від 1 року [1]. Пільговий кредит дуже важко отримати через досить жорсткі умови і конкурс [2].

Зважаючи на те, що рівень інфляції 2016 р. очікується не нижчим від рівня попереднього року та беручи до уваги підвищений ризик неповернення кредитів сільгоспвиробниками, важкопрогнозованість ситуації з можливим урожаєм зерна 2016 р., твердих підстав для зниження відсоткових ставок комерційними банками не виникає.

Головним джерелом фінансування сільгосп підприємств є власні кошти, але їх обсяг не покриває потребу в інвестиційних ресурсах. Вирішення проблеми вбачається у активізації кредитування аграріїв. Можна запропонувати такі заходи для вирішення поставленого завдання:

- створення спеціалізованого державного аграрного банку;
- залучення вітчизняних та іноземних інвестицій в дану галузь на пільгових умовах;
- прозорість механізму розпорядження державними коштами на підтримку галузі;
- підтримка з боку держави малих та середніх підприємств;
- диверсифікація діяльності аграрних підприємств;
- впровадження інновацій у сільгоспвиробництво для підвищення його прибутковості та інвестиційної привабливості.

Література: 1. Шевченко С. В. Кредитування аграрних підприємств та його альтернативи / С. В. Шевченко [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/41_FPN_2015/Economics/12_202472.doc.htm. 2. Механізм компенсації відсоткових ставок з кредитів для аграріїв // Юридична газета. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://yur-gazeta.com/publications/practice/zemelne-agrarne-pravo/mehanizm-kompensaciyi-vidsotkovih-stavok-z-kreditiv-dlya-agrariyiv-u-2015-roci.html>.

SIMPLIFIED TAX SYSTEM FOR AGRICULTURAL PRODUCERS: UKRAINIAN EXPERIENCE

*Jushko Serhii, PhD in Economics, Associated Professor,
Kharkiv National University of Economics named after S. Kuznets*

Taxation of agricultural producers should take into account the specificity of these economic entities: the seasonality of production, a long period of capital turnover, use of land as the main means of production, low elasticity of demand for food, vulnerability to the impact of monopolistic structures of suppliers and procurement organizations and so on. Fixed agricultural tax, as a special tax system for agricultural enterprises which was allowed to use throughout in Ukraine since 1999 year, took into consideration not only the specific conditions of such

enterprises' work, but also become an efficient and effective form of their support. This system was not the same during the period of its existence (1999-2014 years). The number of taxes, fees and other mandatory payments which are not paid by taxpayers of fixed agricultural tax is reduced, the list of persons who can claim the payment of this tax is revised, etc.

Since 2015 the fixed agricultural tax was replaced by another one – single tax (the producers which perform the requirements established by law are taxed in the fourth group of single tax payers). The name change has affected primarily to the amount of tax payable to the budget. If fixed agricultural tax was calculated based on the monetary value of land, recorded as of July 1, 1995 (in other words, over the years the tax amount remained unchanged, fixed for producers), the single tax is calculated on the basis of indexed monetary value. As a result, due to this reason in 2015-2016 years payable tax amount increased compared to 2014 year: 7.2 times for arable lands and 3.997 times for other lands. Revision of tax rates with increasing them in 2015 year in 3 times, and in addition in 1.8 times in 2016 year means that a farmer who operates in Kharkiv region, has to pay in 2016 year 219.45 UAH of single tax per 1 hectare of arable land, while in 2014 he was obliged to pay only 5.79 UAH, or 37.9 times less.

The increasing of the tax burden is aggravated by the fact that the agricultural enterprises, the tax payers in the fourth group of single tax payers, are exempt from payment of only three mandatory payments now: income tax, land tax for manufacturing agricultural production and rent for special use of water. Such situation has place despite the fact that in 2011 year a fixed agricultural tax replaced 4 obligatory payments, in 2009 year – six, and in 1999 year (the year when the fixed agricultural tax was introduced) – twelve. We will note also that the taxpayers of single tax who are exempt from land tax, have to pay rent for the land. Considering that most agricultural producers operate on leased land, they have no real benefit from the exemption from land tax. We think that under these conditions it is impossible to speak about the existence of a separate tax system for enterprises of the agricultural sector in Ukraine, it is only a minor specific of taxation of agricultural enterprises within

the overall taxation system.

As a conclusion, agricultural producers have to make decisions about their options for taxation. It is obvious that profitable enterprises should continue to pay a single tax in the fourth group of single tax payers, unprofitable or marginally profitable enterprises should consider variant of returning to the general taxation system. In some situations it will be more appropriate to be taxpayers in the third group of single tax payers. In this case tax rate is 3% of revenue (while VAT payable) or 5% of revenue (in case of inclusion of VAT in the single tax).

The issue of building a reasonable taxation system for agricultural producers remains relevant and open. Alternatives may be different here, but the main thing is to combine the elements of land and income taxation which provide equal conditions for producers and create maximum motives for their efficient production.

At the same time it must be understood that even under the perfect tax system, the unsolved problems of disparity in prices for agricultural products and industries, imperfect financial and credit mechanism, unsettled land relations won't allow agricultural enterprises to work effectively and participate fully in the formation of the state and local budgets.

**СЕКЦІЯ 6. Спеціалізація та концентрація
сільськогосподарського виробництва, розвиток
інтеграції та кооперації на селі**

**GLOBAL TENDENCIES OF THE WINTER WHEAT
GRAIN MARKET**

*Waldemar Izdebski, Doctor of Sciences (Economics),
Warsaw University of Technology, Poland*

*Gridin O.V., the senior lecturer,
Kharkiv Petro Vasilenko National Technical University of Agriculture*

Grain production is crucial for the development of all branches of agriculture. Grain farming is the basis of agricultural production, and the level of development is one of the most important indicators of the economy, that directly affect the welfare [1, 3].

Corn is the most important product of agricultural production and feeding grounds for livestock and products of world trade. Production and consumption of winter wheat grain are constantly increasing in the world (Table 1).

Table 1

**The world balance of winter wheat, thousand tones
(according to USDA, 2015)**

Indicator	2012/13 M Y	2013/14 MY	2014/15 M Y	2015/16 MY
Production	658158	714072	726318	727551
Initial supplies	197140	175640	189997	200405
Imports	146995	160641	161532	158232
Domestic consumption	679314	705518	715890	719557
Export	146995	160641	161532	158232
Closing stocks	175640	183663	200405	202399

The situation of the major grain-producing of winter wheat on the world market for the period from 2000 virtually unchanged. Leading producing countries still kept a strong position on the volume of production (table 2). According to the USDA, 52.5% of the cultivated area is concentrated in 10 countries, which are the largest grain producers.

Table 2

**Production of winter wheat in the world, thousand tones
(according to USDA, 2015)**

Countries	2012/13 MY	2013/14 MY	2014/15 MY	2015/16 MY
EU	133850	143134	156449	150675
China	121023	121930	126170	130000
India	94880	93510	95850	90000
Russia	37720	52091	59080	55000
USA	61671	57961	55129	57716
Ukraine	15132	21863	23498	26576
Total	658158	714072	726318	721551

The main exporters of winter wheat grain for a long time on the world market are: USA, Canada, Australia, Argentina, China, EU, Ukraine, Russia, which provides about 90% of its amount. In 2015/16 MY grain export amount of winter wheat in Ukraine totaled 8776 thousand tons (Fig. 1).

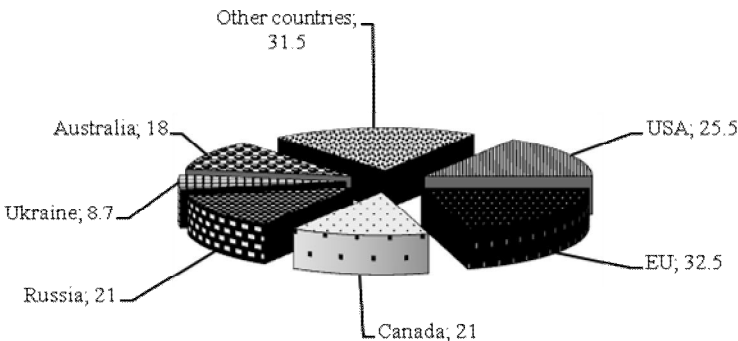

Fig. 1. Export of winter wheat grain in the world, mln t

Source: USDA, 2015

In Ukraine the increase in grain production has strategic importance to improve the agricultural sector, its successful development and poverty crisis in related industries.

One of the significant unrealized competitive advantage of domestic grain is its environmental friendliness and safety. As a result of

the economic crisis, including the deficit of current assets to grain producers, significantly reduced use of fertilizers, respectively, halt the loss of natural soil fertility in recent years [5]. Today Ukraine has large areas of ecologically clean black soils, which can be converted to organic farming within a relatively short transition period. We should note that some agribusinesses have organized grain production in a way that allows their products certified as organic. The development of the grain industry as export-oriented is impossible without the sustainable production of quality products. Based on the dynamics of macroeconomic processes to support agriculture, including state regulation of grain market, estimates its production in Ukraine in 2020 can be provided at 80 million tons, and Ukraine is able to produce 95 million tons of grain in 2030 [2].

In the complex economic measures to stimulate foreign grain trade is the most effective means of state financial assistance to domestic exporters, including with the involvement of the state budget, which provides for the use of mechanisms of export credit, export credit insurance, state guarantees [4]. In this case, measures on stimulation of exports at the expense of the state budget have to comply with WTO requirements, that determine accepted in the world practice the procedure for granting state support for exports.

Literature: 1. Bezpieczeństwo energetyczne na wspólnym rynku energii Unii Europejskiej / [Redakcja naukowa Stanisław Gędek, Mariusz Ruszel]. – Warszawa: Wydawnictwo Rambler, 2015. – 325 с. 2. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / [Присяжнюк В.М., Зубець М.В., Саблук П.Т. та ін.]; за ред. М.В.Присяжнюка, М.В.Зубця, П.Т. Саблука, В.Я.Меселя-Веселяка, М.М.Федорова. – К.: ННЦІАЕ, 2011. – 1008 с. 3. Грідін О.В. Світовий ринок зерна: стан, проблеми та перспективи розвитку / О.В. Грідін // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія «Економіка та менеджмент». – 2008. - Випуск 8/1, (31), – С. 75-78. 4. Грідін О.В. Державна підтримка зерновиробництва / О.В. Грідін // Вісник Харківського національного технічного університету сільського господарства: Економічні науки. – Харків: ХНТУСГ. – 2010. – Вип. 98. – С. 197-204. 5. Грідін О.В. Ринок зерна: загальносвітові та українські тенденції / О.В. Грідін // Ринкова трансформація економіки: стан, проблеми, перспективи: III міжнародна науково-практична Інтернет-конференція, 9-23 квітня 2012 р.: матеріали у двох томах. – 2012. – Т. 1. – С. 294-296.

КЛАСТЕРИЗАЦІЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА

*Брик Г.В., к.е.н., доцент,
Львівський національний аграрний університет*

Одним із важливих напрямів розвитку країни є політика сталого розвитку сільських територій та агропромислового виробництва на основі формування кластерів. Хоча кластери не є новим феноменом у світі та Україні, однак як свідчить практика, в багатьох країнах саме вони стали одним із найпоширеніших інструментів подолання перешкод на шляху розвитку малого і середнього бізнесу.

Кластер являє собою мережеву виробничо-комерційну структуру, що має здатність концентруватися, об'єднувати споріднених і супутніх, часто навіть конкуруючих виробників з метою кооперації для виробництва конкурентоспроможної продукції. Тісна кооперація між підприємствами-виробниками і їх партнерами, такими як науково-дослідні інститути, навчальні і консалтингові організації, що розташовані в безпосередній географічній близькості, на сьогодні є найбільш успішною моделлю розвитку. Особливої популярності кластерна форма організації виробництва набула після того, як забезпечила високу ефективність у використанні нових знань і розвитку інноваційних технологій [3].

Сільське господарство є найбільш перспективним для кластеризації, адже практично кожна область регіону має унікальний аграрний потенціал, який при ефективному використанні за допомогою кластерної моделі, сприятиме виробництву конкурентоспроможної продукції.

Для забезпечення розвитку аграрного виробництва та сільських територій можливі такі типи кластеризації:

- агропромислова кластеризація – концентрація та спеціалізація агропромислового виробництва з формуванням на території замкнутих циклів «виробництво, зберігання, переробка та

реалізація сільськогосподарської продукції» на засадах інтеграції з використанням механізмів корпоратизації та кооперації для одержання учасниками кластерів конкурентоспроможної продукції й підвищення прибутковості;

- соціально-економічна кластеризація – облаштування сільських територій і поселень із сучасними агропромисловою, агросервісною, житловою та культурною зонами (з формуванням агромістечок або інших характерних для території брендів) на засадах економічної самодостатності сталого розвитку [2].

Модель агропромислового кластера включає:

- ядро кластера – головне або спільне підприємство;
- кластероутворюючий блок – сільськогосподарські підприємства, переробні підприємства, торгівельні організації;
- блок внутрішньої інфраструктури – спільна маркетингова мережа, транспортні та інші сервісні підприємства;
- блок зовнішньої інфраструктури – наукові та освітні установи, консалтингові і дорадчі служби; банки і страхові компанії, органи місцевого самоврядування, регіональної влади, громадські організації [1].

Як свідчать дослідження Кропивка М.Ф., Лупенка Ю.О. та Маліка М.Й., для агропромислового виробництва виправданим є формування трьох видів кластерних утворень:

1. Самоврядне продуктове агропромислове об'єднання суб'єктів господарювання. Кластероутворюючий блок цього об'єднання створюють технологічно взаємопов'язані, в рамках продуктового ланцюга, підприємства і господарства населення, розміщені на територіях сусідніх районів і областей.

2. Самоврядне науково-виробниче агропромислове об'єднання (інноваційний кластер). Кластероутворюючий блок тут становлять виробники інноваційної продукції для села: наукові установи, спеціалізовані сільськогосподарські підприємства, підприємства сільськогосподарського машинобудування, хімічної промисловості, що взаємодіють на основі прямих зав'язків.

3. Самоврядне територіально-виробниче агропромислове об'єднання (районне) створене для активізації підприємств агробізнесу у формуванні та реалізації державної аграрної політики шляхом розбудови ефективної системи самоврядування, налагодження державного партнерства та виконання програм розвитку сільського господарства на місцевому рівні управління АПК.

Кластероутворюючий блок тут утворюють розміщені на території (в районі) підприємства і господарства з виробництва сільськогосподарської продукції та її переробки, а також обслуговуючі структури для агропромислового виробництва [4].

Отже, перехід на кластерну організацію розвитку агропромислового виробництва та сільських територій має знайти відображення в аграрній політиці держави як довгострокове програмне завдання, успішне виконання якого потребує координації зусиль виробничих формувань, інфраструктурних складових соціально-побутового й культурного обслуговування мешканців сільських територій, аграрної науки та освіти, органів місцевого самоврядування, регіонального і державного управління.

Література: 1. Кластери – нові можливості для розвитку економіки регіону [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://isc.at.ua/publ/12-1-0-38>. 2. Крисанов Д. Кластеризація економічної діяльності та обслуговування як інструмент сталого розвитку сільських територій / Д. Крисанов, Л. Удова // Економіка України. – 2009. – № 10. – С. 69–75. 3. Оскольський В.В. Кластеризація – вагомий фактор підвищення конкурентоспроможності економіки України/ В.В. Оскольський // Матеріали міжнародній науково-практичній конференції 26 вересня 2014 р., м. Київ .- К.-2014.-С.3-30. 4. Підвищення конкурентоспроможності та соціальної спрямованості агропромислового виробництва на основі розвитку кластерних систем/[Кропивко М. Ф., Лупенко Ю. О., Малік М. Й. та ін.]; за ред М. Ф. Кропивка.-К.: ННЦ ІАЕ, 2013.- 46 с. 5. Ткаченко В.Г. Кластеры в системе аграрного производства: сущность и значение в реализации инновационной политики государства / В.Г. Ткаченко, Богачов В.І. // Вісник економічної науки України. – 2011. – №2. – С. 182-189.

ОБҐРУНТУВАННЯ МЕТИ ТА ЦІЛЕЙ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

*Михайлова О.С., к.е.н., доцент,
Полтавська державна аграрна академія*

Стратегічне управління – багатоплановий, формально-поведінковий управлінський процес, який допомагає формулювати та виконувати ефективні стратегії, що сприяють балансуванню відносин між організацією, включаючи її окремі частини, та зовнішнім середовищем, а також досягненню встановлених цілей [1, с. 89].

Стратегія необхідна будь-якій фірмі, що претендує на успіх, щоб визначити, в якому напрямку вона буде розвиватися. По суті вибір стратегії означає, що з усіх можливих шляхів розвитку і способів дії, що відкриваються перед підприємством, воно обирає конкретний напрямок. Добре розроблена стратегія – основа підвищення конкурентоспроможності фірми, сильної конкурентної позиції і формування такої організації, яка за допомогою удосконалення структури управління і підвищення організаційної культури могла б успішно працювати у жорстких ринкових умовах.

Для визначення стратегії поведінки підприємства і її реалізації, керівництво повинно мати поглиблене уявлення як про внутрішнє середовище підприємства, його потенціал і тенденції розвитку, так і про зовнішнє середовище, тенденції його розвитку і місце, яке займає в ньому підприємство. При цьому внутрішнє середовище вивчається для того, щоб розкрити сильні і слабкі сторони підприємства, а зовнішнє середовище – для того, щоб розкрити загрози і можливості, які підприємство повинно враховувати при визначенні своїх цілей і при їх досягненні [2, с. 225].

Аналіз підприємств регіону показало, що більшість підприємств орієнтуються в своїй спеціалізації на галузь рослинництва чи рослинництво з розвинутою галуззю

тваринництва. Це в свою чергу вимагає розробки різних комплексних стратегічних планів діяльності підприємства.

Враховуючи кон'юнктурні зміни попиту на зернобобову продукцію, що змінюються під впливом таких факторів як стабільний внутрішній попит, тенденції світового ринку зернової продукції, відсутність стабільної економічної ситуації, можна зробити висновки, що на внутрішньому ринку України спостерігається тенденція до зростання цін на врожай пізніх культур. Порівняно з 2014 р. середні ціни реалізації сільськогосподарськими підприємствами аграрної продукції в Україні у січні-жовтні 2015 р. виростили на 54 %. Так, продукція рослинництва за вказаний період подорожчала на 68 %. Зокрема, вартість зерна зросла на 62,4 %, соняшнику - удвічі, сої - у 1,7 рази, при цьому обсяг реалізації рослинницької продукції збільшився на 3,8 %. Тому саме в цей час для досліджуваних підприємств важливим стратегічних напрямом є зберігання виготовленої продукції на власних об'єктах (зернохосвищах, елеватор) для отримання максимальної виручки при вищій реалізаційній ціні, яка зазвичай формується в зимовий період (весняний).

Враховуючи сучасні умови господарювання підприємства не зможуть ефективно функціонувати без розроблення і впровадження стратегії економічного розвитку. Вона визначає напрям діяльності організації, формулює місію та цілі, забезпечує ефективне використання наявних ресурсів. Якщо стратегічний план містить техніко-економічне обґрунтування та програму діяльності підприємства, то стратегія розвитку є дієвим інструментом для досягнення поставлених цілей в умовах нестабільності зовнішнього середовища.

Література: 1. Редченко К.І. Стратегічний аналіз у бізнесі : навч. посібник / К.І. Редченко. – 2-ге вид., доповн. – Львів: Новий Світ-2000, 2010. – 271 с. 2. Стратегічне управління : навч. посіб. / [Л.Є. Довгань, Ю.В. Каракай, Л.П. Артеменко ; відп. ред. Л. М. Савчук] ; М-во освіти і науки України, Нац. техн. ун-т України «Київ. політех. ін-т». – К. : Центр учбової літ., 2009. – 440 с.

РОЗВИТОК ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

*Крутько М.А., к.е.н., викладач, Харківський національний
технічний університет сільського господарства
імені Петра Василенка*

Розвиток сучасної системи економічних відносин в світі стимулює новий поштовх подальшому розвитку інтеграційних процесів, встановлення нових умов, форм, видів та напрямків інтеграції. Фінансова нестійкість економічної системи, протиріччя та невизначеність світової економіки стимулюють нові можливості та визначають шляхи для розвитку інтеграції. В розв'язанні економічних проблем аграрної сфери важливого значення набувають інтеграційні процеси, що є потужним чинником прогресивного розвитку продуктивних сил та подальшого вдосконалення виробничих відносин.

На сьогоднішній день ще потребують вивчення теоретичні і практичні питання розвитку інтеграційних процесів в аграрному виробництві в умовах євроінтеграційного направлення вектору розвитку нашої країни.

Метою даного дослідження є вивчення економічної природи втілення інтеграційних процесів агропромислового виробництва як для підвищення ефективності галузі у цілому, так і для виконання умов євроінтеграції.

Сутність інтеграції з економічної точки зору являє собою об'єктивний процес, зумовлений розвитком продуктивних сил. Вона є одним з напрямів збільшення розмірів підприємств, розширення їх зв'язків з галузями та підприємствами, що завершують технологічні процеси у виробництві кінцевої продукції [1].

Практика господарювання економічних суб'єктів пов'язана з виникненням, розвитком і вдосконаленням різноманітних видів, форм та шляхів інтеграції. Важливим напрямком стійкого

функціонування і розвитку аграрної сфери України являється розвиток агропромислової інтеграції. Переформатування характеру відносин між учасниками інтеграції відбувається внаслідок еволюційних перетворень і трансформацій економічних процесів, що призводить до заміни традиційних економічних механізмів новими, краще адаптованими до мінливих економічних реалій.

Система управління в об'єднаннях залежить від забезпечення взаємодії господарств, які об'єднуються для успішного розвитку кожного учасника й об'єднання у цілому для досягнення найвищого рівня ефективності виробництва. Оперативне управління виробничою діяльністю виконує апарат управління головного підприємства інтеграційного об'єднання [2, с.213].

Пошук механізмів та інструментів стабілізації розвитку суб'єктів аграрної сфери економіки стикається не тільки з низкою проблемних питань підвищення економічної ефективності їх діяльності, а й зі змінами організаційних форм економічної взаємодії. Трансформація цих форм актуалізує процеси інтеграції як вертикальної, так і горизонтальної.

Розвиток інтеграційних процесів являється відповідною реакцією суб'єктів господарювання на вимоги ринкового економічного середовища. Особливо важливим є поєднання та взаємодія ринкових, вільних принципів господарювання зі свідомою та цілеспрямованою організацією виробництва. Саме агропромислова інтеграція відіграє організуючу роль в ринкових економічних відносинах, формує противагу дестабілізуючому впливу стихійного ринку. Вдосконалення економічних відносин між суб'єктами агропромислової інтеграції - це закономірний та об'єктивний процес сучасного суспільного виробництва та важлива інституціональна складова економічної системи.

Розвиток інтеграційних процесів в умовах ринкової економіки та євроінтеграції зумовлений необхідністю підвищення рівня конкурентоспроможності та скорочення витрат виробництва. Сучасні інтеграційні процеси, що мають місце в сільському господарстві, розвиваються в умовах становлення ринкових

відносин, функціонування різних форм власності на землю та майно, відносної незалежності суб'єктів господарювання від держави. При створенні інтегрованих формувань перевага надається економічній складовій, яка знаходить своє відображення у таких показниках як прибуток, рентабельність тощо. Економічна складова полягає в отриманні необхідної ринкової влади на конкурентних ринках, соціальна складова забезпечує рівноправність у бізнесі для господарств будь-яких розмірів та спеціалізації, а екологічна – уможливорює швидко адаптацію до зростаючих вимог щодо екологічної безпеки галузі [3, с.12].

На сучасному етапі реформ розвиток агропромислової інтеграції має направлений на формування на її основі інтегрованих структур холдингового типу. Одним з головних завдань у проведенні аграрних перетворень є використання наукових, практичних, управлінських надбань та досвіду міжнародного і попередніх періодів для уникнення помилок при проведенні сучасних радикальних змін.

Інтеграція економічна та направлена на європейську співпрацю повинна характеризувати собою об'єктивний процес, який би зумовлював розвиток продуктивних сил. Вона є одним з напрямів збільшення розмірів підприємств, розширення їх зв'язків з галузями та підприємствами, що завершують технологічні процеси у виробництві кінцевої продукції. Вона поєднує у собі економічні явища та процеси, що полягають у взаємодії, зближенні, узгодженні діяльності різних підприємницьких структур, спрямованих на підвищення економічної ефективності їх господарювання.

Література: 1. Большая Советская энциклопедия : в 30 т. / за ред. А. М. Прохорова. – 3-е. изд. – М. : Сов. энцикл., 1972. – Т. 10. – С. 907. 2. Амбросов В.Я. Спеціалізація, кооперація, агропромислова інтеграція / В.Я. Амбросов // Зібрання наукових праць. Т.2 – Х.: ННЦ ІАЕ, 2009. – 685 с. 3. Зіновчук В.В. Чи підходить Україні європейська модель сільськогосподарської кооперації? / В.В. Зіновчук // Кооперативні читання: 2014 рік: Мат. Всеукр. наук.-практ. конф. – ЖНАУ, 2014. – С. 9-18.

РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОГО АГРАРНОГО СЕКТОРУ

*Мандич О.В., к.е.н., доцент,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка*

Вирішення продовольчої проблеми в Україні вимагає створення умов для побудови гармонічного, збалансованого, пропорційно розвинутого аграрного ринку. Разом з тим, зважаючи на завдання економічного розвитку країни та її економічного потенціалу, сільське господарство відіграє роль одного з головних джерел поліпшення ресурсного та розвитку експортного потенціалів. При цьому ефективність протікання всіх виробничо-комерційних, фінансових, маркетингових та логістичних процесів на аграрному ринку зумовлена рівнем розвитку структури ринку та його інфраструктурної складової, який опосередковується через процедури функціонування та використання каналів розподілу продукції на ринку.

Запроваджена в 1991-1994 роках ліберальна модель ринкових відносин стосовно агропромислового виробництва зумовила занепад сільського господарства. Тож невідповідно потрібна була переоцінка концепції ринкових відносин в аграрному секторі, напрацювання нових напрямів формування окремих сегментів ринку й у цілому ринкового механізму, спираючись на історичний і світовий досвід.

Дослідники сходяться в думці, що за своїм змістом ринкові відносини, які засновуються на пріоритеті попиту і пропозиції, розвитку конкуренції, покликані активізувати виробничу і комерційно-підприємницьку діяльність з метою задоволення потреб споживачів продукції і послуг, підвищення ефективності виробництва, економії матеріально-технічних ресурсів, фінансів і праці. В результаті ринкових перетворень повинна зростати можливість переходу на сучасні прогресивні технології, підвищення конкурентоспроможності та якості продукції. Однак, на практиці аграрний сектор має лише локальні досягнення, тоді як по всіх

інших чинниках спостерігається хронічна збитковість виробництва й різке скорочення його обсягів.

Основні проблеми функціонування ринку аграрної продукції пов'язані з недосконалістю існуючої системи розподілу продукції, що застосовуються, недостатнім рівнем інтеграційних зв'язків між операторами сфери обігу та сфери виробництва на ринку, а також розбіжністю інтересів вказаних операторів.

Аграрний ринок, на якому оперують в якості постачальників-виробників сільськогосподарські підприємства можна характеризувати як ринок покупця. Це зумовлене дією наступних факторів. По-перше, аграрний ринок України є достатньо старим, розвинутим, а, відповідно, і структурованим. Тобто на ньому існує певна сформована роками та узгоджена ієрархія посередників з чітко окресленим набором функцій за рівнями. По-друге, робота товаровиробника з посередниками більш високого рівня ускладнена дією об'ємних факторів, зокрема, неможливістю створювати на підприємстві значимий для більш високого рівня ринкової інфраструктури обсяг товару. При цьому кількість виробників з точки зору дискретності обсягів є фактично мало обмеженою. Тому між ними виникають конкурентні відносини, найчастіше, у вигляді цінової конкуренції. Слід зазначити, що ціновий диктат спостерігається саме з боку перших посередників, адже вони зацікавлені в збільшенні своїх прибутків за рахунок зменшення закупівельної ціни.

Вирішення вказаних проблем можливе за рахунок певного регулюючого впливу з боку держави, який має бути спрямований на поглиблення інтеграційних зв'язків учасників ринку, впорядкування та гармонізацію їх інтересів та результатів діяльності, а також створення умов для переливу інвестиційних ресурсів зі сфери обігу до сфери виробництва. Адже без вирішення проблеми переливу коштів, що обертаються всередині кожного з існуючих каналів розподілу продукції, в бік товаровиробника, без створення умов для розширеного відтворення капіталу в сфері виробництва ми можемо не тільки не вирішити продовольчу проблему в країні, а й зробити власний аграрний ринок залежним

від імпорту, що є недопустимим з врахуванням вітчизняних виробничих можливостей.

Формування конкурентного середовища вимагає наявності достатньої кількості продавців та покупців, насиченості ринку товарами. Для розв'язання цієї проблеми потрібна структурна перебудова економіки, подолання її дефіцитного характеру та незбалансованості. Розв'язанню цих завдань сприятиме створення умов для функціонування аграрного ринку як невід'ємної частини національної економіки.

Серед таких найсуттєвіших умов виокремлюють:

- рівноправність всіх форм власності та господарювання, економічну незалежність суб'єктів господарювання, їхню економічну свободу та рівність;

- наявність і доступність достовірної і повної інформації про ринок;

- здатність контрагентів ринкових відносин впливати на рівень цін;

- наявність достатньої кількості продавців і покупців на ринку товарів, можливість вибору для суб'єктів ринкових відносин і конкуренції між ними;

- наявність законодавчої бази функціонування ринку;

- створення сучасної ринкової інфраструктури.

Наявність та дотримання цих загальних умов, на нашу думку, мають забезпечити оптимальне функціонування ринкових відносин, стабільність усієї ринкової системи.

Так, на думку П.Т. Саблука та В.М. Алексійчука, при розв'язанні завдань розвитку ринкових відносин також слід враховувати необхідність суттєвого підвищення ролі держави в регулюванні міжгалузевих відносин, специфіку агропромислового виробництва, поступовий розвиток ринкових відносин залежно від формування економічних умов та інфраструктури ринку [1].

Література: 1. Формування та функціонування ринку агропромислової продукції (практичний посібник) / За ред. Саблука П.Т., Алексійчука В.М. та ін. — К.: ННЦ ІАЕ, 2000. — 234 с.

СПІЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ РИНКУ ЦУКРУ ЯК ІНТЕГРАЛЬНИЙ ВЕКТОР УКРАЇНИ ТА ЄС

*Рижикова Н.І., к.е.н., доцент,
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка*

Правове регулювання спільного ринку цукру ЄС є частиною Спільної сільськогосподарської політики (Common Agricultural Policy, скорочено – CAP) Європейського Союзу, однієї з найважливіших сфер діяльності Співтовариства. Спільна політика у сфері сільського господарства була закріплена у ч. 1 ст. 3. Договору про заснування Європейської Спільноти від 1 березня 1957 року [1]. У Розділі II Договору, який має назву «Сільське господарство» визначається, що спільний ринок охоплює сільське господарство та торгівлю сільськогосподарською продукцією. Остання розуміється як продукція, вирощена на землі, продукти тваринництва та рибальства, а також продукти первинного обробітку, безпосередньо пов'язані з цією продукцією.

У Договорі про заснування Європейської Спільноти було визначено наступні цілі спільної сільськогосподарської політики:

- підвищити продуктивність сільського господарства через сприяння технічному прогресові, забезпечення раціонального розвитку сільськогосподарського виробництва та оптимальне використання виробничих чинників, зокрема робочої сили;

- забезпечити належний рівень життя сільськогосподарської спільноти, зокрема збільшуючи особистий прибуток людей, що працюють у сільському господарстві;

- стабілізувати ринки;

- забезпечити прийнятні ціни для споживача.

Під час розроблення спільної сільськогосподарської політики та окремих методів її застосування належало враховувати:

- особливу природу сільськогосподарської діяльності, що впливає з соціальної структури сільського господарства та зі структурних та природних відмінностей між різними сільськогосподарськими регіонами;

- той факт, що в державах-членах сільське господарство

становить сектор, близько пов'язаний з усією економікою.

Реалізація CAP з самого початку свого існування і до сьогодні залишається одним з найбільш складних елементів спільної політики Спільноти, що про що, зокрема, свідчать зміни кардинальних підходів щодо її фінансування [2]. Мета CAP сформульована як збереження економічного сектора з нестандартними інституційними та соціальними рисами – соціально та економічно неоднорідного, «багатофункціонального» і заснованого на праці членів родини на сімейних фермах, що не дає змоги запровадити тут принципи промислового виробництва та конкурентних ринків. Цілісність і прогресивність CAP визначається загальним усвідомленням її базових принципів, обов'язковості виконання умов і досягненням на цій основі компромісних взаємовідносин між країнами-членами ЄС. Результатом проведення такої політики є захисна стратегія модернізації сільського господарства в умовах глобалізації, внутрішньої загрози індустріалізації суспільства та зовнішнього впливу світових конкурентів, зокрема такого торгового партнера, як США. CAP з часу її зародження була найважливішим консолідуючим чинником для народів Європейського Економічного Співтовариства (ЄЕС) [3].

Сільське господарство на відміну від інших секторів західноєвропейської економіки залишається найскладнішим сектором щодо втілення інтеграційних планів. Крім того, у тексті Римського договору не були визначені конкретні терміни інтеграції сільського господарства в спільний ринок. У майбутньому очікується, що саме ця невизначеність стане однією з ознак суперечливого характеру CAP.

Відповідно до останньої реформи ринку цукру передбачається наступне:

- зменшення ціни на цукор на 36%, а ціни на цукрові буряки – на 39,7%;

- виробники цукрових буряків отримують прями платежі, які дорівнюють 64,2% скорочення цін, розрахованого від остаточного скорочення ціни;

- система квот буде спрощена об'єднанням квот А і Б через граничний експорт у майбутньому;

– введення приватної системи збереження запасів цукру та заміни інтеграційних цін рекомендаційними;

– підтримка цукрових виробників, які вирішили припинити виробництво цукру (які передають права на виробничу квоту реструктуризаційному фонду) з платежами за рік закінчення виробництва – реструктуризаційний фонд фінансується за рахунок стягнення платежів з власників квот, тобто цукрової промисловості та утримання споживчих цін на поточному рівні протягом перехідного періоду;

– виробники цукрових буряків отримують принаймні 10% реструктуризаційної підтримки виробникам цукру;

– обсяг реструктуризаційного фонду оцінюється близько 5 млрд євро; виробники цукру можуть купити квоту на цукор загальним обсягом 1,1 млн тонн (максимум) у реструктуризаційного фонду за ціною 730 євро/тону;

– додаткова підтримка постраждалих регіонів з метою диверсифікації виробництва (109 євро/т. цукру);

– якщо реструктуризаційний фонд не отримає достатньої квоти від цукрової промисловості для скорочення виробництва на обсяг поточного експорту, ЄС вирішить ввести загальне скорочення квоти;

– збільшення квоти на замітники цукру трьома етапами;

– виробництво цукрових буряків отримає вигоду від заходів ЄС щодо розвитку відновлюваних джерел енергії (цукор для біоетанолу, фармацевтичних та хімічних цілей не підпадає під систему квотування).

Література: 1. Договір про заснування Європейської Спільноти. – Конституційні акти Європейського Союзу. Частина I. – Упоряд. Г. Друзенко, за заг. ред. Т. Качки. – К.: Юстиніан, 2005. – С. 45-184. 2. Zobbe, H. (2001): *The Economic and Historical Foundation of the Common Agricultural Policy in Europe*. Working Paper, Department of Economics and Natural Resources, The Royal Veterinary and Agricultural University. Copenhagen, Denmark. 3. Бетлій М.Г. Аграрний сектор України на шляху до євроінтеграції / М.Г. Бетлій М.Г., Бородіна О.М., Бородін С.В. – Ін-т економіки та прогнозування Нац. акад. наук України. – Ужгород: ІВА, 2006. – 495 с. 4. Реструктуризація цукрового комплексу України: Наукові матеріали / Інститут економічних досліджень та політичних консультацій / Німецько-український аграрний діалог. – <http://www.ier.kiev.ua>.

ЗМІСТ

<u>СЕКЦІЯ 1.</u> Наукова спадщина доктора економічних наук, професора, члена-кореспондента НААН України Володимира Яковича Амбросова	5
<i>Тищенко Л.М.</i> НАУКОВИЙ СВІТОГЛЯД ПРОФЕСОРА В.Я. АМБРОСОВА	5
<i>Лупенко Ю.О.</i> НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ПРОФЕСОРА В.Я. АМБРОСОВА В ІНСТИТУТІ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ	7
<i>Красноруцький О.О.</i> ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНЕ ЗНАЧЕННЯ НАУКОВОГО ДОРОБКУ В.Я. АМБРОСОВА ДЛЯ СУЧАСНИХ ЕКОНОМІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	10
<i>Левкіна Р.В., Левкін А.В.</i> ВЗІРЕЦЬ САМОВІДДАНОГО СЛУЖІННЯ АГРАРНІЙ ЕКОНОМІЧНІЙ НАУЦІ (ПАМ'ЯТІ ВИДАТНОГО ВЧЕНОГО В.Я. АМБРОСОВА)	13
<i>Маренич Т.Г., Ковальова Т.В.</i> УДОСКОНАЛЕННЯ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОГО МЕХАНІЗМУ У ДОСЛІДЖЕННЯХ ПРОФЕСОРА В.Я. АМБРОСОВА.....	16
<i>Мармуль Л.О.</i> З НАГОДИ ЮБІЛЕЮ ВОЛОДИМИРА ЯКОВИЧА АМБРОСОВА.....	19
<i>Ярова В.В., Керімов Г.Г.</i> ПИТАННЯ СУСПІЛЬНОГО ПОДІЛУ ПРАЦІ ТА ЙОГО ВПЛИВУ НА ФОРМУВАННЯ РАЦІОНАЛЬНИХ ТИПІВ ПІДПРИЄМСТВ АПК У ПРАЦЯХ В.Я. АМБРОСОВА.....	20
<u>СЕКЦІЯ 2.</u> Інтенсифікація як головний напрям забезпечення стійкого розвитку сільського господарства.....	24
<i>Дем'яненко М.Я., Гришова І.Ю.</i> ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА РЕГІОНАЛЬНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ В УМОВАХ ФОРМУВАННЯ МЕРЕЖЕВОЇ ЕКОНОМІКИ.....	24

Малік М.Й., Ніколюк О.В. РОЗВИТОК КОНЦЕПЦІЇ АГРОМАРКЕТИНГУ ЯК БАЗОВОЇ РИНКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ	27
Ульянченко О.В. ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	29
Садиков М.А., Коломієць Н.О., Свеженцев О.О. ІННОВАЦІЙНО-ІНВЕСТИЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЕКОНОМІКИ	32
Скупський Р.М., Маркова Є.Ю. АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ РИБОПЕРЕРОБНОГО КОМПЛЕКСУ	36
Шиян Д.В., Божко М.В. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА.....	39
Бабан Т.О. СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМКИ ВИРОБНИЦТВА ЕКСПОРТНО-ОРІЄНТОВАНОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ	42
Даниленко В.В. ПРОБЛЕМИ ЗЕРНОВОГО РИНКУ УКРАЇНИ.....	45
Данько Ю.І., Блюмська-Данько К.В., Галинська А.В. МЕХАНІЗМ УПРАВЛІННЯ МАРКЕТИНГОВИМИ РИЗИКАМИ В СИСТЕМІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМСТВА	49
Луценко О.А. ЧИ ВАРТО ПРОДАВАТИ ЗЕМЛЮ?	52
Назаренко О.В. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РАЦІОНАЛЬНОГО, ЕКОЛОГІЧНО ЗОРІЄНТОВАНОГО СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ЗЕМЛЕКОРИСТУВАННЯ.....	54
Нікітіна О.М. МАРКЕТИНГОВІ ІНСТРУМЕНТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕТОСПРОМОЖНОСТІ ОРГАНІЧНОЇ ОВОЧЕВОЇ ПРОДУКЦІЇ	57
Печка В. ОКРЕМІ ПРОБЛЕМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	59

СЕКЦІЯ 3. Соціально-економічний розвиток

сільських територій.....64

Амосов О.Ю., Гавкалова Н.Л. ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОЇ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ НА РІВНІ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД УКРАЇНИ64

Гуторов О.І., Гуторова О.О. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ.....67

Панухник О.В. МОЖЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ПОВНОЦІННИХ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В КОНТЕКСТІ ЗДІЙСНЕННЯ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ ТА РЕФОРМИ МІСЦЕВОГО САМОВРЯДУВАННЯ В УКРАЇНІ.....71

Перебийніс В.І., Малиш М.Н., Перебийніс Ю.В. РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ.....73

Крюкова І.О. ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНИЙ МЕХАНІЗМ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ76

Батюк Л.А. СУЧАСНИЙ РОЗВИТОК СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ В УКРАЇНІ79

Домусчи А.О. ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ81

Найда І.С., Найда А.В. ОРГАНИ САМООРГАНІЗАЦІЇ НАСЕЛЕННЯ – ОСНОВА РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ.....84

СЕКЦІЯ 4. Трансформація та механізми ефективного функціонування аграрних підприємств	88
Кошкалда І.В. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ В СФЕРІ ВИРОБНИЦТВА ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ	88
Гнатєвса Т.М. ШЛЯХИ ЗДІЙСНЕННЯ ТРАНСФЕРУ ІННОВАЦІЙ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ.....	91
Dudnik E.V. INVESTMENT MECHANISMS IN AGRICULTURE	94
Заведія А.М. ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ ПІДПРИЄМСТВА: СУТНІСТЬ, ФУНКЦІЇ ТА СТРУКТУРА	96
Квятко Т.М. ЕФЕКТИВНА ЛОГІСТИКА ЯК ПЕРЕДУМОВА РЕАЛІЗАЦІЇ КОНКУРЕНТНИХ ПЕРЕВАГ	98
Литвинов А.І. ПОШИРЕННЯ ДОСВІДУ — ШЛЯХ ДО ЕФЕКТИВНОСТІ	100
Мельничук О.І. ЕТАПИ ПРОЦЕСУ ФОРМУВАННЯ КОРПОРАТИВНОЇ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	102
Назаренко І.М. АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА ЧИСТИХ АКТИВІВ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ СУМСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	104
Руденко С.В. РОЛЬ ОРЕНДНИХ ВІДНОСИН У ФОРМУВАННІ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ ВИРОБНИЧОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ.....	106
Орехова А.І. ОЦІНКА ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІНСЬКОГО ОБЛІКУ	108
Панухник Я.Г. ЗБУТОВА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ОСНОВНИЙ ІНСТРУМЕНТ УСПІШНОЇ КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ НОВОВВЕДЕНЬ НА ПІДПРИЄМСТВІ.....	111
Plotnytska S. APPLYING BEHAVIOURAL ECONOMICS TO MANAGE ENTERPRISE GROWTH.....	114
Поверляк Т.І. БЮДЖЕТУВАННЯ: ЙОГО СУТНІСТЬ І ЗНАЧЕННЯ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ	116

Тимчук В.М., Єгорова Н.Ю., Святченко С.І. МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ТРАНСФЕРУ ТЕХНОЛОГІЙ В РАМКАХ ТРАНСФОРМАЦІЇ ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА.....119

Шибасва Н.В. ЯКІСНЕ ХАРЧУВАННЯ У СИСТЕМІ ЦІЛЕЙ ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ121

СЕКЦІЯ 5. Фінансово-кредитне забезпечення відтворення в аграрній сфері124

Коваленко М.М. ПРОБЛЕМИ ВИКОРИСТАННЯ ПРОГРАМНО-ЦІЛЬОВОГО МЕТОДУ В УКРАЇНІ124

Козлова О.О., Онегіна В.М. НАУКОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ128

Олійник О.В. ЗМІНИ В ОПОДАТКУВАННІ ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРА130

Охріменко І.В. ЦІНА ЯК ІНСТРУМЕНТ АНАЛІЗУ ФОРМУВАННЯ АГРАРНОГО РИНКУ.....134

Плаксієнко В.Я., Черкасов О.О. ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ФІНАНСУВАННЯ ВІДТВОРЕННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ137

Беляєва Л.А. СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ОПОДАТКУВАННЯ ПДВ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ.....140

Гаврильченко О.В. СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ ВІДНОВЛЕННЯ ПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА.....143

Коваленко М.В. ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДТВОРЕННЯ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ПОЛТАВСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....146

Коломієць Н.О. ПРИЙНЯТТЯ ІНВЕСТИЦІЙНИХ РІШЕНЬ.....149

Малій О.Г. СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ КРЕДИТУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ152

Накісько О.В., Ху Даньке ІНВЕСТИЦІЙНА ОСНОВА ОСВОЄННЯ ІННОВАЦІЙ.....	156
Огийчук Н.Ф., Завальнюк Д.В. УЧЕТ СОБСТВЕННОГО КАПИТАЛА В СИСТЕМЕ НАЛОГООБЛОЖЕНИЯ	158
Polyvana L.A. FACTORS CONTRIBUTING TO LEARNING ENGLISH FOR PROFESSIONAL FOCUS.....	161
Шарко І.О., Бондаренко А. КРЕДИТНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ВИРОБНИКІВ	164
Jushko S. SIMPLIFIED TAX SYSTEMFOR AGRICULTURAL PRODUCERS: UKRAINIAN EXPERIENCE.....	166

<u>СЕКЦІЯ 6.</u> Спеціалізація та концентрація сільськогосподарського виробництва, розвиток інтеграції та кооперації на селі	169
Waldemar Izdebski, Gridin O.V. GLOBAL TENDENCIES OF THE WINTER WHEAT GRAIN MARKET	169
Брик Г.В. КЛАСТЕРИЗАЦІЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА.....	172
Михайлова О.С. ОБҐРУНТУВАННЯ МЕТИ ТА ЦІЛЕЙ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	175
Крутько М.А. РОЗВИТОК ІНТЕГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ В УМОВАХ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ ТА ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ	177
Мандич О.В. РОЗВИТОК ВІТЧИЗНЯНОГО АГРАРНОГО СЕКТОРУ	180
Рижикова Н.І. СПІЛЬНА ОРГАНІЗАЦІЯ РИНКУ ЦУКРУ ЯК ІНТЕГРАЛЬНИЙ ВЕКТОР УКРАЇНИ ТА ЄС	183

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

**ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ
АГРАРНОЇ ЕКОНОМІКИ
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

**Збірник матеріалів
Міжнародної науково-практичної
Інтернет-конференції
10 березня 2016 року**

Відповідальний за випуск:
доктор економічних наук, професор Т.Г. Маренич.

Комп'ютерний набір та верстка – Вашенко Н.В.

Підписано до друку 31.03.2016 р.
Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк цифровий.
Гарнітура Times. Ум. друк. арк. 12,5
Наклад 100 прим. Зам. №

Видавництво «Смугаста типографія»
61002, м. Харків, вул. Чернишевська, 28 А
Тел.: (057)754-49-42
e-mail: zebra-zakaz@mail.ru
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи:
серія ДК № 4863 від 12.03.2015 р.